

T.C
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

GÜRPINAR (VAN) İLÇESİ'NDE KIRSAL
YERLEŞMELER

BÜLENT ÖZTAŞ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. FARUK KAYA

ARALIK-2021
AĞRI

ÖNSÖZ

Tarihi oldukça eskilere dayanan ve yüzölçümü bakımından Türkiye'nin en büyük ilçeleri arasında yer alan Gürpınar, bölgede önemli bir yere sahiptir. İlçe ile ilgili daha önce yapılmış çalışma olsa da, kasaba merkezinin ele alındığı bu çalışma ilçe genelini kapsamadığı için yöreyi bir bütün olarak tanımak mümkün olmamaktadır. Araştırma konusunun seçiminde daha önce bu konu üzerinde bir bütün olarak bilimsel çalışma yapılmamış olması etkili olmuştur. Bu düşünceler ışığında değerli hocam Prof. Dr. Faruk Kaya'nın önerileri doğrultusunda "Gürpınar (Van) İlçesi'nde Kırsal Yerleşmeler" konulu tezli yüksek lisans çalışmasını almış bulunmaktayım.

Dört ana bölümden oluşan tez çalışmamızda ilk olarak araştırma sahasının genel özelliklerine yer verilmiştir. Daha sonra araştırma sahasında yer alan kırsal yerleşmeler tek tek coğrafya biliminin metotlarına uygun bir şekilde incelenip, elde edilen bulgular ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırma konusunun seçiminden tez yazım aşamasının her safhasında yardımlarını benden esirgemeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Faruk Kaya'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca yüksek lisans süresince derslerimize giren ve bizlerin yetişmesinde emeği geçen değerli hocalarımla tez jürimde yer alarak bana çok kıymetli katkılar sunan Doç. Dr. Murat Yılmaz ve Doç. Dr. Alperen Kayserili hocalarıma da çok teşekkür ederim.

Çalışmamın her safhasında özveri ile bana yardım eden, desteğini esirgemeyen değerli eşim Rabia ÖZTAŞ ve oğlum Arif Yahya' ya, kırsal yerleşmeler ile ilgili verilerin toplanmasında bana her zaman yardımcı olan meslektaşım Birkan BOZ'a, çalışmalarımızla ilgili her türlü dokümanter verilerin temininde yardımcı olan kamu kurum ve kuruluşlarının çalışanlarına ayrıca yardımlarını esirgemeyen ilçe halkına teşekkür ederim.

Bülent ÖZTAŞ

2021

ÖZET

Araştırma sahasını oluşturan Gürpınar, Doğu Anadolu Bölgesi'nde, Yukarı Murat Van Bölümünde yer almaktadır. İlçe; kuzeyde İpekyolu ve Özalp ilçeleri, doğuda Başkale, batıda Çatak ilçesi, güneyde ise Hakkâri ve Şırnak illeri ile sınırlıdır. Yüzölçümü bakımından (4.063 km²) Türkiye'nin en büyük ilçelerinden biridir.

Gürpınar İlçesi'nde yer alan kırsal yerleşme alanlarının, coğrafi özellikleri bakımından analiz edilerek kırsal yerleşmelerin ekonomik faaliyet alanlarını belirlemek ve kırsal yerleşmelerin sahip oldukları ekonomik potansiyelden maksimum seviyede verim almaları konusunda coğrafya biliminin yöntem ve ilkeleri doğrultusunda çözüm önerileri sunmaktır.

Tezin hazırlanma sürecinde ilk olarak literatür taraması yapılarak araştırma sahasına yönelik yazılı kaynaklar (kitap, akademik yayınlar, rapor gibi) temin edilerek ayrıntılı bir şekilde incelendi. Diğer bir aşamada veri toplamak ve mülakat yapmak amacıyla sahadaki kırsal yerleşmelerde gezi-gözlem çalışması yapıldı. Son aşaması olan yazım aşamasında ise elde edilen bilgiler; haritalar, tablolar, fotoğraflar ve grafiklerle desteklenerek analizler ortaya konmuştur.

Kırsal yerleşmelerin seçiminde fiziki çevre ve ekonomik faaliyetler etkili olan etmenlerdir. Tarımsal faaliyetlerin yapıldığı kırsal yerleşmeler genellikle ovalarda ve vadi tabanlarında kurulmuştur. İlçe genelinde ulaşımı kolay, tarım arazileri geniş, yükseltisi az, su imkânı fazla olan kırsal mahalle yerleşmeleri daha çok nüfuslanmıştır. Yer şekillerinin engebeli, tarım arazilerinin ve sulama imkânlarının az olduğu ve ulaşımın zor olduğu kırsal mahalleler de ise nüfus azdır.

Tarımsal faaliyetlerin daha verimli olması, hayvancılık faaliyetinin hayvan yetiştirmenin yanında hayvansal ürünlerin satışının da yapılması, tarihi ve doğal güzellikler açısından önemli bir potansiyele sahip araştırma sahasında turizmin tarım ve hayvancılıktan sonra üçüncü önemli bir faaliyet alanı haline gelmesi, istihdam sorununun çözülmesi için çeşitli çalışmaların yapılması sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Gürpınar, Nüfus, Yerleşme, Tarım, Hayvancılık

ABSTRACT

Gürpınar, which constitutes the research area, is located in the Eastern Anatolia Region, in the Upper Murat Van Section. District; It is bordered by İpekyolu and Özalp districts in the north, Başkale in the east, Çatak district in the west, and Hakkâri and Şırnak provinces in the south. With an area of 4.063 km², it is among the largest districts of Turkey in terms of surface area.

The aim is to analyze the rural settlements in Gürpınar District in terms of their geographical characteristics, to determine the economic activity areas of the rural settlements and to offer solutions in line with the methods and principles of geography science for the rural settlements to get maximum efficiency from their economic potential.

During the preparation process of the thesis, first of all, literature was searched and written sources (such as books, academic publications, reports) for the research field were obtained and examined in detail. At another stage, excursion-observation studies were carried out in rural settlements in the field in order to collect data and conduct interviews. In the last stage of writing, the information obtained; Analyzes were presented by supporting maps, tables, photographs and graphics.

Physical environment and economic activities are the factors that affect the selection of rural settlements. Rural settlements where agricultural activities are carried out are generally established on plains and valley floors. Rural neighborhood settlements with easy access, wide agricultural lands, low elevation, and high water availability throughout the district are more populated. The population is low in rural neighborhoods where landforms are rugged, agricultural lands and irrigation facilities are scarce, and transportation is difficult.

It has been concluded that various studies should be carried out in order to make tourism the third important field of activity after agriculture and animal husbandry, and to solve the employment problem in the research field, which has an important potential in terms of historical and natural beauties .

Keywords: Gürpınar, Population, Settlement, Agriculture, Livestock

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	III
ÖZET.....	IV
TABLOLAR LİSTESİ.....	XII
HARİTALAR LİSTESİ.....	XIII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XIII
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	XIV
KISALTMALAR.....	XV
GİRİŞ.....	1
1.Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Başlıca Coğrafi Özellikleri.....	1
2. Araştırmanın Amacı	4
3. Yöntem ve Veri Toplama Araçları.....	5
4. Önceki Çalışmalar	5

BİRİNCİBÖLÜM

1.FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	7
1.1. Jeolojik Özellikler.....	7
1.2.Jeomorfolojik Özellikler.....	10
1.3. İklim Özellikleri.....	14
1.3.1. İklim Elemanları	14
1.3.1.1. Sıcaklık.....	14
1.3.1.2. Yağış.....	16
1.4. Hidrografik Özellikler.....	19
1.5. Toprak Özellikleri.....	22

1.6. Bitki Örtüsü Özellikleri	25
-------------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

2. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	26
-------------------------------------	----

2.1. Nüfus.....	26
-----------------	----

2.1.1.Nüfus Gelişimi.....	26
---------------------------	----

2.1.2. Nüfusun Özellikleri.....	29
---------------------------------	----

2.1.2.1. Kırsal Nüfus.....	29
----------------------------	----

2.1.2.2. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Gruplarına Göre Dağılımı.....	32
--	----

2.1.2.2.1. Yaş Grupları.....	32
------------------------------	----

2.1.2.2.2. Cinsiyet Oranı	33
---------------------------------	----

2.1.2.2.3. Nüfusun Eğitim Durumu.....	34
---------------------------------------	----

2.1.2.3. Nüfusun Dağılışı ve Nüfus Yoğunlukları.....	35
--	----

2.1.3. Kırsal Nüfusun Dağılışı	38
--------------------------------------	----

2.2. Yerleşme	39
---------------------	----

2.2.1. Yerleşme Şekilleri.....	39
--------------------------------	----

2.2.2. Kırsal Mahalle (Köy) Yerleşmeleri Genel Özellikleri.....	39
---	----

2.2.2.1. Yerleşme Adlarına Göre Kırsal Yerleşmeler.....	41
---	----

2.2.2.2. Kuruluş Yerlerine Göre Kırsal Mahalleler (Köyler).....	42
---	----

2.2.3. Kasaba Yerleşmesi.....	46
-------------------------------	----

2.2.3.1.Yönetim Fonksiyonu.....	47
---------------------------------	----

2.2.3.2.Ekonomi Fonksiyonu.....	47
---------------------------------	----

2.2.3.3.Eğitim Fonksiyonu.....	47
--------------------------------	----

2.2.4. İlçedeki Kırsal Mahalle (Köy) Yerleşmeleri	48
---	----

1-Akbulut Mahallesi (Köyü)	48
2-Akdoğu Mahallesi (Köyü)	49
3-Alniak Mahallesi (Köyü).....	50
4-Arındı Mahallesi (Köyü).....	52
5-Aşağıkaymaz Mahallesi (Köyü).....	53
6-Bağrıyanık Mahallesi (Köyü).....	54
7-Beşbudak Mahallesi (Köyü).....	56
8-Bozyiğit Mahallesi (Köyü).....	57
9-Bölmeçalı Mahallesi (Köyü)	58
10-Bükeç Mahallesi (Köyü).....	60
11-Cevizalan Mahallesi (Köyü).....	61
12-Çakınlı Mahallesi (Köyü)	62
13-Çatakdişi Mahallesi(Köyü).....	63
14-Çavuştepe Mahallesi (Köyü).....	64
15-Çepkenli Mahallesi (Köyü)	67
16-Çörekli Mahallesi (Köyü)	68
17-Dağseven Mahallesi (Köyü).....	70
18-Değirmendüzü Mahallesi (Köyü).....	71
19-Dikbıyık Mahallesi (Köyü)	72
20-Dolaylı Mahallesi (Köyü)	73
21-Dolıçıkın Mahallesi (Köyü)	74
22-Elaçmaz Mahallesi (Köyü).....	75
23-Erkaldı Mahallesi (Köyü).....	77

24-Geçerli Mahallesi (Köyü).....	78
25-Geziyurt Mahallesi (Köyü).....	79
26-Giyimli Mahallesi (Köyü).....	80
27-Gölardı Mahallesi(Köyü).....	81
28-Güleçler Mahallesi (Köyü).....	82
29-Günbaşı Mahallesi (Köyü).....	83
30-Güzelsu (Hoşap) Mahallesi (Köyü).....	84
31-Hacıköy Mahallesi (Köyü)	86
32-Hamurkesen Mahallesi (Köyü).....	88
33-Işıkpınar Mahallesi (Köyü).....	89
34-Kalkanlı Mahallesi (Köyü)	90
35-Kapçık Mahallesi (Köyü).....	91
36-Karakoç Mahallesi (Köyü).....	92
37-Kılıçtutan Mahallesi (Köyü).....	93
38-Kırkgeçit Mahallesi (Köyü).....	95
39- Koçgüden Mahallesi (Köyü).....	96
40-Koyunyatağı Mahallesi (Köyü)	97
41-Kuşdağı Mahallesi (Köyü).....	99
42-Mollahüseyin Mahallesi (Köyü)	100
43-Murataldı Mahallesi (Köyü).....	101
44-Oğuldımı Mahallesi (Köyü).....	102
45-Ongun Mahallesi (Köyü).....	103
46-Ortaköy Mahallesi (Köyü).....	104

47-Otbiçer Mahallesi (Köyü).....	105
48-Örmeli Mahallesi(Köyü)	107
49-Öveçli Mahallesi (Köyü).....	108
50-Özlüce Mahallesi (Köyü)	110
51-Parmakkapı Mahallesi (Köyü).....	111
52-Sakalar Mahallesi(Köyü)	113
53-Sapakonak Mahallesi (Köyü).....	115
54-Savacık Mahallesi (Köyü).....	116
55-Sevindik Mahallesi (Köyü).....	117
56-Sıcaksu Mahallesi (Köyü).....	118
57-Sütlüce Mahallesi (Köyü).....	119
58-Taşdöndüren Mahallesi (Köyü)	120
59-Taşlıyazı Mahallesi (Köyü).....	122
60-Tepegören Mahallesi (Köyü).....	123
61-Topçudeğirmeni Mahallesi (Köyü)	124
62-Topsakal Mahallesi (Köyü).....	125
63-Topyıldız Mahallesi (Köyü).....	126
64-Tutak Mahallesi (Köyü).....	127
65-Tutmaç Mahallesi (Köyü).....	128
66-Umut Mahallesi (Köyü).....	129
67-Uzungedik Mahallesi (Köyü).....	130
68-Üçdoğan Mahallesi (Köyü)	132
69-Üçgen Mahallesi (Köyü).....	133

70-Yalınca Mahallesi(Köyü)	134
71-Yarımış Mahallesi(Köyü)	135
72-Yatağan Mahallesi (Köyü).....	136
73-Yedisalkım Mahallesi (Köyü).....	137
74-Yolaşan Mahallesi (Köyü).....	138
75-Yoldüştü Mahallesi(Köyü).....	139
76-Yukarıkaymaz Mahallesi(Köyü)	141
77-Yurtbaşı Mahallesi (Köyü).....	142

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK ÖZELLİKLER.....	145
3.1. Tarım.....	145
3.2. Hayvancılık.....	146
3.2.1. Yaylacılık.....	149
3.3.Turizm.....	150
3.3.1.Konaklama.....	150
3.3.2.Ulaşım.....	150
3.3.3.Doğal ve Beşeri Turistik Çekicilikler.....	151
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	158
KAYNAKÇA.....	166
ÖZGEÇMİŞ.....	170

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1.1. Gülpınar Aylık Sıcaklık Ortalamaları (2013-2020).....	15
Tablo 1.2. Gülpınar Aylık Yağış Ortalamaları (2013-2020).....	16
Tablo 1.3. Eriñ İklım İndisi.....	18
Tablo 1.4. Gülpınar'ın Aylık Ortalama Sıcaklık ve Yağış Değerleri (2013-2020).....	18
Tablo 2.1. Sayım Yıllarına Göre Gülpınar'ın Nüfus Değışimi (1935-2020).....	28
Tablo 2.2. Seçili Yıllara Göre Gülpınar Kent-Kır Nüfusu.....	31
Tablo 2.3. Gülpınar'da Nüfusun Dar Aralıklı Yaş ve Cinsiyet Yapısı (2020).....	32
Tablo 2.4. 6+ Yaş Nüfusun Eğitım Düzeyi ve Oranları.....	35
Tablo 2.5. Yükselti Basamağına Göre Kırsal Nüfusun Dağılışı.....	38
Tablo 2.6. Kırsal Mahallelerin İlçe Merkezine Uzaklıkları.....	40
Tablo 2.7. Gülpınar İlçesi'nde Adlarına Göre Kırsal Mahalleler.....	42
Tablo 2.8. Gülpınar İlçesi Kuruluş Yerlerine Göre Kırsal Mahalleler.....	43
Tablo 3.1. Seçili Tarım Ürünlerinde Yıllık Üretim Miktarları (2020).....	145
Tablo 3.2. Gülpınar İlçesi'nin Hayvan Varlığı.....	147
Tablo 3.3. Van İlçeleri Hayvan Varlığı (2020).....	147
Tablo 3.4. Küçükbaş Hayvan Sayısının En fazla Olduğı 10 İl(2020).....	148
Tablo 3 5. Küçükbaş Hayvan Sayısının En fazla Olduğı 10 İlçe.....	148

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası	1
Harita 2. Araştırma Sahasının Jeoloji Haritası	9
Harita 3. Araştırma Sahasının Jeomorfoloji Haritası	12
Harita 4. Araştırma Sahasının Fiziki Haritası.....	13
Harita 5. Araştırma Sahasının Hidrografi Haritası.....	21
Harita 6. Araştırma Sahası Toprak Haritası.....	24
Harita 7. Araştırma Sahasının Nüfus Büyüklüğü Haritası.....	37
Harita 8. Gürpınar Jeomorfoloji Haritası.....	45

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 1. Gürpınar Sıcaklık Ortalamalarının Aylara Dağılışı (2013-2020)°C.....	15
Şekil 1. 2. Gürpınar Yağış Ortalamalarının Aylara Dağılışı (2013-2020) mm.....	16
Şekil 1. 3. Gürpınar Yağışların Mevsimlere Göre Dağılımı (2013- 2020) mm.....	17
Şekil 2. 1. Sayım Yıllarına Göre Gürpınar'ın Nüfus Değişimi (1935-2020).....	28
Şekil 2. 2. Seçili Yıllara Göre Gürpınar'ın Kent ve Kır Nüfusu (1940-2020).....	31
Şekil 2. 3. Geniş Aralıklı Yaş Gruplanmasına Göre Gürpınar'ın Nüfusu (2020).....	33
Şekil 2. 4. Gürpınar'da Nüfusun Cinsiyet Gruplarına Göre Dağılımı (2020).....	34
Şekil 2. 5. Gürpınar'da 6+ Yaş Nüfusun Eğitim Durumu (2020).....	35
Şekil 2. 6. Gürpınar İlçesi'nde Yükselti Basamağına Göre Kırsal Nüfusun Dağılışı.....	38

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1.1. Plato Yüzeyi Üzerinde Kurulmuş Kırsal Mahalle Yerleşmesi Örneği Öveçli Mahallesi.....	11
Fotoğraf 1.2. Başbulak (Şamran) Kaynağı- Yukarıkaymaz Mahallesi.....	20
Fotoğraf 1.3. Alüvyal Topraklarda Kurulmuş Yerleşmeler: Otbiçer ve Parmakkapı Mahalleleri.....	23
Fotoğraf 2.1. Gürpınar İlçe Merkezi'nden Bir Görünüm.....	46
Fotoğraf 2.2. Akdoğu Mahallesinden görünüm.....	50
Fotoğraf 2.3. Çavuştepe Mahallesinde Üzerinde Haç İşaretleri Bulunan Eski Bir Yapı.....	65
Fotoğraf 2.4. Çavuştepe Mahallesinden görünüm.....	66
Fotoğraf 2.5. Değirmendüzü Mahallesinde Geniş Bahçeli Mesken Örneği.....	72
Fotoğraf 2.6. Güzelsu Mahallesi'nde bulunan Hoşap Kalesinden görünüm.....	86
Fotoğraf 2.7. Tarihi Zerne Kalesi ve Zerne Camii.....	89
Fotoğraf 2. 8. Koyunyatağı Mahallesi.....	98
Fotoğraf 2. 9. Otbiçer Mahallesinde eski ve yeni meskenlerden görünüm.....	106
Fotoğraf 2. 10. Örmeli Mahallesi'nden görünüm.....	108
Fotoğraf 2. 11. Öveçli Mahallesinden görünüm.....	109
Fotoğraf 2. 12. Parmakkapı Mahallesi'nden görünüm.....	112
Fotoğraf 2. 13. Tarım ve Orman Bakanlığınca Sakalar Mahallesi'nde yaptırılan ahır.....	114
Fotoğraf 2. 14. Başbulak Ana Su Kaynağı (Şamran Kanalı).....	142
Fotoğraf 3. 1. Aşağıkaymaz Mahallesinde elma bahçesinden görünüm.....	146
Fotoğraf 3. 2. Küçükbaş Hayvan Otlatan Vatandaşlar.....	147
Fotoğraf 3. 3. Çavuştepe Kalesi.....	151
Fotoğraf 3. 4. Hoşap Kalesi.....	152
Fotoğraf 3. 5. Hamurkesen Mahallesi'nde bulunan Zerne Kalesi.....	152
Fotoğraf 3. 6. Yedisalkım Mağaralarındaki Araştırma Çalışmasından bir görünüm.....	153
Fotoğraf 3. 7. Değirmendüzü Mahallesi'nde yer alan Kırk Değirmenler Kalıntılarından Bir Görünüş.....	154
Fotoğraf 3. 8. Çavuştepe Kazı Alanından bir görünüm	155
Fotoğraf 3. 9. Çavuştepe Mahallesi'nde yer alan Nekropol (Mezarlık) Alanı.....	155
Fotoğraf 3. 10. Çavuştepe Nekropol (Mezarlık) Alanında Çıkarılan Çocuk İskeleti.....	156
Fotoğraf 3. 11. Halen kullanılan Şamran (Menua) Kanalı'ndan görünüm.....	156
Fotoğraf 3. 12. Şamran (Menua) Kanalı'nın çıkış kaynağı- Yukarıkaymaz Mahallesi.....	157

KISALTMALAR

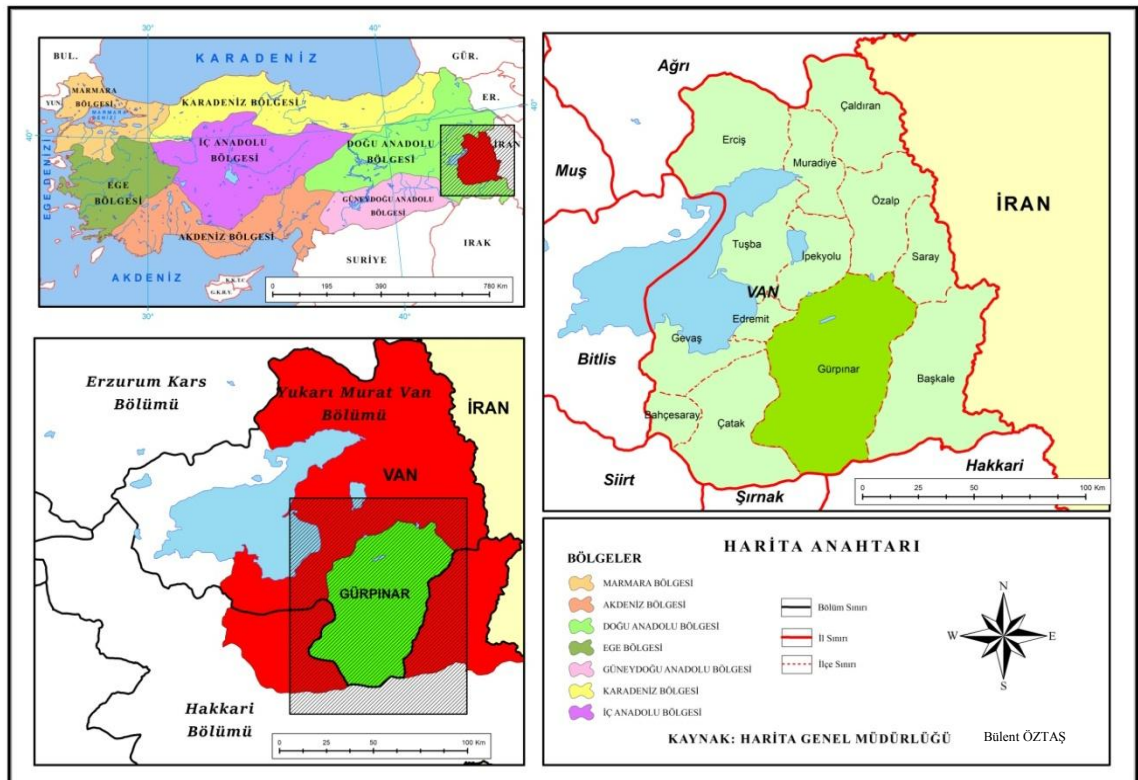
GB-KD	:Güneybatı- Kuzeydoğu
m	:Metre
°C	:Santigrat Derece
M.Ö	: Milattan Önce
MTA	:Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
K-G	:Kuzey- Güney
m ³	:Metre Küp
kw/saat	:Kilowatt Saat
yy	:Yüzyıl
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ, SINIRLARI VE BAŞLICA COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

37°40'-38°30' kuzey enlemleri ile 43°9'-44°6' doğu boylamları arasında yer alan Gürpınar İlçesi Doğu Anadolu Bölgesi'nde, Yukarı Murat Van Bölümünde yer almaktadır. İlçe; kuzeyde İpekyolu ve Özalp ilçeleri, doğuda Başkale, batıda Çatak ilçesi, güneyde ise Hakkâri ve Şırnak illeri ile sınırlıdır (Harita 1.). Yüzölçümü bakımından (4.063 km²) Türkiye'nin en büyük ilçelerinden biridir. Yüzölçümü Rize ve Kocaeli illerinin alanından büyüktür.

Doğu Anadolu mintikası içinde yer alan tâli bölgelerden Yukarı Murat bölgesi ile Van bölgesi aslında ayrı tâli bölgeler oldukları halde birleştirilerek “Birinci Coğrafya Kongresi” kitabının 78. sayfasında Yukarı Murat - Van bölümü şeklinde tek bölümmüş gibi yazılmıştır. Aslında bunların ayrı bölümler halinde oldukları aynı kitabın 90. sayfasında gerekçesiyle birlikte açıklanmıştır(Özçağlar, 2003: 13).

Harita1.Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

1940'lı yılların Türkiye'sinde büyük zorluklar ve imkânsızlıklar içinde çizilen coğrafi bölge sınırları, o zamanki kısıtlı araştırmaların ve bilimsel yaklaşımın sonuçlarına dayanmaktadır. Aradan geçen 60 yılı aşkın sürede içinde yapılan çok sayıda coğrafi araştırma, Türkiye'nin coğrafi bölge sınırlarında birçok değişiklik yapılmasını zorunlu kılmıştır. Ancak, bu konuda yapılan çalışmalara resmiyet kazandırılmadığı için, halen Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu'na onaylanan ders kitaplarında ve atlaslarda eski bilgilere dayalı bölge sınırları yer almaktadır (Özçağlar, 2003: 14).

Araştırma sahasının idari merkezi olan Gürpınar kasabası, Van İlinin güneydoğusunda, Havasor (Gürpınar) ovasında deniz seviyesinden 1740 m. yükseklikte kurulmuş, il merkezine 21 km uzaklıkta bulunmaktadır. Araştırma sahasının büyük bir kesimi Hoşap (Güzelsu) Çayı ve kolları ile dereler tarafından parçalanmıştır. Ayrıca Havasor ovası ve çevredeki geniş dağlık alanlar da diğer önemli yeryüzü şekilleridir. İlçeden il merkezine ulaşım Kurubaş Mevki ve Edremit-Van yolu olmak üzere iki ana yoldan sağlanmaktadır.

GB-KD doğrultusunda uzanan yaklaşık 120 km² lik alana sahip olan Havasor ovasında; İlçe merkezi ile Sakalar, Aşağıkaymaz, Yukarıkaymaz, Çavuştepe, Parmakkapı, Çakınlı, Yatağan, Yolaşan, Bozyiğit, Erkaldı mahalleleri yer almaktadır.

Başet Dağı (3684 m), Puroma Dağı (3337 m), Şıhsız Tepesi (3308 m), Yalındağ (3168 m), Yeltepe Dağı (3162 m), Beyaztaş Tepesi (2976 m), Zorap Tepesi (2564 m), Girgevri Tepesi (2448 m) inceleme sahasının önemli yükseltilerini oluşturmaktadır.

Araştırma sahasında karasal iklim hakimdir. Gürpınar rasat istasyonunun 2013-2020 verilerine göre (ilçede rasat istasyonu 2013 yılında kurulduğu için bu tarih temel alınmıştır) ilçede yıllık ortalama sıcaklık 9,5 °C, yıllık toplam yağış değeri ise 276,4 mm.' dir. İklim özelliğine bağlı olarak yağışlar ilkbahar aylarında fazla, yaz aylarında ise daha azdır. Rüzgârlar genellikle doğu yönlüdür.

Araştırma sahası kapalı havza özelliği taşımaktadır. Güzelsu (Hoşap) Çayı ve Zerneke Barajı, Gürpınar İlçesi'nin en önemli hidrolojik unsurlarını oluşturmaktadır.

Güzelsu (Hoşap) Çayı kaynağını havzanın doğusunda yer alan İspiriz dağlarından alıp batıya doğru akarak Van Gölü'ne ulaşır. Bölge tarımsal sulama ihtiyacının büyük bir bölümünü Güzelsu (Hoşap) Çayı ve kolları ile Zerneke Barajı'ndan sağlamaktadır.

Gürpınar İlçesi'nde en yaygın toprak tipi kestane rengi topraklardır. Ayrıca araştırma sahasında kahverengi, alüvyal, kolüvyal ve hidromorfik topraklar olmak üzere beş farklı toprak türü görülmektedir.

Araştırma sahasında etkili olan iklim şartları step vejetasyonun gelişmesine zemin hazırlamıştır. Geven (*Astragalus*), Yavşan otu (*Artemisia santonicum*) ve Kekik (*Thymus Fallax*) sahadaki başlıca step türleridir. Güzelsu vadisi boyunca higrofiller, tepelik alanlarda ise çeşitli step bitkileri yayılış gösterir (Güleşce, 2006: 3). Higrofil bitkiler suyu seven bitkiler olup vadi tabanlarında ve Dönemeç deltasında yayılış göstermektedir.

Eski adı Mamuret-ul Hamit olan ilçenin geçmişi Urartu dönemine kadar uzanır. Rus ve Ermeni işgaline uğrayan Gürpınar, Osmanlılar döneminde Van vilayeti Hakkâri sancağına bağlı 2 nahiye 34 köy ile birlikte 16850 nüfuslu bir kaza olduğu Şemsettin Sami tarafından zikredilir (Abdulkadiroğlu, 1992). 1936 yılında 2885 Sayılı Kanun ve 04.01.1936 tarihli 3197 sayılı Resmi Gazete ile ilçe haline getirilmiştir (<https://www.icisleri.gov.tr>). İlçeye "Gürpınar" ismi İsmet İNÖNÜ tarafından verilmiştir.

Gürpınar, M.Ö. 9. yüzyılda Urartular döneminden günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Gürpınar'ın nüfus verileri incelendiğinde, ilçenin kurulduğu 1935 yılından 2008 yılına kadar nüfus sürekli artış göstermiştir. Ancak bu yıldan sonra ilçe nüfusu azalma eğilimine girmiştir. En son 2020 yılında ilan edilen ADNKS sonuçlarına göre ilçe merkezinde 1.704 ve kırsal yerleşmelerde ise 33.252 olmak üzere Gürpınar ilçesinde toplam 34.956 kişilik bir nüfus bulunmaktadır.

Gürpınar'da 1 kasaba yerleşmesi (ilçe merkezinde 2 mahalle bulunmakta), 77 kırsal mahalle yerleşmesi olmak üzere toplam 78 yerleşim birimi bulunmaktadır. İlçede nüfusun % 4.87'sini kasaba, % 95.13'ünü kırsal nüfus oluşturmaktadır.

Gürpınar İlçesi'nde yaşayan hane halklarının geçim kaynağı büyük oranda tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Ancak ağırlıklı olarak hayvancılık yapılan ilçede iklim, toprak özellikleri ve tarımsal sulama imkânları tarımsal faaliyetleri olumsuz etkilediğinden sebze ve meyve üretimi çok fazla yapılamamaktadır. Tahıllardan arpa ve buğday; yem bitkilerinde yonca ve korunga ile sanayi bitkilerinden şeker pancarı ilçede en fazla yetiştirilen tarım ürünleridir. Bunların dışında özellikle Havasor (Gürpınar) Ovası'nda elma, kayısı, domates, salatalık, sarımsak yetiştirilmektedir.

Ekonomik hayatın daha çok hayvancılığa dayandığı Gürpınar'da hayvancılık faaliyeti ise büyük oranda küçükbaş ve özellikle koyun yetiştiriciliğine dayanmaktadır. Nitekim ilçede 10.311 büyükbaş hayvan varken buna karşın 767.510 küçükbaş hayvan bulunmaktadır (Gürpınar İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü-2021)

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

“Gürpınar (Van) İlçesi'nde Kırsal Yerleşmeler” konulu bu Yüksek Lisans Tezinin amacı, Gürpınar İlçesi'nde yer alan kırsal yerleşme alanlarını, coğrafi özellikleri bakımından analiz etmektir. Ayrıca kırsal yerleşmelerin ekonomik faaliyet alanlarını belirleyerek, kırsal yerleşmelerin sahip oldukları ekonomik potansiyelden maksimum seviyede verim almaları konusunda coğrafya biliminin yöntem ve ilkeleri doğrultusunda çözüm önerileri sunmaktır.

Çalışmamızın ana problemi; Gürpınar İlçesi'nde kırsal yerleşmelerin fiziki, beşeri ve ekonomik açıdan sahip olduğu potansiyelin ortaya çıkmasını engelleyen sorunlardır. Araştırmanın alt problemlerini ise şu şekilde sıralayabiliriz; Gürpınar'da kırsal yerleşmelerin ortaya çıkmasında etkili olan coğrafi faktörler nelerdir? Gürpınar' da kentsel ve kırsal nüfusun dağılışı nasıldır? Gürpınar'da nüfusun dağılışı etkileyen faktörler nelerdir? Gürpınar' da ekonomik hayat ve nüfus arasında nasıl bir ilişki vardır? Gürpınar' da ekonomik fonksiyonların özellikleri nelerdir? Gürpınar' da tarım, hayvancılık ve turizm potansiyelinden en yüksek verimi almak için yapılması gerekenler nelerdir? Gürpınar'da kırsal kalkınma projeleri var mı? Varsa, sorunlar iyi analiz edilerek çözüme kavuşturulmuş mu?

3. YÖNTEM VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

“Gürpınar (Van) İlçesi’nde Kırsal Yerleşmeler” konulu Yüksek Lisans Tezinin hazırlanması sürecinde ilk olarak literatür taraması yapılarak, araştırma sahasına yönelik yazılı kaynaklar (kitap, akademik yayınlar, rapor gibi) temin edilerek ayrıntılı bir şekilde incelendi.

Kamu kuruluşlarının yayınladığı veriler (Meteoroloji 14.Bölge Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Gürpınar İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Gürpınar Belediyesi) derlenerek, araştırmanın amacı doğrultusunda analizler yapıldı. Haritaların çiziminde Coğrafi Bilgi Sistemi Arcmap 10.8 programından yararlanıldı.

Diğer bir aşamada veri toplamak ve mülakat yapmak amacıyla sahadaki kırsal yerleşmelerde gezi-gözlem çalışması yapıldı. Bu çalışma sırasında veri toplama yöntemi olarak karma yöntem deseni, mülakat için yapılandırılmamış formlar kullanılmıştır. Doğal ve beşeri çevre özellikleriyle sürdürülen ekonomik faaliyetler hakkında mahalle muhtarları ve gezi-gözlem çalışmamız sırasında rastladığımız mahalle sakinleri ile yüz yüze görüşmeler yapılarak kırsal yerleşmeler hakkında bilgiler toplandı ve çalışmanın görsel açıdan desteklenmesi için arazide fotoğraflar çekildi.

Çalışmanın son aşaması olan yazım aşamasında ise elde edilen bilgiler; haritalar, tablolar, fotoğraflar ve grafiklerle desteklenerek analizler yapıldı ve araştırma sonlandırıldı.

4. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Gürpınar ve çevresiyle ilgili “Kırsal Yerleşme” konulu daha önce yapılmış bir çalışma yoktur. Farklı konularda yapılmış çalışmalar ise şunlardır;

Güleşce, Nizamettin (2006), “Gürpınar Kasabası’nın Coğrafi Etüdü” adlı yayınlanmış yüksek lisans tezinde ilçe merkezinin fiziki, beşeri ve ekonomik özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.

Özler, Halil Murat (2005), “Gevaş- Gürpınar- Güzelsu (Van) Havzasındaki Karst Kaynaklarının Hidrojeolojik İncelemesi” adlı yayınlanmış makalesinde Van’ın Gevaş-Gürpınar-Güzelsu havzasının karst hidrojeoloji incelemesini kapsamaktadır.

Bozkoyun, Mehmet – Elmastaş, Necmettin (2018), “Hoşap Çayı’nın Su Potansiyeli ve Bu potansiyelin Değerlendirilmesine Yönelik Öneriler” adlı yayınlanmış makalesinde, Hoşap Çayı Havzası’nın hidrografik potansiyeli (akarsular, kaynaklar, göller, yeraltı suları) ve bu potansiyelin değerlendirilmesine yönelik önerileri hakkında bilgi verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeolojik Özellikler

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün 2003 yılında güncelleştirilen 1/500.000 ölçekli "Türkiye Jeolojisi Haritası" incelendiğinde araştırma sahasının alüvyon, çakıltası, kumtaşı, volkanik çökeller, kireçtaşı, metamelanj, şist ve mermer gibi farklı yaşta ve çeşitli türde malzemeden oluştuğu dikkat çekmektedir. Yörede en genç formasyonlar kuvaterner dönemi alüvyonlarıdır. En yaşlı formasyonlar ise Paleozoyik dönemi şist ve mermerlerdir (Harita 2.).

Dönemeç Çayı, Güzelsu Çayı ve onlara katılan yan kollarının bulunduğu alanlar ile kaynağını Zerneke Barajı'ndan alan çayların geçtiği vadi tabanları Kuvaterner yaşlı alüvyonlardan meydana gelmektedir. Araştırma sahasında alüvyon kaplı en geniş alanı ise ilçe merkezini de içine alan Gürpınar (Havasor) Ovası oluşturmaktadır. Bu yerler verimli tarım alanlarıdır. Akarsuların taşıdığı malzemelerin verimli kıldığı bu toprakların su tutma seviyesi yüksek olduğundan, yeraltı su seviyesinin yüksek olduğu yerlerde toprak nemli kaldığından çeşitli tarım ürünü yetiştirmeye son derece elverişlidir. Ancak araştırma sahasının iklimi tarımsal faaliyetleri olumsuz yönde etkilemektedir (Harita 2.).

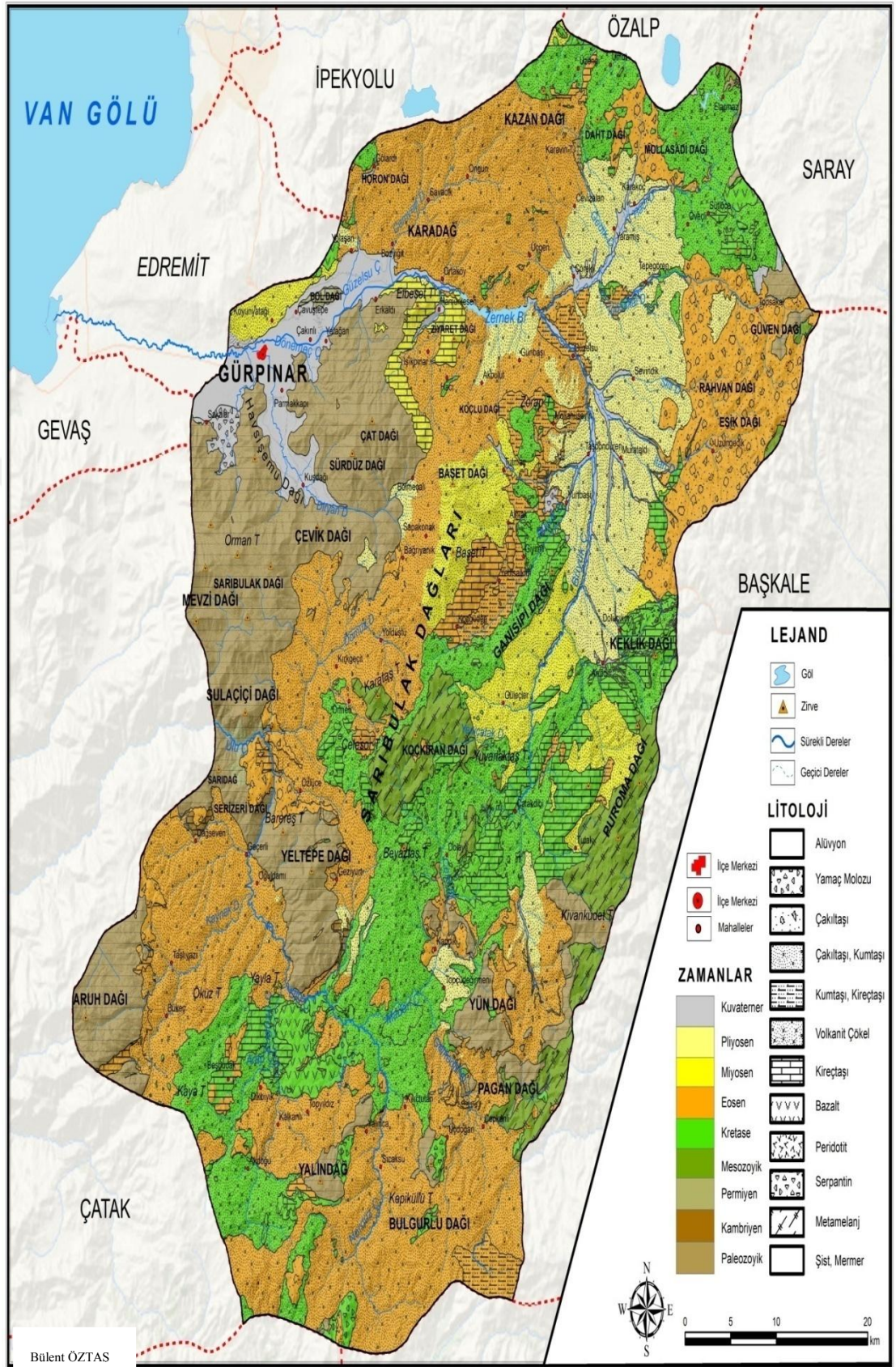
Güzelsu (Hoşap) Çayı havzasında sedimanter kayaçlar gençten yaşlıya; Kuvaterner yaşlı alüvyon, Neojen yaşlı konglomera- kireçtaşı, Eosen yaşlı kireçtaşı-fliş, Mesozoyik yaşlı kireçtaşı- fliş formasyonları şeklinde sıralanabilir. Metamorfik kayaçların gençten yaşlıya; Paleozoyik yaşlı kuvarsit-şistler, Paleozoyik yaşlı mermer, Paleozoyik yaşlı metamorfik şistler olarak sıralanmaktadır. Bu kayaçlar bölgedeki en yaşlı kayaçları meydana getirmektedir (Harita 2.).

Gürpınar (Havasor) Ovası'nın güneyinde kalan kısımda K-G doğrultusunda geniş bir alana uzanan paleozoik yaşlı ayrılmamış şist ve mermerler yer almaktadır. Ayrıca bu formasyonlar araştırma sahasının güneyinde yer alan Aruh Dağı, Yün Dağı ve Yalındağ çevrelerinde de kendini göstermektedir (Harita 2.).

Cevizalan, Karakoç, Yaramış, Çörekli, Tepegören, Sevindik, Taşdöndüren, Murataldı ve Yurtbaşı Mahallelerinin çevresinde alüvyon kaplı vadi tabanları bulunmaktadır. Bu vadi tabanlarının etrafındaki yüksek plato yüzeyleri ise Pliyosen yaşlı çakıltası ve kumtaşı ile kaplıdır (Harita 2.).

Rahvan, Eşik ve Güven Dağları'nın bulunduğu alanlar ve çevresinde ise Eosen dönemi çakıltıları vardır. Gürpınar (Havasor) Ovası'nın güney kısmında araştırma sahasının önemli yükseltilerini oluşturan Çat, Sürdüz, Çevik, Mevzi, Sarıbulak, Sulaçici ve Yeltepe Dağlarının bulunduğu kuzey – güney yönlü geniş bir alanda şist ve mermerler görülmektedir (Harita 2.).

Araştırma sahasında en yaygın görülen formasyonlar ise kuzey, iç ve güney kısımlarda bulunan Eosen yaşlı çakıltıları ile kumtaşlarıdır. Bunları sırasıyla paleozoik yaşlı şist ve mermerler, pliyosen yaşlı çakıltası ve kumtaşı, kretase yaşlı çakıltası, kumtaşı, bazalt, kireçtaşı, miyosen yaşlı çakıltası, kumtaşı, kireçtaşı ile Mesozoyik yaşlı metamelanjlara izlenmektedir (Harita 2.).

Harita 2. Araştırma Sahasının Jeoloji Haritası

1.2. Jeomorfolojik Özellikler

Araştırma sahasının jeomorfolojik yapısı incelendiğinde, topografyanın GB-KD doğrultusunda uzanan yaklaşık 120 km² lik alana sahip olan ilçe merkezinin de içinde bulunduğu Gürpınar (Havasor) Ovası, Güzelsu (Hoşap) Çayı havzası, alçak ve yüksek plato yüzeyleri ile dağlık alanlardan oluştuğu görülmektedir.

Araştırma sahasının iç kesimi ile batı, güney ve doğu sınırlarında dağlık alanlar dikkat çekmektedir. Yörenin en çukur yeri, kuvaterner yaşlı alüvyonlardan oluşan ortalama 1740 m civarında bir yükseltiyeye sahip olan Gürpınar (Havasor) Ovası'dır. Bu bölgede ilçe merkezi ile Sakalar, Aşağıkaymaz, Yukarıkaymaz, Çavuştepe, Parmakkapı, Çakınlı, Yatağan, Yolaşan, Bozyiğit, Erkaldı mahalleleri yer almaktadır.

Başet Dağı (3684 m), Puroma Dağı (3337 m), Şıhsız Tepesi (3308 m), Yalındağ (3168 m), Yeltepe Dağı (3162 m), Beyaztaş Tepesi (2976 m), Zorap Tepesi (2564 m), Girgevri Tepesi (2448 m) inceleme sahasının önemli yükseltilerini oluşturmaktadır (Harita 3.).

Sahada Güzelsu (Hoşap) Çayı ve kolları tarafından oluşan çentik vadi tipleri yaygındır. Güzelsu (Hoşap) Çayı kaynağını havzanın doğusunda yer alan İspiriz dağlarından alıp batıya doğru akarak Van Gölü'ne ulaşır. Güneydoğu Toros dağlarının doğu kesimine tekabül eden Hoşap Çayı Havzası'nın şekillenmesinde, Doğu Anadolu'da neotektonik dönemdeki jeolojik evrim etkili olmuştur. Bu evrim, Bitlis kenet kuşağında Neo-Tetis'in kapanmasına bağlı olarak gelişen kıta-kıta çarpışmasının sonuçlarıdır (Bozkoyun ve Elmastaş, 2018:1230).

Araştırma sahasında farklı seviyelerde gelişmiş yüksek ve alçak plato sahaları bulunmaktadır. Gürpınar (Havasor) Ovası'nın doğusundan başlayarak Güzelsu Mahallesi'ne kadar olan kısımda, Güzelsu Çayı'nın kuzeyinde ve güneyinde karşılıklı alçak plato yüzeyleri bulunmaktadır. İlçenin en kuzeyinde, Özalp İlçe sınırında bulunan Umut Mahallesi'nden başlayarak Arındı Mahallesi'ne kadar K-G doğrultusunda uzanan geniş bir alana yayılmış yüksek plato alanları mevcuttur. Ayrıca Gürpınar Ovası'nın güney kesimlerinde yine yer yer yüksek plato alanları görülmektedir (Harita 3.).

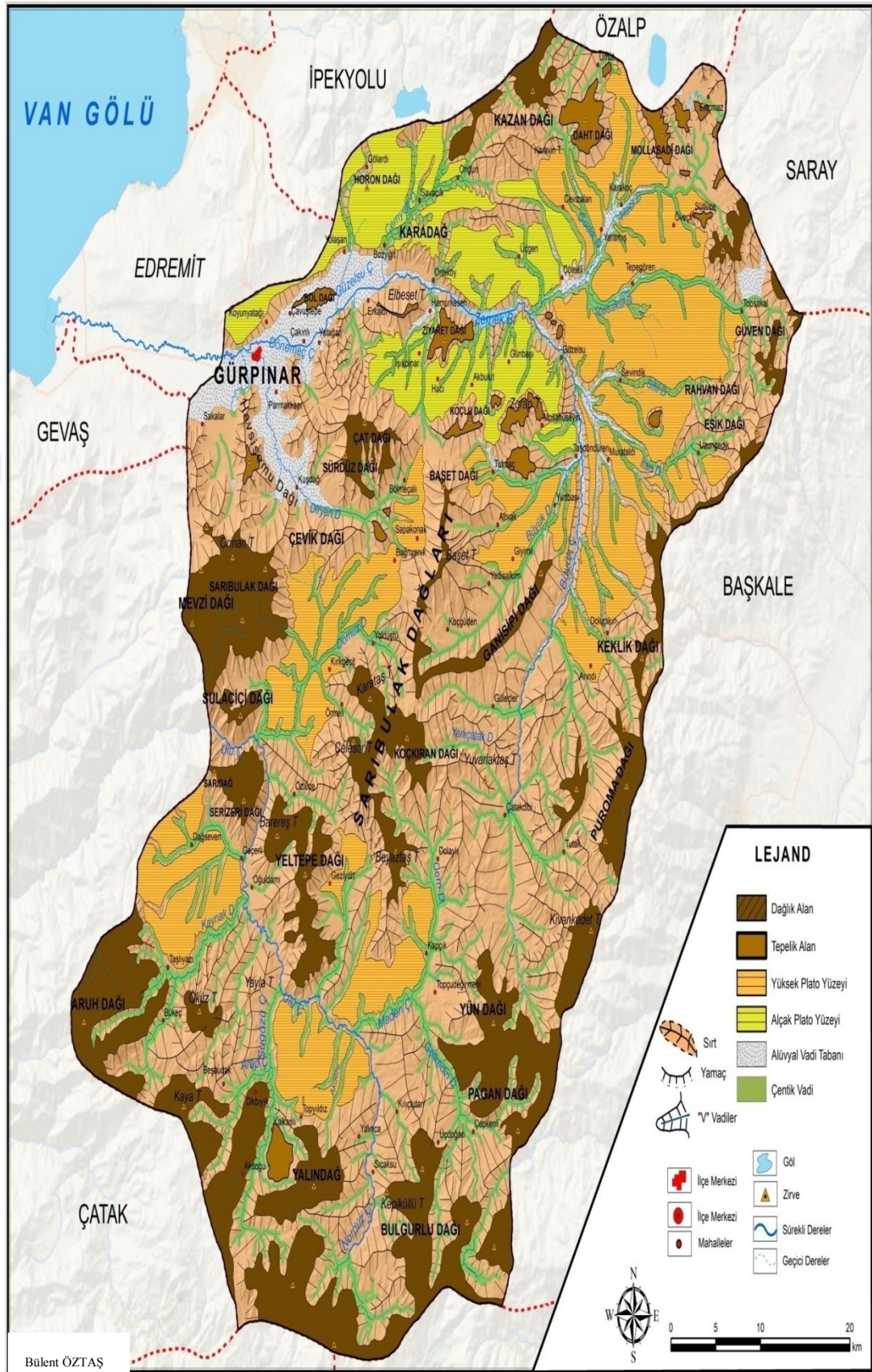
Araştırma sahasının çeşitli yerlerinde meydana gelmiş olan plato alanları kırsal mahalle yerleşmeleri içinde uygun alanları oluşturmaktadır. Işıkpınar, Hacıköy, Akbulut ve Günbaşı Mahalleleri alçak plato alanlarında kurulmuş kırsal mahalle yerleşmeleridir. Öveçli (Fotoğraf 1.1.), Arındı, Giyimli, Sapakonak, Bağrıyanık, Kırkgeçit ve Geziyurt Mahalleleri ise yüksek plato alanlarında kurulmuş kırsal mahalle yerleşmeleridir (Harita 3.).

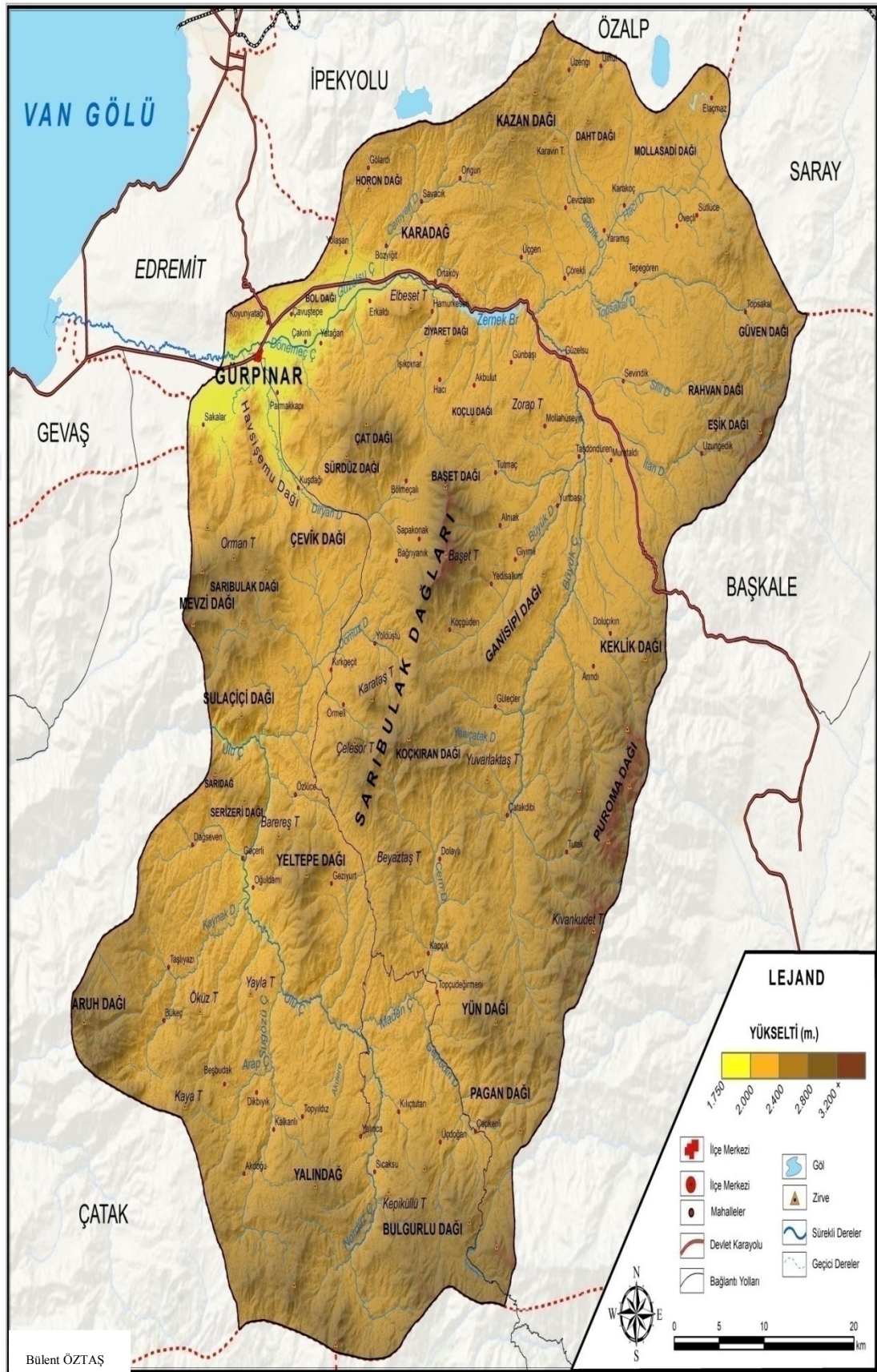
Fotoğraf 1. 1. Plato Yüzeyi Üzerinde Kurulmuş Kırsal Mahalle Yerleşmesi Örneği Öveçli Mahallesi

Çay ve derelerin çok yoğun olduğu adeta kılcal damarlar gibi ilçenin her yerini sardığı görülmektedir. Yerleşmeye uygun çentik vadi alanlarının çok yoğun olduğu bölgede bu alanlarda kurulmuş kırsal mahallelere rastlanmaktadır. Topsakal, Sevindik, Tutmaç, Bölmeçalı, Yoldüştü, Bükeç ve Kılıçtutan Mahalleleri buna örnek verilebilir (Harita 3.).

Araştırma sahasını oluşturan Gürpınar ilçesi genel olarak değerlendirildiğinde, ilçe merkezinin de içerisinde bulunduğu Gürpınar (Havasor) Ovası ve Hoşap Çayı Havzasının bulunduğu bölgede yükselti batı – doğu yönünde tedrici artmaktadır. Kuzey – güney yönlü, dikdörtgen görünümlü bir yapıya sahip ilçede yükselti kuzey ve güney yönde kısa mesafede çok çabuk artmaktadır. İlçenin güneyinde dağlık ve tepelik alanların fazlalığı dikkat çekmektedir.

Harita 3. Araştırma Sahasının Jeomorfoloji Haritası

Harita 4. Araştırma Sahasının Fiziki Haritası

1.3. İklim Özellikleri

İklim, “yeryüzünün herhangi bir yerinde uzun yıllar boyunca yaşanan ya da gözlenen tüm hava koşullarının ortalama özelliklerinin yanı sıra, onların oluşma sıklıklarının zamansal dağılımlarının, gözlenen ekstrem (aşırı, uç) değerlerin, şiddetli olayların ve tüm değişkenlik tiplerinin biresimi” biçiminde tanımlanır (Türkeş, 2008: 27).

İnsanoğlunun geçmişten günümüze yeryüzünde var olma sürecinin her aşamasında iklimin etkisi her zaman önemli yer tutmuştur. Yerleşmelerin kurulması, meskenlerin yapıldığı malzemeler, yiyecek, giyecek vb. unsurların tamamında iklimin etkisi kaçınılmazdır. Araştırma sahasını oluşturan Gürpınar İlçesi’nde tarih boyunca birçok yerleşim yerleri kurulmuştur.

İlçede karasal iklim hâkimdir. İlçe merkezi, Sakalar, Aşağıkaymaz, Yukarıkaymaz, Çavuştepe, Parmakkapı, Çakınlı, Yatağan, Yolaşan, Bozyiğit, Erkaldı mahallelerinin yer aldığı Havasor Ovası’nda kışlar araştırma sahasının diğer bölgelerine göre daha yumuşak geçer. Yükseltinin fazla olduğu yerlerde ise kışlar sert geçmektedir. Genel anlamda bakıldığında, kışlar uzun soğuk ve kar yağışlı, yazlar sıcak ve kurak geçmektedir.

Yazların sıcak ve kurak geçmesinde, ülkemizin yazın Basra alçak basınç merkezinin etkisinde kalması, kışın soğuk ve kar yağışlı geçmesinde ise Sibirya yüksek basıncı etkisinde kalması önemli rol oynamaktadır.

1.3.1. İklim Elemanları

1.3.1.1. Sıcaklık

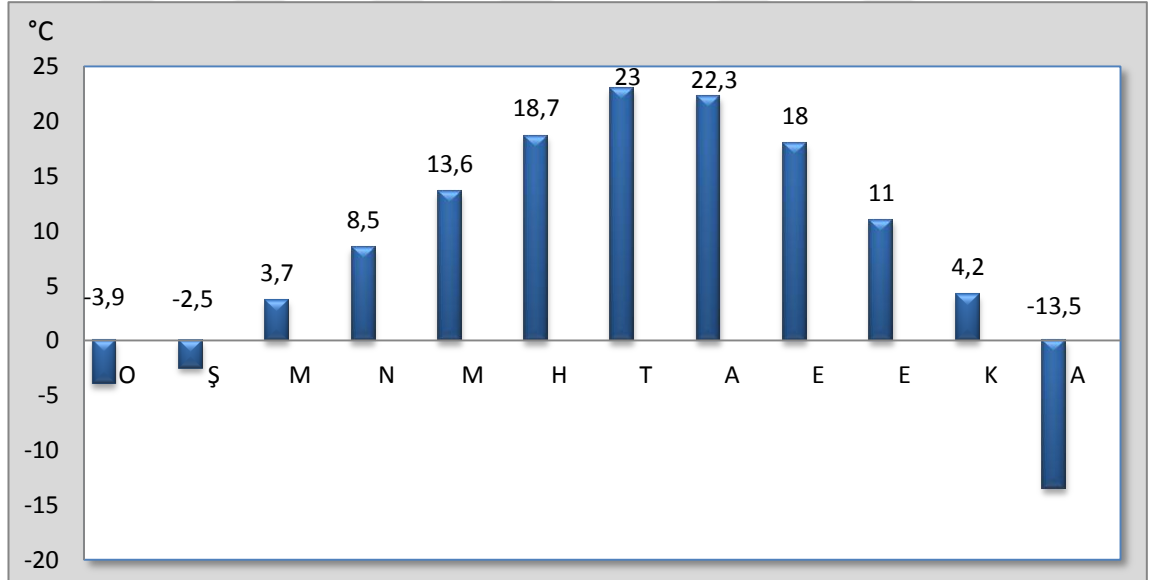
Karasal iklimin egemen olduğu ilçede kışlar soğuk, yazlar ise sıcak ve kurak geçmektedir. Araştırma sahasına 2013 yılında Meteoroloji 14. Bölge Müdürlüğü tarafından kurulan 18237 numaralı Gürpınar istasyonundan alınan veriler incelendiğinde; aylık en düşük sıcaklık ortalaması -7.4 °C ile 2013 yılının Aralık ayında, aylık en yüksek sıcaklık ortalaması ise 23.7 °C ile 2018 yılının Temmuz ayında rastlanmaktadır (Tablo 1.1., Şekil 1.1.).

Tablo 1. 1. Gürpınar Aylık Sıcaklık Ortalamaları (2013-2020)

Yıl/Ay	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
2013	-3.9	-2.2	3.4	9.1	12.9	17.6	22.0	21.1	16.2	8.9	5.7	-7.4
2014	-5.1	-4.6	4.8	9.2	14.2	18.4	22.5	23.0	17.2	10.4	2.7	0.7
2015	-2.6	-0.2	2.9	8.5	12.8	19.0	23.1	22.4	18.1	11.8	4.5	-6.1
2016	-5.0	-0.3	3.7	9.3	13.5	17.7	22.0	23.0	16.1	10.6	3.0	-4.1
2017	-5.8	-6.8	2.2	7.9	13.1	18.7	23.2	23.0	19.0	10.1	4.0	0.8
2018	-1.0	1.5	7.6	9.1	13.2	18.6	23.7	22.3	20.6	11.6	5.3	1.7
2019	-2.7	-3.6	1.4	6.8	15.1	20.8	22.4	22.7	17.7	12.2	3.7	2.0
2020	-5.5	-3.8	3.9	8.0	14.0	18.8	22.4	20.8	18.9	12.0	5.4	-1.1

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü-2021

Araştırma sahası yaz ve kış aylarında farklı hava kütlelerine maruz kalmaktadır. Yazın tropikal hava kütlelerinden dolayı sıcak, kışın ise polar hava kütlelerinden dolayı soğuk geçmektedir. Bölgede aylık en yüksek sıcaklık ortalaması ile aylık en düşük sıcaklık ortalaması arasındaki fark 31.1°C dir. Aradaki sıcaklık farkının fazla olması da karasallığın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Şekil 1. 1. Gürpınar Sıcaklık Ortalamalarının Aylara Dağılışı (2013-2020)°C

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü-2021

1.3.1.2 Yağış

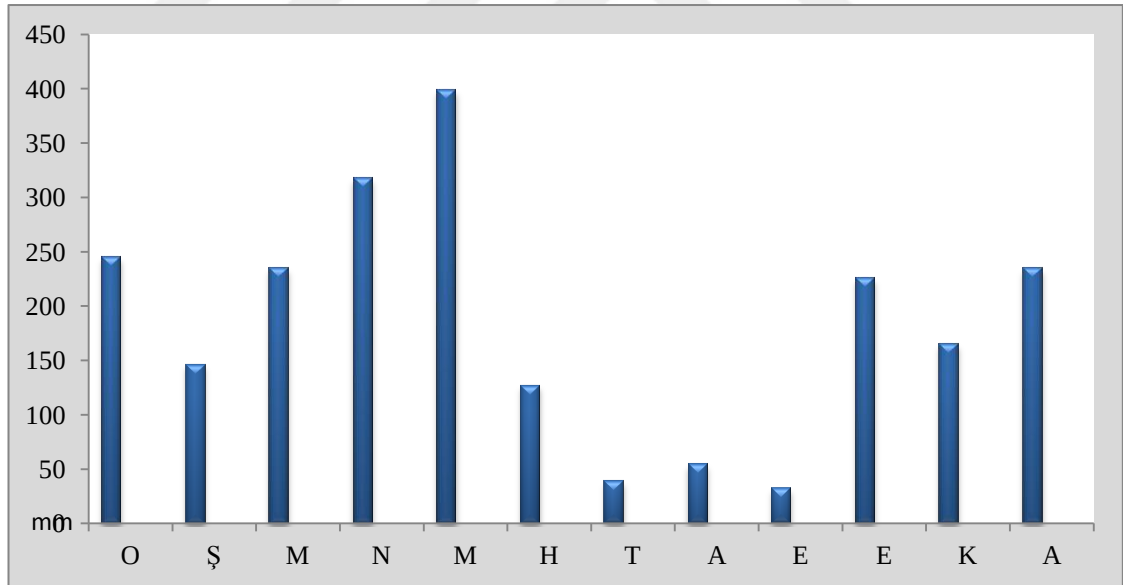
Araştırma sahasının yağış verileri incelendiğinde, bölgede hâkim olan karasal iklimin etkisine bağlı olarak yağışın en fazla görüldüğü dönem ilkbahardır. Ayrıca yazları sıcak ve kurak kışları ise soğuk ve yağışlı geçmektedir (Tablo1.2.,Şekil 1.2.).

Tablo 1. 2.Gürpınar Aylık Yağış Ortalamaları (2013-2020) mm

Yıl/Ay	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
2013	64.2	15.8	20.1	29.7	48.1	26.0	0.0	0.0	3.8	14.2	16.1	33.9
2014	30.4	9.7	24.0	43.9	30.6	13.9	6.4	1.2	18.2	55.8	21.2	31.1
2015	8.9	13.5	32.8	28.8	70.9	15.5	0.0	37.1	3.2	56.1	25.4	44.0
2016	51.0	6.3	30.0	29.7	44.0	28.1	5.1	0.2	3.5	32.0	16.9	27.1
2017	7.9	11.7	22.7	58.5	77.5	0.8	0.3	3.2	0.0	21.9	30.8	11.2
2018	21.8	26.2	34.1	42.4	68.2	16.5	0.0	0.8	1.1	33.1	19.5	45.0
2019	38.1	16.6	26.8	47.9	14.4	8.3	0.1	7.2	0.0	3.0	14.4	16.1
2020	22.6	46.1	43.7	36.4	44.8	17.5	26.6	4.3	1.7	9.2	20.0	25.7

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü-2021

Şekil 1. 2. Gürpınar Yağış Ortalamalarının Aylara Dağılışı (2013-2020) mm

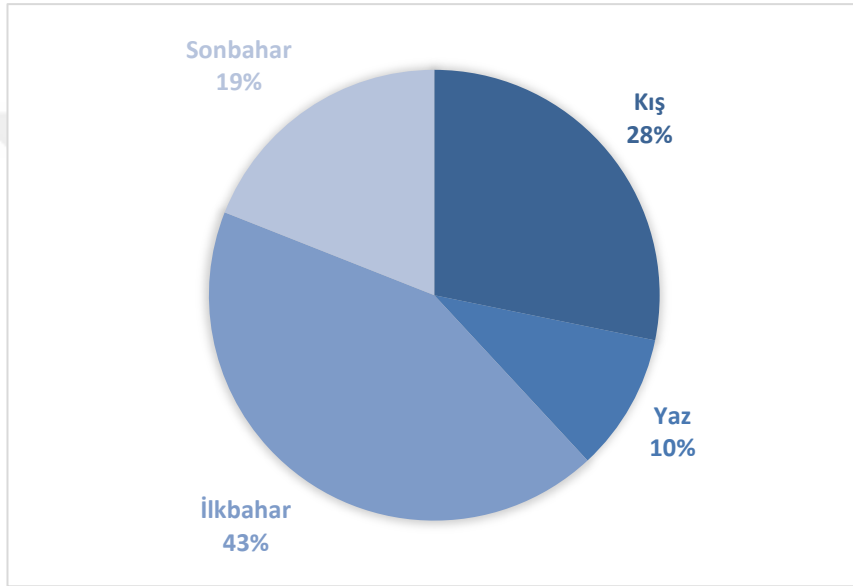
Gürpınar meteoroloji istasyonundan elde edilen Tablo 1.2. de ki veriler incelendiğinde, 2013-2020 yılları arasında meydana gelen toplam yağışların mevsimsel dağılımı şu şekildedir:

İlkbahar 950 mm – Kış 624,9 mm - Yaz 219,1 mm - Sonbahar 421,1 mm

Gürpınar İlçesi'nde yağışın en fazla düştüğü mevsim % 43 oranla ilkbahardır. İlkbahardan sonra % 28 ile kış mevsimi gelir. Daha sonra sonbahar (% 19) ve en az yağışı ise yaz mevsiminde almaktadır (% 10) (Şekil 1. 3.).

Yılın en kurak (0 mm) ve en yağışlı (77,5 mm) ayları arasındaki yağış farkı 77,5 mm.dir. Gürpınar'da en fazla güneşli saatin görüldüğü ay, ortalama 12,8 saatle Temmuz'dur. En az güneşli saatin yaşandığı ay ise ortalama 6.4 saat ile Ocak ayıdır. Ortalama bulutluluk 2,1 olarak belirlenmiştir.

Şekil 1. 3. Gürpınar Yağışların Mevsimlere Göre Dağılımı (2013- 2020) mm

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü 2021

İklim tiplerinin belirlenmesinde ya da bir bölgenin ikliminin yorumlanmasında genel olarak 30 yıldan fazla gözlem süresine sahip istasyonlar kullanılmakla birlikte uluslararası çalışmalarda 10 yıldan daha az gözlem süresine ait istasyonlarda kullanılmaktadır (Aydın vd. ,2019: 752).

Erinç İndisi Türkiye'nin kuraklık sorununu ve kurak/nemli alanlarını ve devrelerini gösterebilmek amacıyla, çeşitli zamanlarda birçok araştırmacı tarafından sıklıkla kullanılan bir indistir. Erinç indisi, bir yerin aldığı yağış miktarı ile kaybettiği su miktarı arasındaki orana bağlıdır (Demir vd., 2015:335).

$$\text{Erinç Formülü: } Im = \frac{P}{Tom}$$

P:Yıllık Ortalama Toplam Yağış; Tom=Yıllık Ortalama Maksimum Sıcaklık

Tablo 1. 3. Erinç İklim İndisi

<8	Tam Kurak
8-15	Kurak
15-23	Yarı Kurak
23-40	Yarı Nemli
40-55	Nemli
>55	Çok Nemli

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü-2016

$$Im = \frac{298.6}{19.9} = 14.9 \text{ Araştırma sahasının yıllık ortalama en yüksek sıcaklık}$$

ve yıllık toplam yağış miktarının ilişkilendirildiği Erinç indisine göre iklim tipi kurak olarak belirlenmiştir (Tablo 1.3.).

Tablo 1. 4. Gürpınar’ın Aylık Ortalama Sıcaklık ve Yağış Değerleri (2013-2020)

Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Sıcaklık(°C)	-3,95	-2,5	3,7	8,5	13,6	18,7	23	22,3	18	11	4,2	-1,6	9,5
Yağış (mm)	30,6	18,2	29,2	39,6	49,8	15,8	4,8	6,7	3,9	28,1	20,5	29,2	276,4

Köppen İklim Sınıflandırması: **T**: Yıllık Ortalama Sıcaklık, **P**: Yıllık Toplam Yağış, **r**: Limit Değer, **Tsoğuk**: En soğuk ay Ort. Sıc. **Tsıcak**: En sıcak ay Ort. Sıc. **Ps (Yaz Ayları)**: Nisan-Eylül 6 ay, **Pw (Kış Ayları)**: Ekim-Mart 6 ay, **P_{smin}**: Yaz aylarındaki en düşük yağış, **P_{wmin}**: Kış aylarındaki en düşük yağış, **P_{smax}**: Yaz aylarındaki en yüksek yağış, **P_{wmax}**: Kış aylarındaki en yüksek yağış (Meteoroloji Genel Müdürlüğü; 2016: 6,7).

Köppen İklim Sınıflandırmasına göre araştırma sahasını inceleyelim. A sınıfı “Tropikal İklimler” sınıfına girmez çünkü en soğuk ay ortalama sıcaklık 18 °C den yüksek değildir. B sınıfı “Kurak İklimler” kriterlerine baktığımızda, yaz ayları yağışı (Nisan-Eylül 6 ay) 120,6 mm, kış ayları yağışı (Ekim-Mart 6 ay) 155,8 mm dir. Yıllık yağışın % 70’inin (Gürpınar için 193,4 mm) yaz ya da kış aylarında geçilmemesi durumunda Köppen’e göre $20 \cdot T$ (Yıllık Ort. Sıc.) +140 formülü kullanılmalıdır. $20 \cdot 9,5 + 140 = 330$ Araştırma sahamızın yıllık yağış miktarı (276.4) bulduğumuz 330 değerinden küçük ancak yarısından büyük olduğundan BS Yarı Kurak İklim sınıfını dâhildir. Bu iklim sınıfının alt kategorisinde bulunan T (Yıllık Ort. Sıc.) < 18 °C formülüne göre yıllık sıcaklık ortalaması 18°C den küçük olduğu için Gürpınar’da “BSk” Yarı Kurak Step İklimi (Soğuk) görülmektedir.

Araştırma sahamızda Erinç indisine (Tablo 1.3.) göre kurak, Köppen iklim sınıflandırmasına göre Yarı Kurak Step İklimi (Soğuk) görülmektedir. İklim başta zirai faaliyetler olmak üzere hayvancılık, sanayi, ulaşım, eğitim ve turizm gibi faaliyetleri olumsuz yönde etkilemektedir. İlçede, Havasor Ovası dışında kalan

özellikle güney kesimde iklim şartları tarımsal faaliyetlere pek uygun değildir. İklimin ulaşım üzerindeki etkisi güney kesimde daha çok görülmekte ve kışın yollar kar yağışından dolayı kapanmaktadır. Yükselti ve iklime bağlı olarak nüfusun seyrek olması eğitim olanaklarını da etkilemekte ve belli kırsal mahallerde ki okullarda taşınmalı sistemle eğitim verilmektedir.

1.4. Hidrografik Özellikler

Gürpınar İlçesi hidrografik açıdan zengin bir yöredir. Topoğrafik, jeolojik ve iklimatik unsurlar hidrografik özelliklerin oluşmasında etkili olan unsurlardır. Sahanın en önemli hidrolojik unsurlarını kaynağını ispiriz dağlarından alıp batıya doğru akarak Van Gölü'ne ulaşan Güzelsu (Hoşap) Çayı ve Başbulak Kaynağı (Şamran) oluşturmaktadır (Harita 5.).

Araştırma sahasının hidrografi haritası incelendiğinde, kırsal yerleşmelerin kuruluş yerlerinin genellikle su kaynaklarının etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Su insan yaşamı için vazgeçilmez bir unsur olduğundan yerleşmelerin oluşumunu etkileyen en önemli unsurlardan birinin de su kaynakları olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma sahasında öne çıkan ekonomik hayat tarım ve hayvancılıktır.

Araştırma sahasının en önemli hidrografik unsuru olan Güzelsu (Hoşap) Çayı, kaynağını İspiriz Dağları'ndan almaktadır. Çok sayıda yan kola sahiptir ve bu kollardan beslenmektedir. Sahanın güney kısmında yer alan Koçkıran ve Ganisipi Dağlarının doğusundan kuzeye doğru yan kollarını alarak yaklaşık 40-50 m derinden ilerler. Güzelsu Kırsal Mahallesi'ni geçtikten sonra kuzeybatı yönünde akarak oldukça derin Zerne Boğazı'na girer. Araştırma sahasının en önemli sorunlarından biri olan sulama ihtiyacını gidermek ve hidroelektrik elde etmek için Güzelsu Çayı üzerinde Zerne Barajı inşa edilmiştir. Ortaköy ve Hamurkesen Kırsal Mahallelerinin arasından geçerek alüvyal vadi tabanından Gürpınar (Havasor) Ovası'na girmektedir. Havasor Ovası'ndan geçen çay, Edremit İlçesinden Van Gölüne ulaşmaktadır. Bu çayın uzunluğu 130 km olup yıllık toplam 150 milyon m³ civarında su taşır. Ayrıca Gürpınar İlçesi'nin etki alanı içinde Hoşap Çayı üzerinde kurulan Zerne Barajı 105 milyon m³ su hacmine yaklaşık 13 milyon kw/saat enerji

retmekte olup ana kanal uzunluğu 74 km.dir. Gevaş ve Gürpınar’ da sulamalı tarıma geçişi başlatarak ürün artışı sağlamasına neden olmuştur (Güleşce, 2006: 16).

Bölgenin diğer bir hidrografik unsuru ise Başbulak (şamran) kaynağıdır (Fotoğraf 1. 2.). Bu kaynak ilçe merkezine 3 km uzaklıkta bulunan Yukarıkaymaz Mahallesinde kalker kayanın dibinden çıkmaktadır. Gürpınar (İlçe merkezi, Yukarıkaymaz, Otbiçer, Aşağıkaymaz, Koyunyatağı ve Değirmendüzü mahalleri) ile Van ilinin bir kısmının içme suyu bu kaynaktan sağlanmaktadır. Urartu kralı Menua tarafından şamran kaynağının kullanılması için uzun bir su kanalı yaptırılmıştır. Yaptırılan bu kanal yapıldığı dönem dikkate alındığında dünyadaki su mühendisliğinde önemli bir eser olarak nitelendirilmektedir. Yukarıkaymaz’dan Van’a kadar uzanan yaklaşık olarak 51 km. uzunluğunda olan kanal, işlevini kesintisiz olarak 2800 yıl sürdüren tek su kanalıdır. Gürpınar (Havasor) Ovası’ndan Urartu medeniyetinin bulunduğu Van Ovasına su taşıyan şamran Kanalı geçtiği yerlerde tarıma olanak sağlarken bugüne kadar kanal boyunca yaklaşık 5000 hektarlık araziyi sulamaktadır. Kanalın Gürpınar’da sulu tarıma geçişte önemli katkısı olduğu da bir gerçektir.

Fotoğraf 1. 2. Başbulak (şamran) Kaynağı- Yukarıkaymaz Mahallesi

1.5. Toprak Özellikleri

İnsan hayatı için büyük önem taşıyan kaynaklardan biriside şüphesiz topraktır. İster kent yerleşmesi ister kırsal yerleşme olsun, üzerinde kurulacak mesken türünden, sürdürülecek ekonomik faaliyet biçimine kadar pek çok beşeri etkinliğin toprak özelliklerinden önemli derecede etkilendiği söylenebilir (Doğantürk, 2015: 23).

Gürpınar İlçesi'nde en yaygın bulunan toprak tipi Kestanerengi topraklardır. Ayrıca araştırma sahasında kahverengi, alüvyal, kolüvyal ve hidromorfik topraklar olmak üzere beş farklı toprak türü görülmektedir. (Harita 6.)

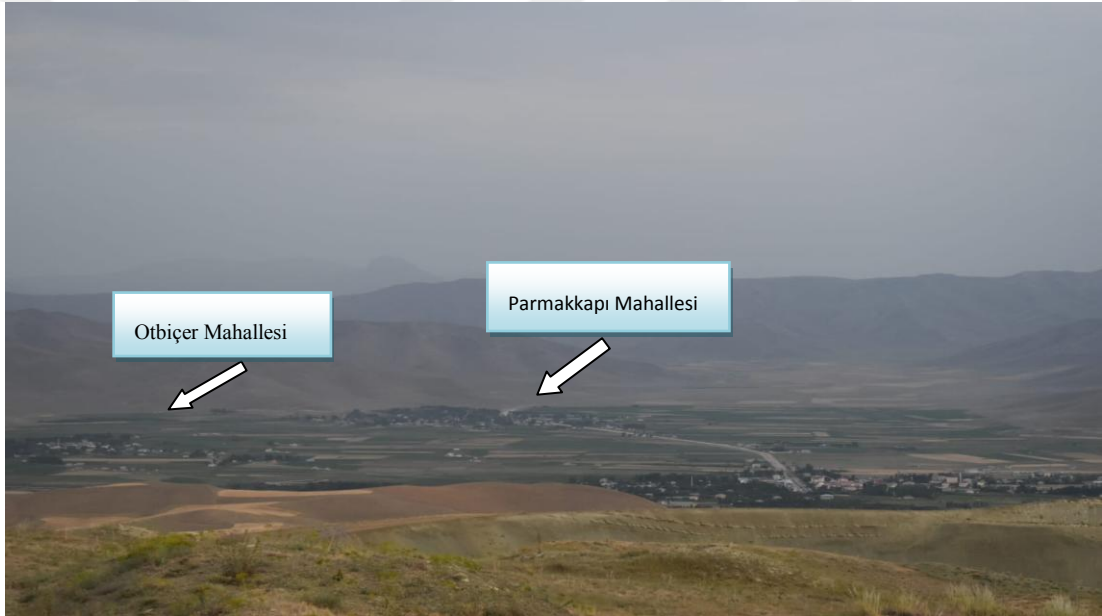
Kestane rengi topraklar, yıllık yağış miktarının 400- 600 mm arasında değiştiği ve bitki örtüsünün bozkır olduğu bölgelerde görülmektedir. Organik madde bakımından çok zengin olmayan bu topraklarda A horizonu ince, yıkanma yetersiz olduğu için de kireç birikimi fazladır. Gürpınar'ın toprak dağılışını gösteren haritaya bakıldığında, ilçenin kuzey kesiminin belli bir kısmında ve güney kesiminin tamamında olmak üzere araştırma sahasının büyük bir bölümünde kestane renkli topraklar görülmektedir. Bu topraklar tahıl tarımına ve küçükbaş hayvancılığa elverişlidir.

Bölgede görülen diğer bir toprak türü de kahverengi topraklardır. Kestane rengi topraklara nazaran yüksekliğin daha az olduğu yerlerde görülmektedir. Bitki örtüsü cılız olduğu için humus oranı son derece azdır. Bu tür topraklarda tahıl tarımına ve küçükbaş hayvancılığa elverişlidir. Bölgenin toprak haritası incelendiğinde, Gürpınar (Havasar) Ovası'nın kuzeyi ile güneybatısında ve Güzelsu (Hoşap) Çayı havzasında kuzey - güney yönünde geniş bir alanda bu tür topraklara rastlanmaktadır.

Akarsuların taşıyıp biriktirdikleri topraklara alüvyal topraklar adı verilir. Gürpınar İlçesi'nde başta Gürpınar (Havasar) Ovası'nda olmak üzere vadi tabanlarında bu tür topraklara rastlanmaktadır. Dağların eteklerinde, yamaçlardan taşınan materyallerin üzerinde oluşan topraklar olan kolüvyal topraklara az da olsa bölgede rastlamak mümkündür. Sakalar, Tutmaç ve Muratlı Mahallelerinin dağlık ve engebeli kesimlerinde yamaç toprakları olan kolüvyal topraklar bulunmaktadır.

Yerleşim yerlerinin belirlenmesinde ve meskenlerin inşa edilmesinde toprak özellikleri de göz önünde bulundurulması gereken önemli unsurlardan biridir. Kırsal yerleşmelerin kuruluşu dikkate alındığında verimli topraklarda ya da bu topraklara yakın yerlerde kurulduğu görülmektedir. Kırsal yerleşmelerde verimli topraklar tarım alanı ya da hayvanların otlatıldığı meralar olarak kullanılmaktadır.

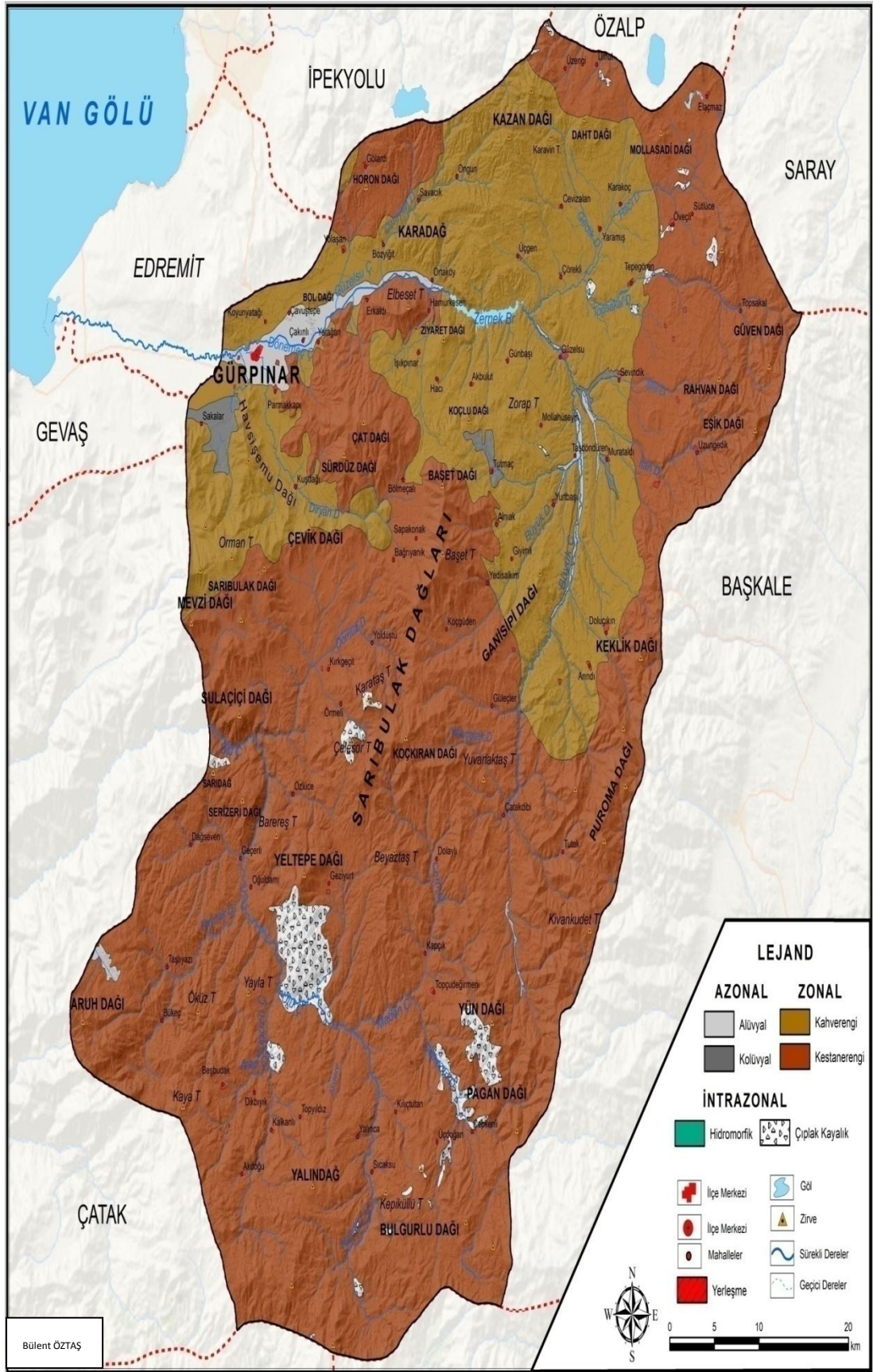
Gürpınar, tarım ve hayvancılığın ön planda olduğu bir ilçedir. Araştırma sahasında tarıma en elverişli topraklar Gürpınar (Havasor) Ovası'nda bulunan alüvyal topraklardır. Aşağıkaymaz, Değirmendüzü, Parmakkapı, Çavuştepe, Otbiçer ve Çakınlı gibi kırsal mahalleler, tarımsal açıdan verimli olan alüvyal topraklar kenarında ya da üzerinde kurulmuş kırsal yerleşmelerdir (Fotoğraf 1.3.).

Fotoğraf 1. 3. Alüvyal Topraklar Üzerinde Kurulmuş Yerleşmeler: Otbiçer ve Parmakkapı Mahalleleri

Taban suyu seviyesinin yüzeye yakın olduğu alanlarda görülen hidromorfik topraklara Elaçmaz Mahallesinde bulunan göl kenarında rastlanmaktadır. Göl kenarları bu tür toprakların görüldüğü başlıca alanlardır.

Yeltepe Dağı'nın güney kesiminde, Yün Dağı ve Pagan Dağı çevresinde, Karataş ve Çelesor Tepelerinde çıplak kayalık alanlar mevcuttur.

Harita 6. Araştırma Sahası Toprak Haritası

1.6. Bitki Örtüsü

Türkiye 3 farklı flora bölgesine ayrılmaktadır. Araştırma sahasının da içinde bulunduğu Doğu Anadolu Bölgesi, İran-Turan Fitocoğrafya Bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Karasal iklimin hüküm sürdüğü bölgede yazlar sıcak ve kurak; kışlar soğuk ve karlı geçmektedir. Yazın kuruyan otsu bitkiler (step), yüksek sahalarda ise meşe türleri ile karaçamdan ibaret karışık orman ve ardıç topluluklarına rastlanmaktadır.

Gürpınar (Havasar) Ovası'nın kuzeyi ile güneybatısında ve Güzelsu (Hoşap) Çayı havzasında kuzey - güney yönünde geniş bir alanda bitki örtüsünün cılız olduğu görülmektedir. Yağışların en fazla görüldüğü İlkbahar mevsiminde yeşeren bu alandaki otlar (bozkır), yağışın azaldığı yaz mevsiminde sararıp solmaktadır.

Araştırma sahasının en önemli hidrolojik unsurlarını kaynağını İspiriz Dağlarından alıp batıya doğru akarak Van Gölü'ne ulaşan Güzelsu (Hoşap) Çayı ve Başbulak Kaynağı (Şamran) oluşturmaktadır. Suyun fazla olduğu bu alanlardaki akarsu çevrelerinde sık ağaçlıklara rastlanmaktadır.

Bu alan ve çevresi insanlık tarihinin en eski zamanlardan beri yerleşilmiş bir sahasıdır. Bu nedenle yörede bitki örtüsü insanlar tarafından büyük ölçüde tahrip edilmiştir. Bu tahripler sonucunda asli bitki örtüsü bozulmuş yani ormanlar ortadan kaldırılmıştır. M.Ö. 8. yy.'da bugün çıplak olan Van-Hakkâri yöresine bir sefer düzenleyen Asur hükümdarı bu yöredeki sazlık kadar sık ormanları kestiğinden söz etmektedir. Step formasyonu otsu bitkilerden oluşmakta olup sahada antropojen stepler geniş yer tutar. Step (Bozkır) içinde başlıca ağaç türleri meşe ve bodur ardıçlardır. Meşelerde birçok yerde bozulmuş çalılıklar halini almıştır. Stepin en önemli elemanı gevene (astragalus) bölgede sıkça rastlanır (Güleşce, 2006: 19).

İKİNCİ BÖLÜM

2. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. Nüfus

Sınırları belli bir alanda yaşayan insan sayısına ya da belirli bir zamanda sınırları tanımlı bir bölgede yaşayan insan sayısına nüfus denir. Nüfus kelimesi çoğunlukla insan sayısını belirleyen bir kavram olarak kullanılmaktadır. Nüfusun dağılışı, yoğunluğu, yenileşme ve sönme hareketleri doğal ve beşeri faktörlere bağlıdır. Cumhuriyet Döneminde nüfus sayımı ilk olarak 1927 yılında yapılmıştır. 1927 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımı vilayet bazında yapıldığından araştırma sahası ile ilgili herhangi bir nüfus verisine ulaşılammıştır. Araştırma sahasına ait detaylı nüfus bilgilerine 1935 yılında yapılan genel nüfus sayımında rastlanmaktadır. Gürpınar İlçesi'nin nüfusu 1935 yılından 1990 yılına kadar olan 55 yıllık süreçte sürekli artmış, 2000 yılında azalan nüfus 2010 yılına kadar dalgalı bir seyir izlerken, 2010 yılından sonra sürekli azalış göstermiştir. 2020 yılı sayımına göre ilçenin nüfusu 34.956 kişidir.

2.1.1. Nüfus Gelişimi

Araştırma sahasını oluşturan Gürpınar İlçesi, tarihin en eski dönemlerinden beri farklı kültürdeki topluluklara ev sahipliği yapmış bir yerdir. Urartular, Kimmer, Medler, Romalılar, Selçuklular ve Osmanlılar gibi medeniyetler bu topraklara hâkim olmuşlardır. Eski uygarlıkların kurulduğu yer olmasından dolayı her zaman nüfus barındıran bir bölge olmuştur. Özellikle savaşlardan dolayı dönemlerde nüfusta azalış meydana gelmiştir.

Nüfus artışı, kırsal yerleşmelerin kuruluşunda etkili olan faktörlerden biridir. Araştırma sahasında bulunan yerleşmelerden bazıları da nüfus artışına bağlı olarak bulundukları yerleşim birimlerinden ayrılarak münferit yerleşmeler haline gelmişlerdir. Değirmendüzü Mahallesi önceleri ilçe merkezine bağlı bir mahalle iken daha sonra münferit bir mahalle haline gelmiştir. Ayrıca statüsünde bulunan birçok yerleşim birimi nüfus artışına bağlı olarak müstakil bir yerleşim birimi haline gelmiştir. Beşbudak Mahallesi ve Geziyurt Mahallesi Yalınca Bucağı'na, Dolaylı Mahallesi ve Kapçık Mahallesi Kırkgeçit Bucağı'na, Ortaköy Mahallesi ise Erkaldı

Mahallesine bağı bir mezra yerleşimi iken daha sonra münferit yerleşim birimi olmuşlardır. Koçgüden ve Mollahüseyin Mahalleleri de birer mezra yerleşmesi iken daha sonra münferit kırsal mahalle birimi haline dönüşen yerleşmelerdir.

Gürpınar, sanayi alanında gelişmiş bir bölge olmadığından dışarıdan göç alarak nüfusunun artması zor gözükebilir. Dolayısıyla nüfus artışı doğumlarla olmaktadır. Doğum oranındaki değişkenlik nüfusun artıp azalmasında doğrudan etkili etmenlerden biridir. Ancak nüfusun azalmasındaki en önemli etkenlerin başında göç gelmektedir.

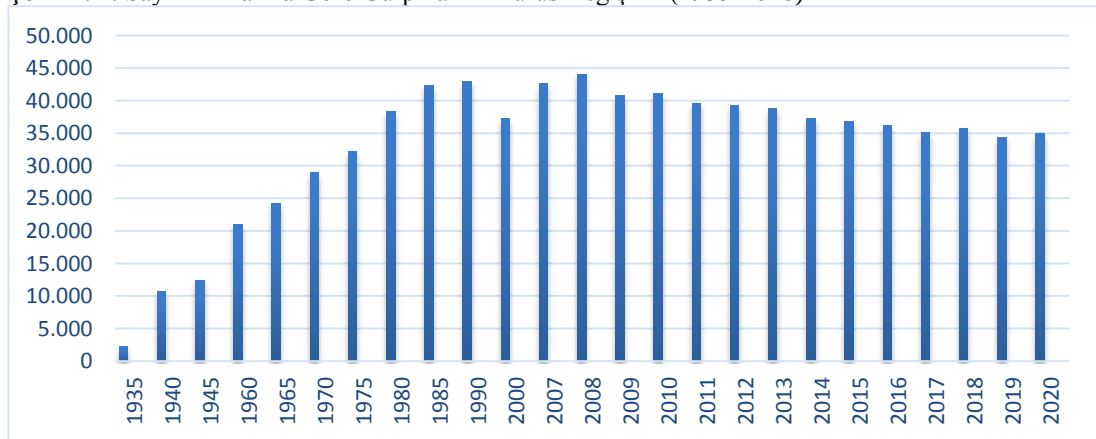
Araştırma sahasının nüfus özellikleri incelenirken ilgili bilgiler, genel nüfus sayımı ve adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarından alınmıştır.1935 yılında yapılan genel nüfus sayımında toplam nüfus 2.202 'dir. 1935-2020 yılları arasında Gürpınar'ın nüfusu 2.202 kişiden 34.956 kişiye çıkmıştır. Sayım yıllarına göre Gürpınar'ın nüfus değişimi grafiğine bakıldığında nüfusun, 1935 yılından 1990 yılına kadar sürekli arttığı, 1990-2000 yılları arasında azaldığı görülmektedir. 2000 yılından 2010 yılına kadar dalgalı bir seyir izleyen nüfus, 2011 yılından sonra (2018-2020 yılları hariç) ise sürekli azalmıştır. 2010 da 41.167 kişi olan nüfus, 2020 yılında 34.956kişiye gerilemiştir.2020 yılında nüfus, bir önceki yıla göre 563 kişi artarak, % 1,6'lık bir artış göstermiştir (Tablo 2.1.), (Şekil 2.1.).

Tablo 2. 1. Sayım Yıllarına Göre Gürpınar'ın Nüfus Değişimi (1935-2020)

Sayım yılı	Nüfus	Artan-azalan	Nüfus artış %'si
1935	2.202	-	-
1940	10.632	8.430	382.83
1945	12.392	1.760	16.55
1960	20.957	8.565	69.11
1965	24.209	3.252	15.51
1970	28.922	4.713	19.46
1975	32.187	3.265	11.29
1980	38.289	6.102	18.96
1985	42.356	4.067	10.62
1990	42.947	591	1.40
2000	37.226	-5.721	-13.32
2007	42.629	5.403	14.51
2008	44.096	1.467	3.44
2009	40.807	-3.289	-7.46
2010	41.167	360	0.88
2011	39.645	-1.522	-3.70
2012	39.238	-407	-1.02
2013	38.811	-427	1.09
2014	37.256	-1.555	-4.00
2015	36.858	-398	-1.07
2016	36.133	-725	-1.97
2017	35.155	-978	-2.71
2018	35.663	508	1.44
2019	34.393	-1.270	-3.56
2020	34.956	563	1.64

Kaynak: DİE ve TÜİK Verilerinden Düzenlenmiştir.

Şekil 2. 1. Sayım Yıllarına Göre Gürpınar'ın Nüfus Değişimi (1935-2020)

2.1.2. Nüfusun Özellikleri

2.1.2.1 Kırsal Nüfus

Türkiye’de yerleşmeler beşeri coğrafya açısından kırsal ve kentsel yerleşmeler olarak ele alınmaktadır. Tarım ve hayvancılığın birlikte yapıldığı ya da birinin diğerine göre ön plana çıktığı, insanların çoğunun geçimini tarım ve hayvancılıktan sağladığı yerleşmeler kırsal yerleşme olarak tanımlanmaktadır (Atalay, 1994: 308). Ekonomik hayatın tarım ve hayvancılığın dışında yoğunlukla sanayi ve hizmet sektörüne dayandığı yerleşmeler ise kentsel yerleşme olarak adlandırılmaktadır.

Ülkemizde kent ile kır yerleşmelerinin ayırımında bir çok kriter kullanılmakla birlikte, bunlardan herhangi biri üzerinde görüş birliğine varılmamıştır. Bu nedenle yerleşmelerin sahip olduğu nitelikleriyle ilişkilendirilebilecek statüleri çok tartışılan konulardan biri olmuştur (Kaya, 2013). Türkiye’de yerleşmelerin kentsel ve kırsal olarak sınıflandırılmasında çeşitli ihtilaflar olduğu görülmektedir. Bu sınıflandırma yapılırken nüfus büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, ekonomik sosyal fonksiyonlar, idari yapı gibi kriterler ele alınmaktadır.

TÜİK sayımlarda nüfusa bakmaksızın bütün ilçe merkezlerini şehir olarak ve nüfusu ne kadar fazla olursa olsun bütün belde ve köylerin nüfusunu köy nüfusu olarak kabul etmektedir. Örneğin Özalp ilçesine bağlı A.Sağmallı beldesi 5211 (2010) nüfusa sahip olmasına rağmen kır nüfusu içinde, 3591(2010) nüfuslu Saray ilçesi ise şehir nüfusu içinde değerlendirilmektedir. Burada bir çarpıklığın olduğu açıktır (Yılmaz, 2012: 38).

İlçe merkezleri, ilin alt bölümü olan ilçelerin idarî alanlarına yönetim merkezliği yapan kentsel yerleşmelerdir. Başka bir ifadeyle, bir ilçenin idari alanının bütününe merkezlik yapan, içerisinde kaymakamlık teşkilatının ve ilgili diğer resmi kuruluşların yer aldığı belediye örgütlü kentsel yerleşmelere ilçe merkezi denilmektedir (Özçağlar, 2005: 13)

Türkiye’de kırsal ve kentsel nüfus ayırımı sosyal bilimciler tarafından 10.000 nüfus kriteri dikkate alınarak tasnif yapılırken, Devlet ve TÜİK belediye

kurulan her yeri şehir kabul etmektedir. Belediye kurulurken 10.000 nüfus değil, ilçe teşkilatının kurulup kurulmadığı dikkate alınmaktadır. Nüfusu 10.000'in altında olan, hatta (1990'da Kastamonu'nun Doğanyurt köyünün 829 nüfusu olmasına rağmen ilçe yapılması dikkate alınırsa) nüfusu 2.000'in altında olan yerlerde (ilçe yapılmalarına bağlı olarak belediye teşkilatı kurulduğu için) şehir kabul edilmektedir (Yılmaz, 2019: 522).

Araştırma sahası olan Gürpınar'ın ilçe merkezinin toplam nüfusu 1.704 kişidir. Dolayısıyla nüfusun bu kadar az olmasından dolayı buranın şehir mi yoksa kasaba mı olarak sınıflandırılması konusunda tereddüt doğabilir. Devletin belediye kurulan her yeri şehir kabul etmesi, ilçenin idari alanının bütününe merkezlik yapması ve içerisinde kaymakamlık ile diğer resmi kuruluşların yer almasından dolayı idari açıdan kentsel yerleşme olarak görülebilir. Ancak bu konuda yapılan çalışmaları dikkatle incelediğimizde coğrafyacıların bu kriterleri kabul etmedikleri görülür. Ekonomik, sosyal ve kültürel fonksiyonlar bakımından kır yerleşmelerinden farklı olan ve nüfusu en az 20.000 olan belediye örgütlü yerleşmeleri kent olarak tanımlamak kanaatimizce de daha doğru olacaktır (Kaya, 2013). Dolayısıyla Gürpınar yerleşme coğrafyası açısından ele alındığında kentsel yerleşme değil kasaba yerleşmesidir.

1927 ve 1935 yıllarında gerçekleştirilen nüfus sayımlarında kırsal-kentsel nüfus bilgileri yer almadığından, Gürpınar İlçesi'nin kentsel ve kırsal nüfus değişimlerini görebilmek için 1940 yılından günümüze kadar seçilmiş yıllarda gerçekleştirilen nüfus verilerini incelemek gerekir (Tablo 2.2.).

1940 yılında 297 kişi olan kent nüfusu, 2000 yılında 6.211 kişiye ulaşmıştır. Bu yıla kadar sürekli artış gösteren kent nüfus, 2000 yılından sonra azalma eğilimi göstererek son alınan adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre 1.704 kişiye düşmüştür. Her dönem kır nüfusunun kent nüfusundan fazla olduğunu görmekteyiz. Halkın geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olması kırsal nüfusun fazla olmasında etkili olmuştur.

Tablo 2. 2. Seçili Yıllara Göre Gürpınar Kent-Kır Nüfusu

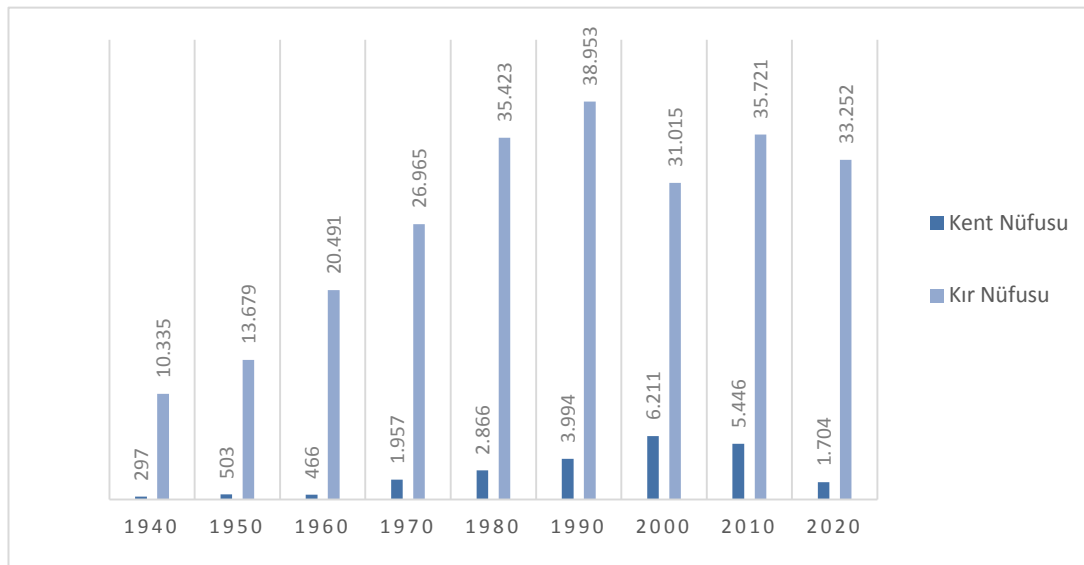
Sayım Yılı	Kent Nüfusu	Kır Nüfusu	Toplam
1940	297	10.335	10.632
1950	503	13.679	14.182
1960	466	20.491	20.957
1970	1.957	26.965	28.922
1980	2.866	35.423	38.289
1990	3.994	38.953	42.947
2000	6.211	31.015	37.226
2010	5.446	35.721	41.167
2020	1.704	33.252	34.956

Kaynak: DİE ve TÜİK

Seçili yıllardaki kır nüfusunun verileri incelendiğinde, 1940 yılından 1990 yılına kadar sürekli arttığı görülmektedir. 2000 yılında azalma, 2010 yılında artış ve 2020 yılında tekrar azalma göstererek dalgalanma eğilimi izlemiştir (Şekil 2.2.).

2010 yılında 5.446 olan kent nüfusu 2020 yılında 1.704 kişiye kadar düşmüştür. Burada çok ciddi miktarda nüfus azalması söz konusudur. Bunun sebebi ise, 2010 yılında ilçe merkezi 7 mahalleden (Akpınar, Aşağıkaymaz, Cumhuriyet, Değirmendüzü, Koyunyatağı, Otbiçer, Yukarıkaymaz) oluşurken daha sonra ilçe merkezinin Akpınar ve Cumhuriyet Mahalleleri ile sınırlandırılmasıdır.

Şekil 2. 2. Seçili Yıllara Göre Gürpınar'ın Kent ve Kır Nüfusu (1940-2020)

2.1.2.2. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Gruplarına Göre Dağılımı

2.1.2.2.1. Yaş Grupları

Gürpınar’da nüfusun 2020 yılı dar aralıklı yaş ve cinsiyet yapısında en büyük pay 15-19 yaş grubuna aittir. Bu yaş grubunda 1999’u erkek, 2136’sı kadın olmak üzere toplam 4135 kişi bulunmaktadır. 15-19 yaş grubunun toplam nüfus içerisindeki oranı ise % 11,8 dir. Yaş grupları arasında en küçük pay ise 90+ yaş grubundadır. Toplam nüfus içerisindeki oranı % 0,08 olan bu grupta ise 5’i erkek, 23’ü kadın olmak üzere toplam 28 kişi yer almaktadır. Yaş grupları genel olarak incelendiğinde, bölgede genç nüfusun oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 2. 3.).

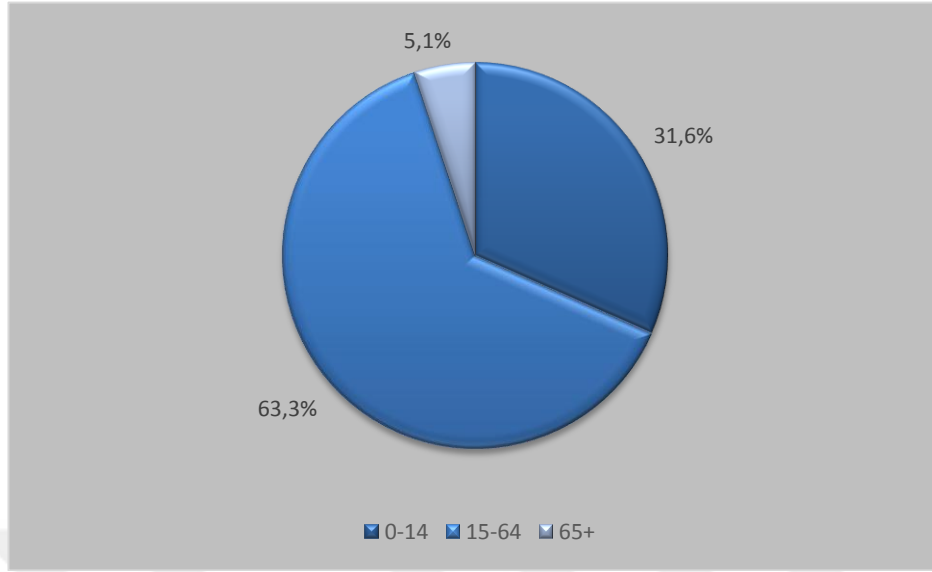
Tablo 2. 3. Gürpınar’da Nüfusun Dar Aralıklı Yaş ve Cinsiyet Yapısı (2020)

Yaş Aralığı	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam Nüfus İçerisindeki Oranı%
0-4	1882	1726	3608	10,3
5-9	1878	1802	3680	10,5
10-14	1857	1884	3741	10,7
15-19	1999	2136	4135	11,8
20-24	1989	1712	3701	10,6
25-29	1823	1413	3236	9,3
30-34	1320	1069	2389	6,8
35-39	1143	943	2086	6,0
40-44	816	790	1606	4,6
45-49	902	716	1618	4,6
50-54	536	429	965	2,8
55-59	757	703	1460	4,1
60-64	466	483	949	2,7
65-69	321	409	730	2,1
70-74	224	286	510	1,5
75-79	134	154	288	0,8
80-84	70	97	167	0,5
85-89	32	27	59	0,2
90+	5	23	28	0,08

Kaynak: TÜİK 2020 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Araştırma sahasında nüfusun geniş aralıklı yaş yapısı incelendiğinde 2020 yılı verilerine göre % 63,3’ünün çalışma çağı (15-64 yaş), % 31,6’sının çocuk (0-14 yaş) ve % 5,1’inin ise yaşlı (65+ yaş) nüfustan oluştuğu görülmektedir (Şekil 2.3.).

Şekil 2. 3. Geniş Aralıklı Yaş Gruplanmasına Göre Gürpınar'ın Nüfusu (2020)

2.1.2.2.2. Cinsiyet Oranı

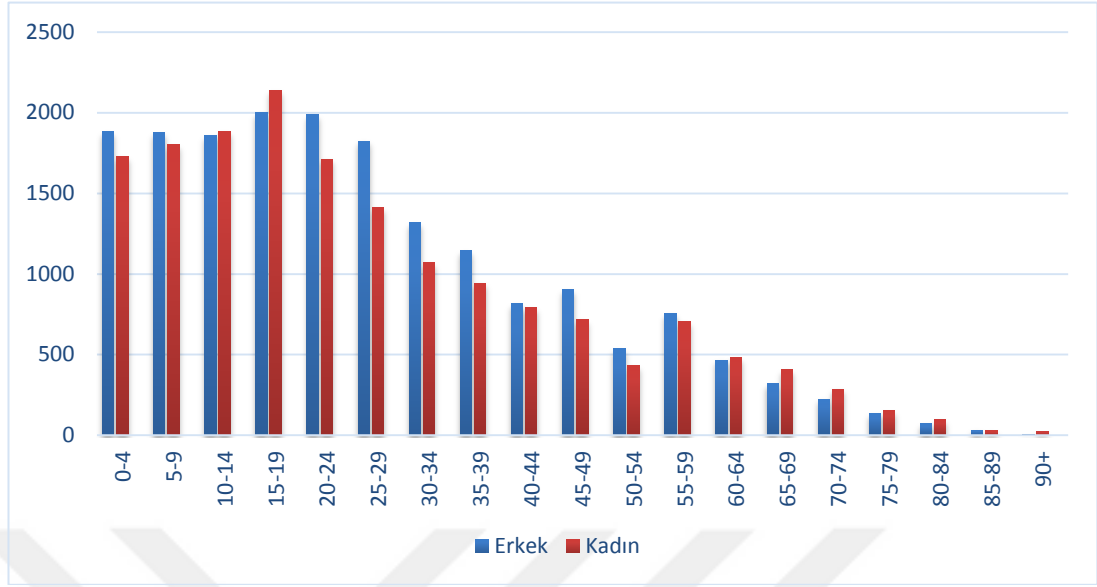
Nüfusun yapısal özelliklerinden biride cinsiyet oranıdır. Kısa, orta ve uzun vadede yapılacak olan planlamalarda cinsiyet oranının da dikkat edilecek hususlar arasında yer alması doğru planlama açısından son derece önemlidir.

Cinsiyet oranı üzerinde savaşlar, göçler, hastalıklar, büro memurluğu, madencilik, askerlik gibi etkenler son derece etkilidir. Örneğin Ankara, Zonguldak, Yüksekova gibi farklı yerlerde bir cinsiyetin daha fazla olmasına memurluk, madencilik, askerlik gibi faktörler neden olabilmektedir. Bu gibi etkenler dengesiz cinsiyet dağılımını ortaya çıkarmaktadır. Cinsiyet oranı 100 ya da 1.000 kadına düşen erkek sayısı olarak hesaplanmaktadır. Şu formül ile hesaplanabilmektedir: Nüfusun Cinsiyet Oranı = Erkek Nüfus / Kadın Nüfus x 1000 (Doğanay, 1994: 156).

$$\text{Nüfusun Cinsiyet Oranı} = 18.154 / 16.802 \times 1000 = \%1080,47$$

Gürpınar'da 2020 yılı nüfus sayımına göre her 1.000 kadına 1080,47 erkek nüfus düşmektedir. Yani cinsiyet oranı yaklaşık 1080 olup yüksektir. Araştırma sahamızda erkek nüfus kadın nüfustan 1.352 kişi daha fazladır.

Şekil 2. 4. Gürpınar’da Nüfusun Cinsiyet Gruplarına Göre Dağılımı (2020)

Gürpınar’ın 2020 yılına ait nüfusun cinsiyet gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, erkek nüfusun, 0-4, 5-9, 20-24, 25-29, 30-34, 35-39, 40-44, 45-49, 50-54, 55-59 yaş gruplarında kadın nüfustan fazla olduğu görülmektedir. Kadın nüfusun ise 10-14, 15-19 ve 60-90+ yaş aralığında erkek nüfustan fazla olduğu dikkat çekmektedir (Şekil 2.4.).

Kırsal nüfusun fazla olduğu yerlerde genelde kadın nüfusun daha fazla olması beklenirken, Gürpınar’da durum tam tersi erkek nüfus fazladır. Bu durum çalışma çağındaki erkek nüfusta çok fazla göç yaşanmadığını göstermektedir.

2.1.2.2.3. Nüfusun Eğitim Durumu

Araştırma sahasında 6+ yaş nüfusta okuma yazma bilenlerin sayısı 28.658, okuma yazma bilmeyenlerin sayısı ise 1.856 kişidir. 6+ yaş nüfusta okuma yazma bilenlerin oranı % 93,9 dur.

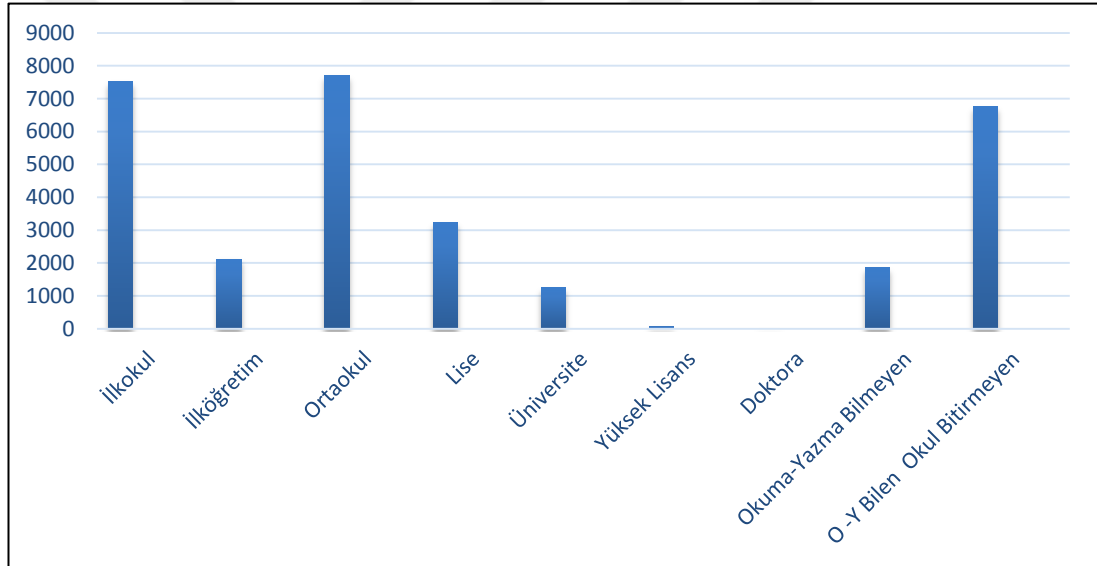
2020 yılı TÜİK verilerine göre Gürpınar İlçesi’nde 6+ yaş nüfusta okuma yazma bilenlerin eğitim düzeylerinin şu şekilde; okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenler 6.763 kişi, ilkokul mezunu 7.519 kişi, ilköğretim mezunu 2.120 kişi, ortaokul mezunu 7.708 kişi, lise ve dengi okul mezunu 3.225 kişi, üniversite(yüksek okul, fakülte) mezunu 1.250 kişi, yüksek lisans mezunu 64 kişi, doktora mezunu 9 kişi olduğu görülmektedir (Tablo 2.4.)

Tablo 2. 4. 6+ Yaş Nüfusun Eğitim Düzeyi ve Oranları

Eğitim Düzeyi	Nüfus Miktarı	6+ Yaş Toplam Nüfusa Oranı %
Okuma-Yazma Bilmeyen	1.856	6,08
Okuma Yazma Bilen Okul Bitirmeyen	6.763	22,16
İlkokul	7.519	24,64
İlköğretim	2.120	6,94
Ortaokul	7.708	25,26
Lise ve Dengi	3.225	10,56
Yüksekokul- Fakülte	1.250	4,09
Yüksek Lisans	64	0,21
Doktora	9	0,03

Kaynak: TÜİK 2021 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Şekil 2. 5. Gürpınar'da 6+ Yaş Nüfusun Eğitim Durumu (2020)

2.1.2.3. Nüfusun Dağılışı ve Nüfus Yoğunlukları

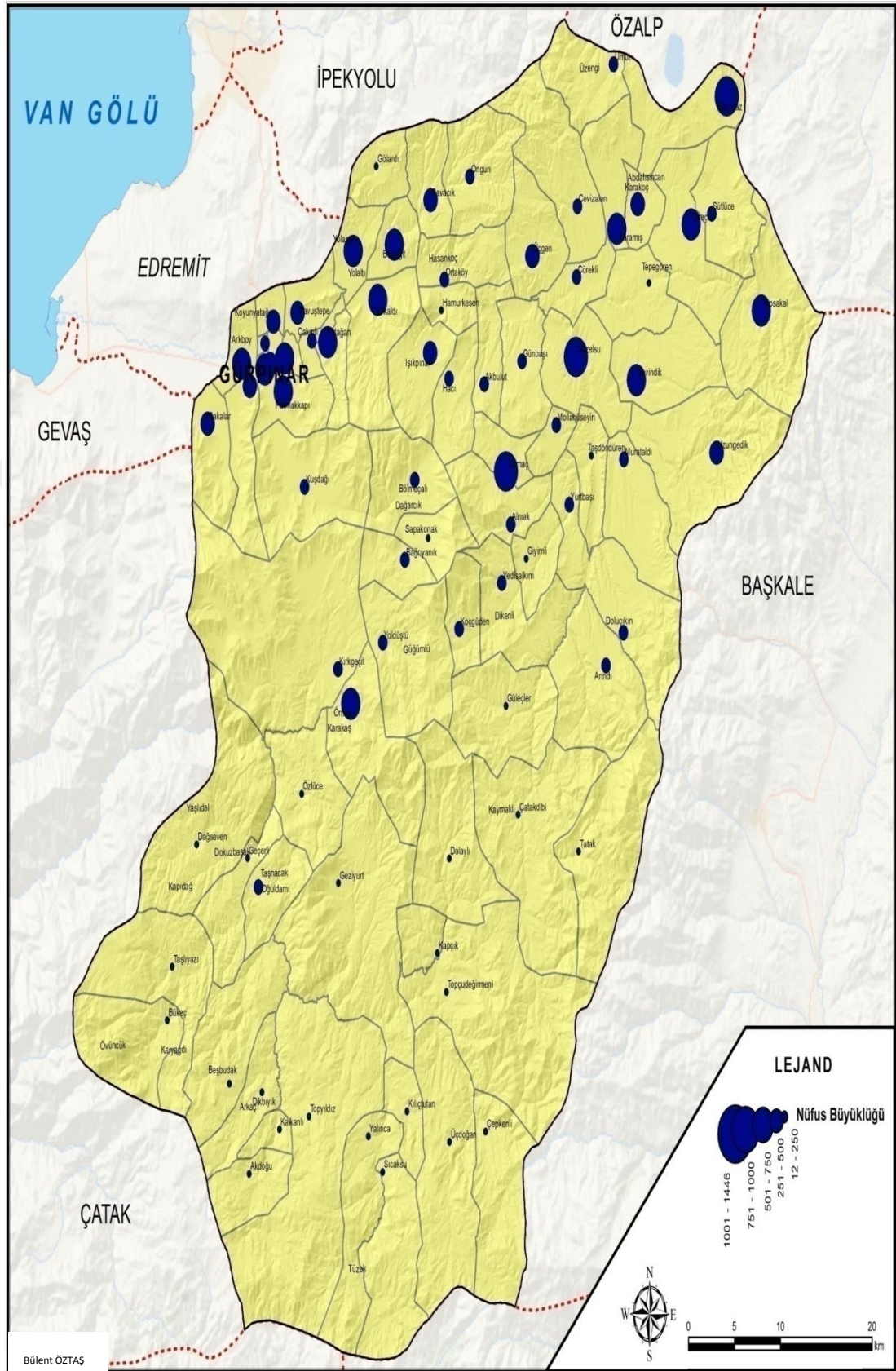
Yeryüzünde nüfusun dağılışını etkileyen çeşitli etkenler vardır. Yerleşim yerlerinin bulunduğu alanlar incelendiğinde her yerde nüfusun aynı oranda bulunmadığı görülmektedir. Araştırma sahasını oluşturan Gürpınar İlçesi'nin geneline baktığımızda nüfusun aynı oranda dağılım gösterdiği söylenemez. Ekonomik faaliyetler, tarım arazilerinin dağılışı, ulaşım, yer şekilleri, su kaynakları gibi faktörler nüfusun dağılışını etkilemektedir. İlçe toplam nüfusunun (34.956), toplam yüzölçümüne (4.063 km²) bölünmesi ile aritmetik nüfus yoğunluğu 8,60 kişi/km² olarak tespit edilmiştir.

Araştırma sahası Havasor, Güzelsu (Hoşap) ve Norduz bölgesi olarak üçe ayırmak mümkündür.

Arazi ve iklim şartlarının yerleşmeye uygun olduğu, tarım ve hayvancılığın yapıldığı Havasor (Gürpınar) Ovası'nda 11.582 kişi yaşamaktadır. Bu da toplam nüfusun % 33,1'ine tekabül etmektedir.

İlçenin güney kesiminde yer alan, araştırma sahasının büyük bir bölümünü kapsayan Norduz Bölgesinde yükseltinin fazla ve yer şekillerinin engebeli olmasından dolayı kırsal mahallelerde nüfus seyrek (Harita 7.). Bu bölgede yer alan bazı kırsal mahallelerin nüfusları şu şekildedir; Özlüce Mahallesi 107, Geziyurt 96, Dikbıyık 79, Taşlıyazı 66, Kapçık 64, Bükeç 55. Yükseltinin fazla, yer şekillerinin engebeli olduğu bu kırsal yerleşmelerde ekonomik faaliyet ağırlıklı olarak hayvancılığa dayanmaktadır.

İlçenin en çok nüfusa sahip kırsal mahalleleri Güzelsu 1.318, Tutmaç 1.223 ve Elaçmaz 1.452 ise Güzelsu (Hoşap) bölgesinde yer almaktadır. Gürpınar' da nüfusun dağılışıını etkileyen faktörler olarak özellikle yükselti, su kaynakları, ekonomik faaliyetler, ulaşım dikkat çekmektedir. Araştırma sahasına ait nüfus büyüklüğü haritası incelendiğinde; ilçenin güneyinde nüfusun az, kuzey kesiminde ise nüfusun daha fazla olduğu görülmektedir (Harita 7.).

Harita 7. Araştırma Sahasının Nüfus Büyüklüğü Haritası

(2020 yılı TÜİK verilerinden istifade edilerek hazırlanmıştır)

2.1.3. Kırsal Nüfusun Dağılışı

Van ili 06.12.2012 tarihli resmi gazetede yayınlanan 6360 Sayılı Kanun ile Büyükşehir Belediyesi oldu ve yasa gereği köyler mahalle statüsü kazandı.

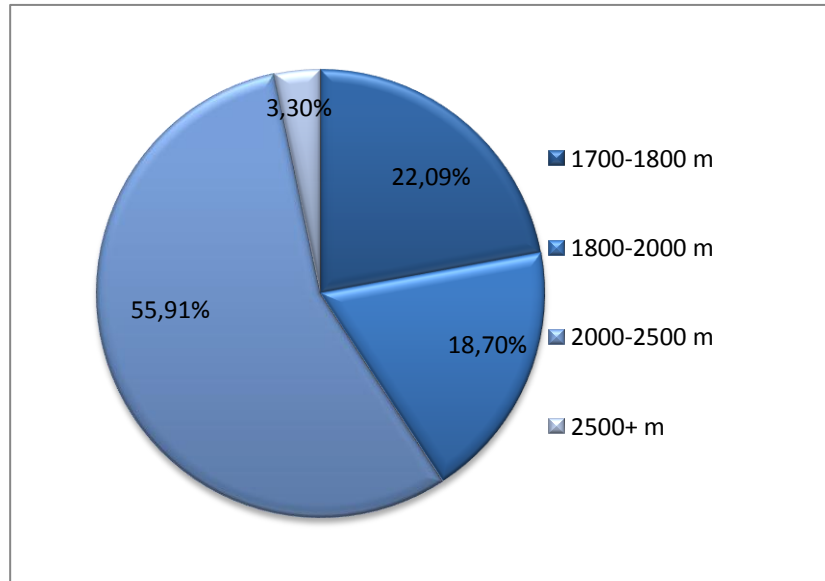
Gürpınar İlçesi'nde nüfusun dağılışına baktığımızda dengesiz bir dağılım göze çarpmaktadır. Nüfusu 12 kişi olan Kalkanlı Mahallesi gibi kırsal yerleşmeler olduğu gibi; nüfusu 1.446 kişi olan Elaçmaz Mahallesi gibi kırsal yerleşmelerde bulunmaktadır.

Araştırma sahasının yükselti basamaklarına göre kırsal nüfusun dağılışına baktığımızda kırsal nüfusun %22,1'i 1700-1800 m, % 18,70' i 1800-2000 m, % 55,91'i 2000-2500 m ve % 3,30'u ise 2500+ m yükseklikte yaşamaktadır (Şekil-17, Tablo-10).

Tablo 2. 5. Yükselti Basamağına Göre Kırsal Nüfusun Dağılışı

Yükselti Basamağı (m)	Kırsal Nüfus Oranı (%)
1700-1800	22.1
1800-2000	18.7
2000-2500	55.9
2500+	3.3

Şekil 2. 6. Gürpınar İlçesi'nde Yükselti Basamağına Göre Kırsal Nüfusun Dağılışı

Araştırma sahasının ulaşımın kolay, su imkânının bulunduğu, yükseltinin az olduğu ve tarım arazilerinin fazla olduğu kırsal mahallelerde nüfus daha fazladır. Elaçmaz Mahallesi (1.452), Güzelsu Mahallesi (1.318) ve Tutmaç Mahallesi (1.223) olmak üzere nüfusu 1000 kişinin üzerinde olan 3 kırsal mahalle yerleşmesi bulunmaktadır.

Yer şekillerinin engebeli, tarım arazilerinin ve sulama imkânlarının az olduğu ve ulaşımın zor olduğu kırsal mahalleler de ise nüfus azdır. Bükeç, Dikbıyık, Geziyurt, Kalkanlı, Kapçık, Kılıçtutan, Sıcaksu, Taşlıyazı, Üçdoğan kırsal mahalleleri nüfusu 100 kişiden az olan kırsal mahallelerdir.

2.2. Yerleşme

2.2.1. Yerleşme Şekilleri

Çalışan insanların büyük bir kısmının sanayi ve hizmet sektörleri dışında, ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık faaliyetlerinden geçimini sağladığı yerleşmeler kırsal yerleşmelerdir. Araştırma sahasında yerleşmeler, kırsal yerleşmeler ve kasaba yerleşmeleri olmak üzere iki grupta sınıflandırılabilir. 2021 yılı itibariyle 1'i kasaba (ilçe merkezi), 77'si kırsal mahalle (köy) yerleşmesi olmak üzere toplam 78 yerleşme bulunmaktadır.

2.2.2. Kırsal Mahalle (Köy) Yerleşmeleri Genel Özellikleri

Araştırma sahasında 77 kırsal mahalle (köy) yerleşmesi bulunmaktadır. Bu kırsal yerleşmeler fiziki, beşeri ve ekonomik olarak belli bölgelerde benzerlik göstermektedirler. Örneğin Havasor (Gürpınar) Ovası'nda yer alan kırsal yerleşmelerde arazi ve iklim şartları yerleşmeye uygundur. Buralarda ekonomik faaliyet olarak tarım ve hayvancılık yapılmaktadır. Buna bağlı olarak da nüfus fazladır. Ancak yükseltinin fazla, arazinin engebeli olduğu Norduz diye adlandırılan ilçenin güney kesiminde nüfus seyrek. Tarıma pek elverişli olmayan Norduz bölgesinde ekonomik hayat ağırlıklı olarak hayvancılığa dayanmaktadır. İnsanların büyük bir kısmının sanayi ve hizmet sektörleri dışında, ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık faaliyetlerinden geçimini sağladığı yerleşmeler olarak adlandırılan kırsal yerleşmeler, aynı zamanda köy nüfusu olarak da ifade edilmektedir. Kır yerleşmeler

arasında en büyük olanı köy yerleşmeleridir. Kırsal yerleşmelerin ortaya çıkmasında etkili olan coğrafi faktörler; yer şekilleri, ekonomik faaliyetler, su kaynakları, iklim şartları, ulaşım olarak dikkat çekmektedir.

2012 yılında çıkartılan “6360 Sayılı Büyükşehir Kanununa” göre Van’ın da aralarında bulunduğu 14 il Büyükşehir statüsü kazandı ve köyler ilçe merkezlerine bağlı mahalleler haline getirildi (<https://www.resmigazete.gov.tr>).

Araştırma sahası olan Gürpınar İlçesi, dağlık ve engebeli yeryüzü şekillerine sahiptir. Bu özelliğine bağlı olarak birbirinden farklı yükseltilerde ve ilçe merkezine farklı uzaklıklarda birçok kırsal yerleşim birimi bulunmaktadır.

Meskenlerin yapısı incelendiğinde briket, taş, kerpiç ve betonarme yapılardan oluştuğu gözlemlenmiştir. İlçe merkezine yakın kırsal yerleşmelerde betonarme yapılar dikkat çekmektedir. Bu yerleşmelerde kerpiç yapılar günümüzde kullanılmamakta çoğu atıl durumdadır. İlçe merkezinden uzaklaştıkça ve yüksek kesimlerdeki kırsal yerleşmelere gidildikçe kerpiç yapıların hala kullanıldığı görülmektedir. Örtü gereci olarak çoğunlukla bölgenin iklim şartlarına uygun olan sac malzeme kullanılmaktadır. Kırsal yerleşmelerde meskenler genellikle tek veya iki katlı, banyosu içeride, tuvaleti bazı kırsal yerleşmeler de dışarıda olmakla beraber genellikle içeridedir.

Tablo 2.6. Kırsal Mahallelerin İlçe Merkezine Uzaklıkları

Mahalle Adı	Uzaklık	Mahalle Adı	Uzaklık	Mahalle Adı	Uzaklık
Akbulut	46 km	Günbaşı	41 km	Sütlüce	63 km
Akdoğu	77 km	Güzelsu	40 km	Taşdöndüren	47 km
Alniak	57 km	Hacıköy	32 km	Taşlıyazı	75 km
Arındı	67 km	Hamurkesen	25 km	Tepegören	50 km
Aşağıkaymaz	1 km	Işıkpınar	28 km	Topçudeğirmeni	68 km
Bağrıyanık	24 km	Kalkanlı	83 km	Topsakal	68 km
Beşbudak	79 km	Kapçık	66 km	Topyıldız	69 km
Bozyiğit	18 km	Karakoç	53 km	Tutak	67 km
Bölmeçalı	23 km	Kılıçtutan	78 km	Tutmaç	52 km
Bükeç	78 km	Kırkgeçit	30 km	Umut	65 km
Cevizalan	51 km	Koçgüden	35 km	Uzungedik	82 km
Çakınlı	8 km	Koyunyatağı	2 km	Üçdoğan	82 km

Çatakđibi	59 km	Kuşdağı	11 km	Üçgen	51 km
Çavuştepe	5 km	Mollahüseyin	45 km	Yalınca	73 km
Çepkenli	93 km	Murataldı	50 km	Yaramış	50 km
Çörekli	46 km	Oğuldami	58 km	Yatağan	15 km
Dağseven	64 km	Ongun	28 km	Yedisalkım	41 km
Değirmendüzü	1 km	Ortaköy	23 km	Yolaşan	13 km
Dikbıyık	73 km	Otbiçer	3 km	Yoldüştü	28 km
Dolaylı	69 km	Örmeli	33 km	Yukarıkaymaz	3 km
Doluçıkın	63 km	Öveçli	60 km	Yurtbaşı	51 km
Elaçmaz	70 km	Özlüce	46 km		
Erkaldı	16 km	Parmakkapı	3 km		
Geçerli	58 km	Sakalar	9 km		
Geziyurt	50 km	Sapakonak	25 km		
Giyimli	56 km	Savacık	23 km		
Gölardı	26 km	Sevindik	64 km		
Güleçler	48 km	Sıcaksu	87 km		

Kaynak: Gürpınar Belediyesi

İlçe merkezine en yakın kırsal yerleşmeler, 1 km ile Değirmendüzü ve Aşağıkaymaz Mahalleleridir. En uzak kırsal yerleşme ise 93 km ile Çepkenli Mahallesidir (Tablo 2.6.)

2.2.2.1. Yerleşme Adlarına Göre Kırsal Mahalleler

Kırsal yerleşmelerin adlarına göre sınıflandırma yaptığımızda adlarını yer şekilleri, su kaynakları, bitki örtüsü- tarım ürünü, şahıs, aile ve aşiretten aldıkları anlaşılmaktadır.

Araştırma sahasında adını yer şekilleri özelliklerine göre alan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Çavuştepe, Dağseven, Değirmendüzü, Dikbıyık, Koyunyatağı, Kuşdağı, Sapakonak, Taşdöndüren, Taşlıyazı, Tepegören, Uzungedik ve Yalınca Mahalleleridir.

Araştırma sahasında adını su kaynakları özelliklerine göre alan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Çatakđibi, Gölardı, Güzelsu, Işıkpınar, Sakalar ve Sıcaksu Mahalleleridir.

Araştırma sahasında adını bitki örtüsü ve yetiştirilen tarım ürünü özelliklerine göre alan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Beşbudak, Bölmeçalı, Cevizalan, Çörekli, Otbiçer ve Yedisalkım Mahalleleridir.

Araştırma sahasında adını şahıs, aile veya aşiretten alan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Bozyiğit, Hacıköy, Karakoç, Kılıçtutan, Koçgüden, Mollahüseyn, Murataldı, Oğuldami, Topsakal, Umut ve Üçdoğan Mahalleleridir.

Araştırma sahasında adını yer, yön ve şekilden alan kırsal yerleşmeler şunlardır: Akdoğu, Aşağıkaymaz, Geziyurt, Kırkgeçit, Ortaköy, Üçgen, Yurtbaşı ve Yukarıkaymaz Mahalleleridir.

Adının kaynağını yer şekillerinden alan kırsal yerleşmelerin oranı % 15.6, su kaynaklarından alan kırsal yerleşmelerin oranı % 7.8, bitki örtüsü ve tarım ürünlerinden alan kırsal yerleşmelerin oranı % 7.8, şahıs, aile veya aşiret isminden adını alan kırsal yerleşmelerin oranı % 14.3, yer, yön ve şekillerden adını alan kırsal yerleşmelerin oranı % 10.4' tür. Adının kaynağına ulaşamayan kırsal yerleşmelerin oranı % 44.1' dir. (Tablo 2.7.)

Tablo 2. 7. Gürpınar İlçesi'nde Adlarına Göre Kırsal Mahalleler

Mahalle Adlarının Kaynağı	Yerleşme Sayıları	Yüzdesi (%)
Yer Şekilleri	12	15.6
Su Kaynakları	6	7.8
Bitki Örtüsü ve Tarım ürünü	6	7.8
Şahıs, Aile veya Aşiret adı	11	14.3
Yer, Yön ve Şekil	8	10.4
Ad Kaynağına Ulaşamayan	34	44.1
TOPLAM	77	100

2.2.2.2. Kuruluş Yerlerine Göre Kırsal Mahalleler (Köyler)

Yüzey şekilleri, yükselti, eğim, kayaç özelliği, iklim durumu, bitki örtüsü, su kaynakları, toprak özellikleri, deprem kuşakları, doğal afetler gibi daha çok fiziki temellere dayanan özellikler, kır yerleşmesinin kuruluş aşamasında ve mevcut

yerleşimin gelişiminde oldukça önemli rol oynarlar (Hayli ve Canpolat, 2018). Tarımsal faaliyetlerin yapıldığı kırsal yerleşmeler genellikle ovalarda ve vadi tabanlarında kurulmuştur. Hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı kırsal yerleşmeler ise dağlık alanlarda kurulmuştur. Araştırma sahasındaki kırsal mahalleler morfolojik özellikleri dikkate alındığında plato yüzeyi, çentik vadi tabanı, alüvyal vadi tabanı, tepelik alan, dağ yamacı, sırt, düzlük, dağ eteği, dağlık ve ovalık alanlarda kurulmuş olarak ayırmak mümkündür. Gürpınar'da kırsal yerleşmelerin kuruluş yerleri dikkate alındığında % 35.06 oranla en fazla çentik vadide kurulduğu görülmektedir (Tablo 1.12.).

Tablo 2. 8. Gürpınar İlçesi Kuruluş Yerlerine Göre Kırsal Mahalleler

Kuruluş Yeri	Yerleşme Sayısı	Yüzde (%)
Çentik Vadi Tabanı	27	35,06
Ova	11	14,29
Plato Yüzeyi	11	14,28
Yamaç	9	11,69
Sırt	5	6,50
Alüvyal Vadi Tabanı	4	5,19
Düzlük	4	5,19
Tepelik Alan	3	3,90
Dağlık Alan	2	2,60
Dağ Eteği	1	1,30

Kaynak: Gürpınar Jeomorfoloji Haritası (Harita 8.)

Araştırma sahasının jeomorfoloji haritası (Harita 8.) üzerinde yapılan incelemede kırsal mahallelerin kuruluş yerleri şu şekildedir;

Araştırma sahasında plato yüzeyinde kurulan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Akbulut, Geziyurt, Giyimli, Günbaşı, Hacıköy, Işıkpınar, Kırkgeçit, Mollahüseyin, Öveçli, Sapakonak, Yaramış Mahalleleridir (Harita 8.)

Araştırma sahasında çentik vadide kurulan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Bozyiğit, Bükeç, Çatakdibi, Dağseven, Geçerli, Gölardı, Güleçler, Güzelsu, Kapçık, Karakoç, Kılıçtutan, Koçgüden, Oğuldami, Ongun, Ortaköy, Özlüce, Savacık, Sevindik, Taşlıyazı, Tepegören, Topsakal, Tutak, Tutmaç, Üçgen, Uzungedik, Yedisalkım, Yoldüştü ve Yurtbaşı Mahalleleridir (Harita 8.).

Araştırma sahasında alüvyal vadi tabanında kurulan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Hamurkesen, Kuşdağı, Murataldı ve Taşdöndüren Mahalleleridir (Harita 8.).

Araştırma sahasında tepelik alanda kurulan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Alniak, Kalkanlı ve Sötlüce Mahalleleridir. Araştırma sahasında yamaçta kurulan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Arındı, Bağrıyanık, Beşbudak, Çepkenli, Cevizalan, Koyunyatağı, Sıcaksu, Topyıldız ve Yolaşan Mahalleleridir (Harita 8.).

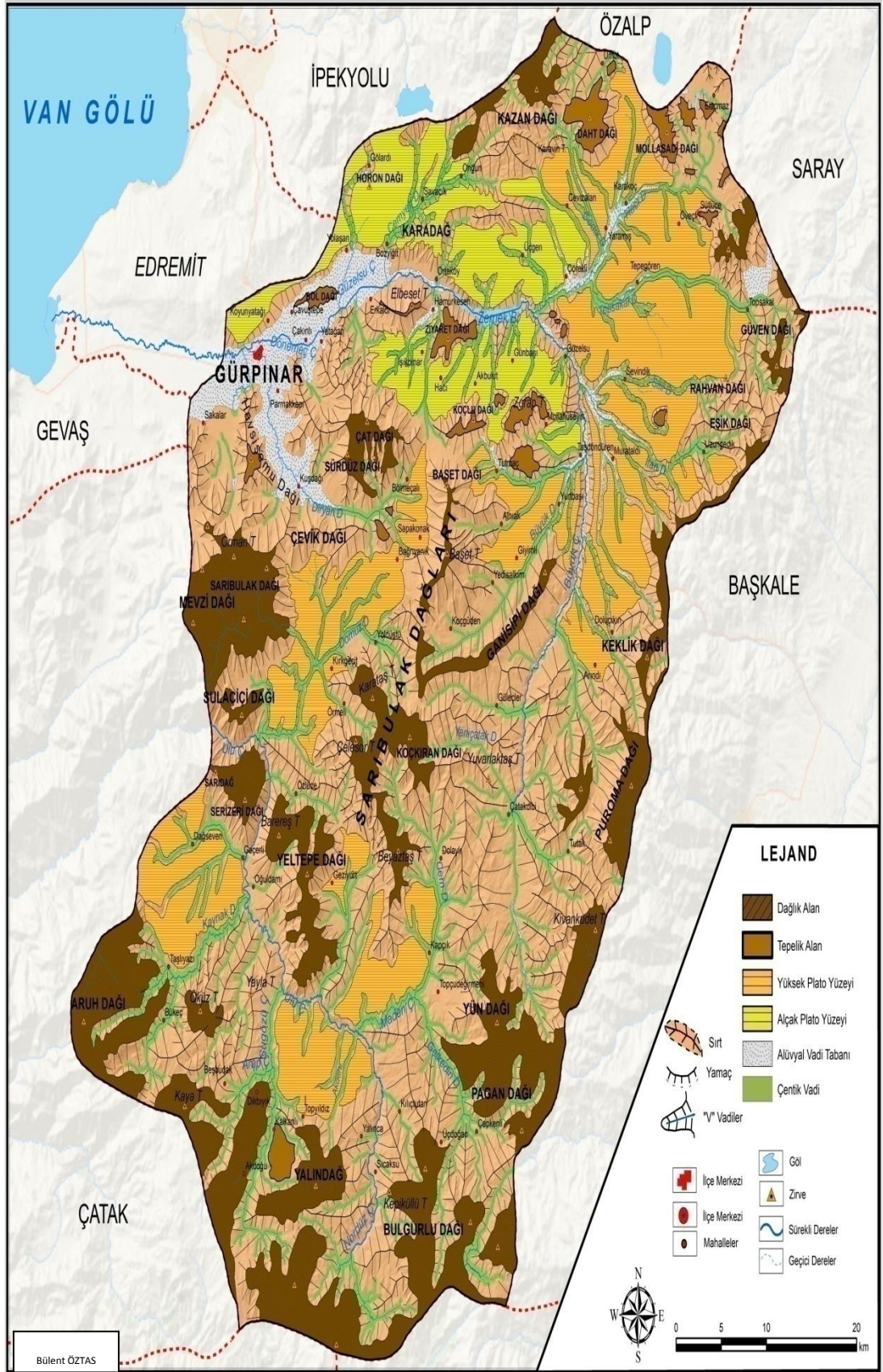
Araştırma sahasında sırt bölgesinde kurulan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Dolaylı, Örmeli, Üçdoğan, Umut ve Yalınca Mahalleleridir (Harita 8.).

Araştırma sahasında düzlük alanda kurulan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Aşağıkaymaz, Elaçmaz, Çörekli ve Topçudeğirmeni Mahalleleridir (Harita 8.).

Araştırma sahasında Bölmeçalı, dağ eteğinde kurulan tek kırsal mahalle yerleşmesidir. Dağlık alanda kurulan kırsal mahalle yerleşmeler ise Akdoğu ve Dikbıyık Mahalleleridir (Harita 8.).

Araştırma sahasında ovalık alanda kurulan kırsal mahalle yerleşmeleri şunlardır: Akpınar, Çakınlı, Çavuştepe, Değirmendüzü, Erkaldı, Otbiçer, Parmakkapı, Sakalar, Yatağan ve Yukarıkaymaz Mahalleleridir (Harita 8.).

Kırsal mahalleler yerleşme dokularına göre incelediğinde, araştırma sahasının büyük çoğunluğunda toplu dokulu yerleşmelere rastlanmaktadır. Meskenlerin birbirlerine uzak olduğu dağınık dokulu yerleşmelerin görülmediği araştırma sahasında gevşek dokulu yerleşmelere de rastlamak mümkündür.

Harita 8. Gürpınar Jeomorfoloji Haritası

2.2.3. Kasaba Yerleşmesi

Gürpınar İlçe merkezinin 1.704 nüfusa sahip olmasından dolayı kent mi kasaba mı olduğu farklı kriterler açısından tartışılmaktadır. İlçe merkezi yerleşme coğrafyası açısından kasaba, ilçe merkezi olmasından dolayı idari açıdan kentsel yerleşme olarak değerlendirilmektedir.

Araştırma sahasındaki tek kasaba yerleşimi Gürpınar ilçe merkezidir. 1940 yılında yapılan nüfus sayımında ilçe merkezinin nüfusu 297'dir. 1960 yılında 466, 1980 yılında 2.866, 2000 yılında 6.211 olan nüfus bu zaman aralığında sürekli artmıştır. 2000 yılına göre 2010 yılında azalış gösteren nüfus 5.446 kişiye düşmüştür. Daha sonra 2019 yılında 1.636, 2020 yılında ise 1.704 kişi olarak kayıtlara geçmiştir.

Fotoğraf 2 .1. Gürpınar İlçe Merkezi'nden Bir Görünüm (<http://www.gurpinar.gov.tr/ilcemiz>)

Gürpınar İlçe merkezi, Cumhuriyet Mahallesi ve Akpınar Mahallesi olmak üzere 2 mahalleden oluşmaktadır. 2020 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Cumhuriyet Mahallesi'nin nüfusu 946, Akpınar Mahallesi'nin nüfusu ise 758 dir.

İlçe merkezinde meskenler genellikle çok katlı olmakla birlikte kat sayısı genellikle 3-4 kat şeklindedir. Kamu kurumlarının binaları daha yüksek şekilde inşa

edilmiştir. Binalar betonarme yapılar şeklindedir. İlçe merkezinde çok sayıda ve farklı özellikte ticari işletmeler bulunmaktadır (Fotoğraf 2.1.).

2.2.3.1. Yönetim Fonksiyonu

Gürpınar'da ilçe merkezini oluşturan 2 mahalle ile birlikte 77'si kırsal mahalle yerleşmesi olmak üzere toplam 79 yerleşme bulunmaktadır. 1936 yılında Kırkgeçit'te kurulan ilçe, 1954 yılında şimdiki yerleşim yerine nakledilmiştir.

Gürpınar'da ilçe teşkilatında bulunması gereken zorunlu kamu kurum ve kuruluşların hepsi mevcuttur. Ayrıca çeşitli meslek odalar, siyasi partiler, sendikalar, dernekler ve vakıf temsilcilikleri de bulunmaktadır.

2.2.3.2. Ekonomik Fonksiyonu

Çalışan nüfusun sektörlere göre dağılımını ifade eden ekonomik fonksiyonlara bakıldığında sanayi sektörünün gelişmediği ilçede, hayvancılık ağırlıklı olmak üzere tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomik faaliyet yürütülmektedir. Tarım ve hayvancılığın yanı sıra hizmet sektörü de ilçede bulunan diğer bir ekonomik sektördür.

İlçe nüfusunun çoğunluğu geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır. İlçenin uygun iklim koşulları ve toprak özellikleri araştırma sahasının tarım ve hayvancılık faaliyetlerine olanak sağlamıştır. Özellikle küçükbaş hayvan sayısı bakımından önemli bir potansiyele sahip olan ilçede, bu bölgeye has Norduz koyunu yetiştirilmektedir.

2.2.3.3. Eğitim Fonksiyonu

Gürpınar İlçe merkezi eğitim kurumları açısından incelendiğinde, 1 anaokulu, 1 ilkokul, 2 ortaokul, 5 lise, 1 akşam sanat okulu ve 1 halk eğitim merkezi bulunmaktadır. Ayrıca Kaymakamlık bünyesinde 1 aile destek merkezi ile 4-6 yaş akademi vardır.

İlçe merkezi dışında, kırsal yerleşmelerin çoğunluğunda okul bulunmaktadır. İlçede farklı kültürel etkinliklerin festival, konser vb. düzenlenmesi ilçenin tanıtılması açısından son derece önemlidir.

2.2.4. İlçedeki Kırsal Mahalle (Köy) Yerleşmeleri

Araştırma sahası olan Gürpınar İlçesi'nde 77 kırsal mahalle (köy) yerleşmesi bulunmaktadır. Bu kırsal mahalle yerleşmelerinin kurulduğu yer, yerleşme tarihi, meskenlerin durumu, ekonomik özellikleri, su kaynakları, ulaşım imkânları ve eğitim olanakları mahalle (köy) başlığı altında ele alınmıştır.

1-Akbulut Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 46 km uzaklıkta bulunan Akbulut, kuzeyinde Ortaköy Mahallesi, güneyinde Tutmaç Mahallesi, batısında Hacıköy, doğusunda Günbaşı Mahallesi ile sınırlıdır.

Akbulut kırsal mahallesi, ilçenin kuruluşundan 2013 yılına kadar Güzelsu Bucağına bağlı köy olarak varlığını sürdürmüş, daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır. İki çentik vadi arasında alçak plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre 157'si erkek, 167'si kadın olmak üzere toplam 324 nüfusu olan mahallede 53 hane bulunmaktadır. 2013 yılında 432 olan nüfusu 2020 de 324'e düşmüştür.

Meskenler tek katlı, az sayıda kerpiç, briket ve betonarme yapılarıdır. Eski yapı olan kerpiç meskenlerde tuvaletler dışarıda, diğer yapılarda ise içeride bulunmaktadır. Örtü gereci olarak kerpiç yapılarda toprak, briket ve betonarme yapılarda ise; sac malzeme kullanılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısının bulunmadığı Akbulut'ta, içme suyu ve tarımsal sulama mahallenin güneyinde yer alan Koçlu Dağından sağlanmaktadır.

Geçim kaynağının daha çok hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün 2020 verilerine göre; büyükbaş hayvan olarak 100 sığır, 7812 koyun ve 693 keçi olmak üzere toplam 8505 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Tarımsal faaliyetler açısından bakıldığında sulama imkânlarının yetersiz olduğu Akbulut'ta arpa, buğday ve hayvanların kış yemi olarak yonca yetiştirilmektedir.

Araştırma sahasında yer alan kırsal mahallelerin çoğunda olduğu gibi Akbulut'ta da eğitim olanakları son derece kısıtlıdır. 3 öğretmenin görev yaptığı, 31 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul ve lise eğitimi gören öğrenciler ise; taşınmalı eğitim ile yaklaşık 15 km uzaklıkta bulunan Güzelsu' da eğitim görmektedir.

Van-Hakkâri Karayolu üzerinde bulunan, ilçenin en eski ve önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Güzelsu'ya yakın olması (15 km) ayrıca Güzelsu- Gürpınar arası ulaşımın devlet yolu ile sağlanmasından dolayı ilçe merkezine ulaşımında herhangi bir sorun yaşanmamaktadır.

2-Akdoğu Mahallesi (Köyü)

Gürpınar ilçesinin en güneyinde Şırnak il sınırına yakın bir yerde, ilçe merkezine 77 km uzaklıkta bulunan Akdoğu kırsal mahallesi, kuzeyinde Kalkanlı Mahallesi, Güneyinde Şırnak ili, batısında Çatak ilçesi ve doğusunda Yalın Dağ (3168 m) ile sınırlıdır. Cumhuriyet döneminde ilçenin kuruluşunda Yalınca Bucağına bağlı bir köy olan Akdoğu, 2014 yılında kırsal mahalle statüsü kazanmıştır. Mahallenin Atabinen isminde bir mezrası bulunmaktadır.

Dağlık alan üzerinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir yerleşmedir (Fotoğraf 2.2.). 2020 ADNKS verilerine göre 111'i erkek, 69'u kadın olmak üzere 180 nüfusu olan mahalle 49 haneye sahiptir.

Akdoğu mahallesinde meskenler tek katlı, kerpiç ve briket yapılardan oluşmaktadır. Eski yapı olan kerpiç meskenlerde tuvaletler dışarıda, briket meskenler de ise içeridedir. Kerpiç meskenlerde örtü toprak, briket yapılarda ise örtü gereci olarak sac kullanılmıştır.

Araştırma sahasında ilçe merkezine yakın olan mahallelerde kanalizasyon alt yapısı bulunmakta, ilçe merkezine uzak kırsal mahallelerde ise genellikle kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Bu genel bir sorun olarak göze çarpmaktadır. Aynı sorun Akdoğu mahallesinde de kendini göstermekte, mahalle sakinleri sorunu kendi imkânları ile gidermektedir. İçme suyu Tombul Tepesinden sağlanmaktadır.

Geçim kaynağının hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün 2020 verilerine göre; büyükbaş hayvanın yetiştirilmediği Akdoğu'da 8259 koyun ve 336 keçi olmak üzere toplam 8595 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Tarımsal faaliyet olanaklarının oldukça kısıtlı olduğu kırsal mahallede arpa ve hayvanların kışın yem ihtiyacını karşılamak için yonca yetiştirilmektedir.

Fotoğraf 2. 2. Akdoğu Mahallesinden görünüm

Mahallenin diğer bir sorunu da eğitimde yaşanmaktadır. Eğitim olanaklarının olmadığı Akdoğu'da okul bulunmamakta, ilkokul öğrencileri Yalınca'da taşınmalı eğitim sistemiyle, ortaokul ve lise öğrencileri ise ilçe merkezindeki okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine uzak olması, dağlık alanda kurulmuş olması ve kış aylarının yoğun kar yağışlı olmasından dolayı kış aylarında ulaşım sıkıntıları yaşanmaktadır. Stabilize yola sahip mahallede en yakın asfalt yol yaklaşık 22 km uzaklıkta olan Geziyurt mahallesindedir. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

3-Alniak Mahallesi (Köyü)

Gürpınar ilçe merkezine 57 km uzaklıkta bulunan kırsal mahallenin kuzeyinde Tutmaç, Güneyinde Yedisalkım, Doğusunda Giyimli Mahallesi, Batısında Başet Dağı (3684 m) ile sınırlıdır.

Alniak, ilçenin en eski yerleşmelerinden biridir. Kürtçe ismi Bahanı olan mahalle, Güzelsu (Hoşap) bucağına bağlı bir köy olarak uzun süre varlığını sürdürmüş, 2014 yılında mahalle statüsüne kavuşmuştur.

Başet Dağının doğusundaki sırtlık alanın alt kısmında, tepelik alanda kurulmuş toplu yerleşme özelliğine sahip bir kırsal mahalledir. 2020ADNKS verilerine göre 164'ü erkek, 158'i kadın toplam 322 nüfusu olan mahallede 55 hane bulunmaktadır.

Meskenler tek katlı kerpiç, taş ve az sayıda betonarme, tuvaletleri genelde içeride olan yapılardır. Örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısının olmaması kırsal mahallenin en önemli sorunlarından biridir. İçme suyu, Başet Dağı'ndan mahallede bulunan iki su deposuna aktarılmakta, oradan kırsal mahalleye dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama da içme suyu ile aynı kaynaktan sağlanmaktadır.

Kırsal yerleşmenin geçim kaynağı genellikle hayvancılıktır. İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü 2020 verilerine göre mahallede tamamı sığır olmak üzere 171 büyükbaş, 6896 koyun ve 638 keçi olmak üzere toplam 7534 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Tarımsal faaliyet olarak buğday, arpa, yonca ve korunga yetiştirilmektedir. Yonca ve korunga kış aylarında ahırlarda yaşayan hayvanların yem ihtiyacını karşılamak için yetiştirilir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, 11 öğretmenin görev yaptığı ve 27 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkökul bulunmaktadır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise taşınmalı sistem ile Alniak'a 18 km uzaklıkta bulunan Güzelsu'da eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşım Alniak- Güzelsu-Gürpınar istikametinden asfalt yolla sağlanmakta kış aylarında ulaşımında herhangi bir sıkıntı yaşanmamaktadır. Ticari işletme olarak mahallede 1 bakkal bulunmaktadır.

4-Arındı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 67 km uzaklıkta bulunan Arındı, kuzeyinde ve doğusunda Doluçıkın Mahallesi, güneyinde Çatakdibi Mahallesi ve Tutak Mahallesi, batısında Güleçler Mahallesi ile sınırlıdır.

İlçenin en eski kırsal yerleşmelerinden biridir. İlçenin 1936 yılında ilk kurulduğu yer olan Kırkgeçit'e (Kasrık) bağlı bir köy olan Arındı, Van ilinin büyükşehir olmasıyla birlikte kırsal mahalle statüsü kazandı.

Yüksek plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliğine sahip kırsal mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre 211'i erkek, 166' sı kadın olmak üzere toplam 377 nüfusu vardır. Arındı'ya bağlı Düzgüren mezrasında 17, kırsal mahalle merkezinde 67 olmak üzere toplam 84 hane bulunmaktadır.

Mahallede meskenler bir tane iki katlı olmak üzere diğerleri tek katlı yapıya sahiptir. Az sayıda kerpiç, taş ve briket olan meskenlerin tuvaletleri, kerpiç olan eski yapılarda dışarıda, taş ve briket yapılarda ise içeridedir.Eski yapılar olan kerpiç meskenlerin üst kısmı düz ve örtü gereci topraktır. Taş ve briket yapıların örtü gereci ise araştırma sahasının genelinde olduğu gibi sac malzemeden yapılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısının bulunmadığı mahallede içme suyu, mahalleye yapılan su deposuna yerleşmenin batısında yer alan Ganisipi Dağı'ndan (2285 m) gelmekte ve oradan mahalleye dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama imkânlarının yeterli olmadığı Arındı'da arpa, buğday, yonca ve korunga yetiştirilir. Yonca ve korunga araştırma sahasının genelinde olduğu gibi burada da hayvanların kışlık yem ihtiyacını karşılamak için ekilmektedir.

Geçim kaynağının hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede 2020 İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre sığır olmak üzere 410 büyükbaş, 18.716 koyun

ve 1.545 keçi olmak üzere toplam 20.261 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Hayvan sayısı bakımından araştırma sahasının önde gelen kırsal mahallelerindendir.

Mahallenin eğitim olanakları kısıtlıdır. 2 öğretmenin görev yaptığı ve 29 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul ve lise eğitimi gören öğrenciler ise; taşınmalı sistem ile yaklaşık 22 km uzaklıktaki Güzelsu mahallesinde eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında herhangi bir sorun yaşanmamakta, 13 km kuzeyinden Hakkâri- Van Karayolu geçmektedir. Arındı- Gürpınar arasında çalışan 2 minibüs her gün sefer yapmaktadır. Mahallede ticari işletme olarak 2 bakkal bulunmaktadır.

5-Aşağıkaymaz Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 1 km uzaklıkta bulunan Aşağıkaymaz Mahallesi, kuzeyinde Edremit İlçesi, güneyinde Yukarıkaymaz Mahallesi, batısında Edremit İlçesi ve doğusunda ise Değirmendüzü Mahallesi ile sınırlıdır.

Yerleşme tarihinin Urartular dönemine kadar uzandığı Aşağıkaymaz Mahallesi, ilçe merkezine bağlı bir mahalle iken daha sonra münferit bir mahalle statüsü kazanmıştır.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 505'ü erkek, 374'ü kadın olmak üzere toplam 879 nüfusa sahip Aşağıkaymaz'da 165, Arkboyu mezrasında ise 46 hane bulunmaktadır.

Aşağıkaymaz'da meskenler; çoğunluğu tek katlı, az sayıda iki katlı, betonarme, briket ve az sayıda kerpiçten yapılmış, tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak genellikle sac malzeme kullanılmıştır.

Araştırma sahasının geneline baktığımızda, ilçe merkezine uzak kırsal mahallelerde kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Ancak ilçe merkezine yakın kırsal mahallelerde kanalizasyon alt yapısı bulunmaktadır. Aşağıkaymaz mahallesinde de kanalizasyon alt yapısı bulunmaktadır. Ancak mahallenin merkez

kısımında ve yakın çevresinde alt yapı mevcuttur ancak sonradan yapılan mahalle merkezine uzak meskenlerde alt yapı bulunmamaktadır.

İçme suyu alt yapısı mevcut olup, Yukarıkaymaz Mahallesinde bulunan, Gürpınar ilçesinin bir kısmının ve Van merkezin bir kısmının su ihtiyacının karşılandığı Başbulak ana su kaynağından içme suyu sağlanmaktadır.

Tarımsal sulama, Urartular döneminde yapılan ve günümüzde işlevselliğini devam ettiren Şamran kanalı ve devletin yaptığı kaynağını araştırma sahasının büyük bir kısmının su ihtiyacının karşılandığı Zerne Barajından beton kanallar vasıtasıyla sağlanmaktadır.

Ekonomik hayatın tarım ve hayvancılığa dayandığı mahallede, arpa, buğday, yonca, sarımsak, domates, elma, kayısı yetiştirilmektedir. Mahalle sakinleri, eskiden pazar kurulmadığı için meyve yetiştirmediklerini ancak şimdi hale ya da toptancılara ettikleri ürünleri sattıklarını ifade ettiler.

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin daha fazla yapıldığı Aşağıkaymaz Mahallesinde, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre; büyükbaş hayvan olarak 558 sığır, 4925 koyun ve 272 keçi olmak üzere toplam 5197 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından mahallede sadece ilkokul olmasına rağmen ilçe merkezine yakın olmasından dolayı ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ilçe merkezinde çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine çok yakın olmasından dolayı ulaşımda sorun yaşanmamakta ve mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

6-Bağrıyanık Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 24 km uzaklıkta bulunan Bağrıyanık Mahallesi, kuzeyinde Bölmeçalı Mahallesi, güneyinde Yoldüştü Mahallesi, batıda Kırkgeçit Mahallesi ve doğuda ise Sapakonak Mahallesi ile sınırlıdır. Bağrıyanık, ilçenin kurulduğu dönemde önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Kırkgeçit Bucağına bağlı bir köy

olarak varlığını sürdürürken, Büyükşehir yasası ile birlikte münferit mahalle statüsüne kavuşmuştur.

Yüksek plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 214'ü erkek, 227'si kadın olmak üzere toplam 441 nüfusa sahiptir. Değirmen isminde bir mezrası bulunan mahallede toplam 55 hane mevcuttur.

Bağrıyanık Mahallesiinde meskenlerin yapısı incelendiğinde, 5 tane iki katlı, 2 tane üç katlı geriye kalanların tek katlı olduğu, briket ve az sayıda betonarme yapıya sahip, tuvaletlerin içeride olduğu meskenlerdir. Örtü gereci olarak ise sac malzeme kullanılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısı olmaması, mahalle sakinleri tarafından en önemli sorunlardan biri olarak gösterilmektedir. Araştırma sahasının geneline bakıldığında ilçe merkezine yakın kırsal yerleşmelerde kanalizasyon alt yapısı mevcuttur. Ancak Bağrıyanık bu durumun dışında kalmakta, ilçe merkezine yakın olmasına rağmen kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır.

İçme suyu, mahallenin doğusunda bulunan Başet Dağında ki kaynak suyundan temin edilmektedir. Kaynaktan gelen su, mahallede bulunan 4 su deposuna aktarılmakta, oradan da meskenlere dağıtılmaktadır. Mahalle sakinleri içme suyunda sorun yaşamadıklarını dile getirmektedir.

Tarımsal sulama, biri toprak diğeri beton olmak üzere iki su kanalı vasıtası ile Başet Dağı'nda bulunan kaynaktan tarlalara ulaştırılmaktadır. Yonca, korunga, buğday ve arpa yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Ticari amaçlı olmamakla birlikte, mahalle sakinlerinin kendi ihtiyaçlarını karşılaması amacıyla seracılık yapılmaktadır. Toprağın verimli olduğu, su imkânlarının fazla olduğu Bağrıyanık Mahallesiinde, tarımsal faaliyetin çeşitlenmesi ve ekonomiye katkısının artması için mahalle sakinlerinin bilinçlendirilmesi ve desteklemenin artması gerekmektedir.

Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı Bağrıyanık'ta, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün 2020 verilerine göre, büyükbaş hayvan olarak 43

sığır, 12.266 koyun ve 944 keçi olmak üzere toplam 13.210 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından imkânların oldukça fazla olduğu kırsal mahallede hem ilkokul hem de ortaokul mevcuttur. İlçe merkezine yakın olmasından dolayı lise öğrenimi gören öğrenciler taşınmalı sistem ile ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine yakın olmasından dolayı ulaşımda herhangi bir sıkıntı yaşanmamaktadır. Ticari işletme olarak mahallede 2 bakkal bulunmaktadır.

7-Beşbudak Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 79 km uzaklıkta bulunan Beşbudak Mahallesi, kuzeyde Geçerli Mahallesi, güneyde Çatak İlçesi ve Dikbıyık Mahallesi, batıda Taşlıyazı Mahallesi ve doğuda Dikbıyık Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kurulduğu dönemden 2006 yılına kadar Yalınca Bucağına bağlı mezra daha sonra köy olan Beşbudak, Büyükşehir Yasası ile mahalle statüsü kazanmıştır.

Sırt bölgesinde, yamaçta kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020ADNKS verilerine göre; 275'i erkek, 263'ü kadın toplam 538 nüfusa sahiptir.

Meskenler, tamamı tek katlı, taş ağırlıklı olmak üzere kerpiç ve briket yapıya sahip, tuvaletlerin genellikle dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak, beş hanede sac malzeme kullanılmışken geri kalan meskenler de çatılar düz ve topraktır.

Araştırma sahasının ilçe merkezine uzak kırsal mahallelerinde olduğu gibi Beşbudak kırsal mahallesinde de kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri tarafından en önemli sorunlardan biri olarak görülen bu sorun, kendi imkânları ile çözülmeye çalışılmaktadır.

İçme suyu, Kaya Tepesi'nde bulunan kaynaktan temin edilmektedir. Kaynaktan elde edilen su mahallede bulunan su deposuna aktarılmakta, oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama da aynı şekilde kaynaktan elde edilmekte, mahallede bulunan toprak kanallar vasıtasıyla tarlalara ulaştırılmaktadır.

Yonca ve korunga yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Hayvanların kışlık yem ihtiyacı olarak yetiştirilen yonca ve korunga, hayvan yetiştirmeyen bazı mahalle sakinleri tarafından ticari amaçlıda yetiştirilmektedir.

Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı Beşbudak'ta, 6.385 koyun ve 119 keçi olmak üzere toplam 6.504 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Kırsal mahallede büyükbaş hayvan yetiştirilmemektedir.

Eğitim olanakları açısından kırsal mahallede, 1 derslikli, 2 öğretmenin görev yaptığı 29 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkökul bulunmaktadır. Ortaokul ve lise eğitimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda yatılı eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sorun yaşanmamakta, her gün sefer yapan minibüs bulunmaktadır. Mahallede ticari işletme yoktur.

8-Bozyiğit Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 18 km uzaklıkta bulunan Bozyiğit Mahallesi, kuzeyde Gölardı Mahallesi, güneyde Erkaldı Mahallesi, batıda Yolaşan Mahallesi, doğuda Savacık ve Ortaköy Mahalleleri ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşundan itibaren uzun bir süre Güzelsu (Hoşap) Bucağına bağlı bir köy olan Bozyiğit daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 426'sı erkek, 408'i kadın toplam 834 nüfusa sahip kırsal mahallede 140 hane bulunmaktadır.

Bozyiğit mahallesinde meskenler; 11 tanesi iki katlı geriye kalanları tek katlı, betonarme ve çoğunluğu briket, tuvaletlerin çoğunun içeride olduğu yapılardır. 1984 yılında meydana gelen sel felaketinden sonra devlet tarafından 18 konut yapılmıştır. Örtü gereci olarak meskenlerin tamamına yakınında sac, geriye kalan yapılarda ise toprak ve ahşapmalzeme kullanılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısının bulunmadığı kırsal mahallede, mahalle sakinleri en önemli sorunlardan biri olarak bu konuyu dile getirerek sorunu kendi imkânları ile

çözdüklerini ancak yetersiz kaldığını, insan sağlığı açısından son derece riskli olduğunu dile getirdiler.

İçme suyu, mahallenin kuzeyinde bulunan Savacık ve Gölardı mahalleleri tarafında bulunan kaynaktan sağlanmaktadır. Kaynaktan elde edilen su, mahalleye yakın yerde yapılan su deposuna aktarılmakta, buradan da meskenlere dağıtılmaktadır. Mahalle sakinleri, diğer bir sorun olarak içme suyunun yetersizliğini dile getirdiler.

Tarımsal sulama, kaynağını Zerneş Barajından alan sulama kanallarından ve yine kaynağını Zerneş Barajından alan Cemyeri Deresinden sağlanmaktadır. Arpa, buğday, yonca, korunga, elma ve kayısı yetiştirilir. Ticari amaçlı olmasa da mahalle sakinleri bahçelerinde sebze ve meyve ekmektedir.

Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, büyükbaş hayvan olarak 291 sığır, 7984 koyun ve 1722 keçi olmak üzere 9706 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından imkânların iyi olduğu bir mahalledir. Mahallede bir ilkokul birde ortaokul bulunmaktadır. Lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkeziyle ulaşımında sorun yaşanmamakta, 1 minibüs ile her gün sefer yapılmaktadır. Mahallede ticari işletme olarak 1 bakkal yer almaktadır

9-Bölmeçalı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 23 km uzaklıkta bulunan Bölmeçalı Mahallesi, kuzeyde Işıkpınar Mahallesi, güneyde Sapakonak Mahallesi, batıda Kuşdağı Mahallesi, doğuda ise Alınak Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kurulduğu dönemde önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Kırkgeçit Bucağına bağlı bir köy olarak varlığını sürdüren Bölmeçalı, Büyükşehir yasası ile birlikte münferit mahalle statüsüne kavuşmuştur.

Çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 214'ü erkek, 226'sı kadın olmak üzere

toplam 440 nüfusa sahiptir. Dağarcık adında bir mezrası bulunan kırsal mahallede toplam 60 hane mevcuttur.

Meskenlerin yapısına bakıldığında, 12 civarında iki katlı geriye kalanların tek katlı olduğu, yapı malzemesi olarak briket ve kerpicin kullanıldığı ve tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak özellikle briket yapılarda sac malzeme kullanılmıştır. Kerpiç yapılarda ise çatı düz ve toprak zeminle kaplıdır.

Bölmeçalı'da kanalizasyon alt yapısı bulunmaktadır. Araştırma sahasının geneline baktığımızda, ilçe merkezine uzak kırsal mahallelerde kanalizasyon alt yapısı yok, ilçe merkezine yakın kırsal mahallelerde ise vardır.

İçme suyu, Bölmeçalı'nın doğusunda yer alan Başet Dağından temin edilmektedir. Kaynak suyundan elde edilen içme suyu, mahallede bulunan su deposuna aktarılır, oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama ise, mahalleden geçen Diryan Deresinden sağlanmaktadır.

Yetiştirilen başlıca tarım ürünleri yonca ve korungadır. Ekonomik hayatın tamamen hayvancılığa dayandığı Bölmeçalı'da, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre; büyükbaş hayvan olarak 140 sığır, 6773 koyun ve 470 keçi olmak üzere toplam 7243 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından, 3 derslikli, 4 öğretmenin görev yaptığı ve 31 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokula sahiptir. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise, ilçe merkezine yakın olması nedeniyle taşınmalı sistemle ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. İlçe merkezine her gün sefer yapan minibüsler vardır. Mahallede ticari işletme olarak bir bakkal bulunmaktadır.

10-Bükeç Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 78 km uzaklıkta bulunan Bükeç Mahallesi, kuzeyde ve doğuda Taşlıyazı Mahallesi, batıda ve güneyde Çatak İlçesi ile sınırlıdır. Bükeç, 2009 yılına kadar Kırkgeçit Bucağına bağlı bir köy iken daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre, 34'ü erkek, 21'i kadın toplam 55 nüfusu bulunan Bükeç, araştırma sahasının en az nüfusa sahip mahalleleri arasında yer almaktadır. 3 mezrası olan kırsal mahallede toplam 35 hane bulunmaktadır. Ancak eğitim, ekonomik hayat vb. imkânların yetersiz olmasından dolayı çoğu mahalle sakini il merkezinde oturmakta, sadece yaz aylarında kırsal mahalleye gelmektedir. Bu yüzden kırsal mahallede çoğu ev kış aylarında boştur.

Bükeç mahallesinde meskenler incelendiğinde, 2 tane iki katlı geriye kalanların tamamı tek katlı, yapı malzemesi olarak taş malzemenin kullanıldığı, tuvaletlerin dışarıda olduğu meskenlerdir. Meskenlerin çoğu çatısız, az sayıda çatısı bulunan meskenlerde ise örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmıştır.

Kırsal mahallenin en önemli sorunlarından biri, kanalizasyon alt yapısının bulunmamasıdır. Mahalle sakinleri sorunu kendi imkânları ile çözmeye çalışmaktadır. İçme suyu, mahallenin batısında yer alan Aruh Dağı'nda bulunan kaynaktan temin edilmektedir. Kaynaktan elde edilen su, mahalledeki su deposuna aktarılmakta, oradan meskenlere dağıtılmaktadır. İçme suyunda sıkıntı yaşanmamaktadır. Tarımsal sulama, Aruh Dağı'nda bulunan kaynaktan ve kırsal mahalleden geçen Kaynak Deresi'nden sağlanmaktadır.

Su imkânının fazla olduğu ve ekilecek arazilerin bulunduğu kırsal mahallede, tarımsal faaliyetler maalesef yetersizdir. Mahalle muhtarı Mehmet Emin KAÇAK; tarımsal desteklemenin olmaması, mahallelinin tarımsal bilincinin yetersizliği ve Bükeç'in pazarlara uzak olması gibi sebeplerden dolayı, su ve arazinin yeterli olmasına rağmen tarımsal faaliyetlerin Bükeç'te gelişmediğini ifade etmiştir.

Tarım ürünü olarak buğday ve yonca yetiştirilmektedir. Ekonomik hayatın hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, 4575 koyun ve 551 keçi olmak üzere toplam 5126 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Bükeç'te büyükbaş hayvan yoktur. Mahalle sakinleri, süt ve süt ürünlerinin satışı için destek beklediklerini, bunun kendileri için önemli bir gelir kaynağı olduğunu ifade etmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, mahallede okul bulunmamaktadır. İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmıyor. Gürpınar- Bükeç arasında sefer yapan minibüsler vardır. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

11-Cevizalan Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 51 km uzaklıkta bulunan Cevizalan Mahallesi, kuzeyinde Umut Mahallesi, güneyde Çörekli Mahallesi, batıda Üçgen Mahallesi, doğuda Yaramış Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşundan sonra Güzelsu (Hoşap) Mahallesi'ne bağlı bir köy olan Cevizalan daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Yüksek plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 224'ü erkek, 191'i kadın olmak üzere toplam 415 nüfusa sahip Cevizalan'da 70 hane vardır. Kırsal mahalleye bağlı bir mezra bulunmamaktadır.

Meskenlerin genel özellikleri incelendiğinde; tamamı tek katlı, briket ve kerpiç, tuvaletlerin çoğunluğunun içeride olduğu yapılar olarak dikkat çekmektedir. Örtü gereci olarak briket yapılarda sac, kerpiç yapılarda ise toprak ve ahşap malzeme kullanılmıştır.

Mahallede kanalizasyon alt yapısı yoktur. Mahalle sakinleri en önemli sorunlardan biri olarak gördükleri kanalizasyon alt yapısı sorununu kendi imkânları ile gidermektedir. İçme suyu, mahalleye yakın bir yerden çıkan kaynak suyundan sağlanmaktadır. Kaynaktan elde edilen su, mahallede bulunan depoya aktarılmakta, oradan meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, mahallede bulunan göletten sağlanmaktadır. Tarım ürünü olarak arpa, buğday, yonca ve korunga yetiştirilmektedir. Sulama yetersizliğinden

dolayı sebze ve meyve yetiştiriciliği yapılamamaktadır. Tarımsal sulama yetersizliği diğer bir sorun olarak göze çarpmaktadır.

Ekonomik hayatın hayvancılığa dayandığı Cevizalan Mahallesinde, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre; büyükbaş olarak 148 sığır, 6.580 koyun ve 1.004 keçi olmak üzere toplam 7.584 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Araştırma sahasının genelinde olduğu gibi Cevizalan Mahallesinde de küçükbaş hayvan sayısı daha fazladır.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında Cevizalan'da, 2 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı, 40 öğrencinin eğitim gördüğü ilkokul vardır. Ortaokul öğrenimi gören öğrenciler, 4 km uzaklıkta bulunan Yaramış Mahallesinde, lise öğrenimi gören öğrenciler ise, 10 km uzaklıkta bulunan Güzelsu (Hoşap) Mahallesinde eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sorun yaşanmamaktadır. Mahalleden ilçeye her gün sefer yapan minibüs vardır. Mahalle içindeki yolların parke taşı ile döşenmiş olduğu Cevizalan'da ticari işletme bulunmamaktadır.

12-Çakınlı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 8 km uzaklıkta bulunan mahalle kuzeyinde Çavuştepe, güneyinde Parmakkapı, batısında Otbiçer ve doğusunda Yatağan mahallesi ile sınırlıdır.

Çakınlı' da yerleşme tarihinin eskilere dayandığı kaynaklarda geçmektedir. “Norkeğ/Çakınlı 88 hane, 513 Ermeni. S.Stepannos kilisesi (kâgir). 1850'lerin ortasında cemaate bir papaz hizmet vermektedir” (Tatoyan, 2018:13/19) 1965 yılında ilçe merkezine bağlı bir köy olan Çakınlı, 2014 yılında Van ilinin Büyükşehir olmasından sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren mahallenin mezrası bulunmamaktadır. 2020 ADNKS verilerine göre 222'si kadın, 223'ü erkek olmak üzere toplam 445 nüfusu olan mahallede 72 hane bulunmaktadır.

Meskenlerin tamamı tek katlı, az sayıda kerpiç, briket ve betonarme yapılar şeklindedir. Yapıların örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmış, kerpiç yapılarda tuvaletler dışarıda iken briket ve betonarme yapılarda içeride bulunmaktadır.

Mahallede kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Sondaj ile çıkarılan su, depoda muhafaza edilerek oradan içme suyu olarak meskenlere dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama, kaynağını Zerneke Barajından alan Dönemeç Çayından ve DSİ tarafından yapılan su kanallarından sağlanmaktadır.

Mahallede tarım ve hayvancılık önemli geçim kaynağını oluşturmaktadır. Yetiştirilen başlıca tarım ürünleri; arpa, buğday, korunga, yonca ve şeker pancarıdır. Küçükbaş hayvancılığın daha çok yapıldığı mahallede, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre büyükbaş hayvan olarak 121 sığır, 5767 koyun ve 147 keçi olmak üzere 5917 küçükbaş hayvan vardır.

Eğitim olanaklarının sınırlı olduğu Çakınlıda, 46 öğrencinin eğitim gördüğü, 2 dersliğin ve 3 öğretmenin bulunduğu ilkököl var. Ortaokul ve lise eğitimi gören öğrenciler ise taşınmalı sistem ile merkezdeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

Ulaşımda herhangi bir sorun yaşanmamakta, kuzeyindeki Çavuştepe mahallesi ile Çakınlı arasında yaklaşık 3 km lik yola asfalt, mahalle içindeki yollara ise parke taşı döşenmiştir. Cami ve Kuran Kursunun bulunduğu mahallede ticari işletme olarak 1 bakkal faaliyet göstermektedir.

13-Çatakdibi Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 59 km uzaklıkta bulunan Çatakdibi Mahallesi, kuzeyde Güleçler Mahallesi, güneyde Topçudeğirmeni Mahallesi, batıda Dolaylı Mahallesi ve doğuda ise, Tutak Mahallesi ile sınırlıdır.

İlçenin kuruluşunda önemli bir yerleşim merkezi Kırkgeçit Bucağına bağlı bir köy olan Çatakdibi, çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 78'i erkek, 64'ü kadın toplam 142 nüfusa sahip kırsal mahallede 66 hane mevcuttur. Kalıntaş, Aşağıbeşparmak, Kaymaklı, Koder, Döveciler, Hatip olmak üzere 6 mezraya sahip Çatakdibi, araştırma sahasının en fazla mezraya sahip kırsal mahalleleri arasındadır.

Meskenlerin yapısı incelendiğinde, tamamı tek katlı, kerpiç ve briket malzemelerin kullanıldığı, kerpiç meskenlerin tuvaletlerinin dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak, briket yapılarda sac malzemesi kullanılırken, kerpiç yapılarda çatılar düz şekilde olup toprak kullanılmıştır.

Mahallede kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri en önemli sorunlardan biri olarak gördükleri kanalizasyon sorununa, kendi imkânları ile çözüm bulmaya çalışıyorlar.

İçme suyu, kırsal mahalleye yakın bir yerde bulunan Şekerpınar Tepesindeki kaynaktan gelmektedir. Kaynaktan gelen içme suyu, mahalle merkezi ve mezralar da bulunan toplam 4 su deposuna aktararak oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama da kaynaktan gelen sudan sağlanmaktadır. Sulama kanallarının bulunduğu kırsal mahallede tarımsal sulamada sıkıntı yaşanmamaktadır.

Geçim kaynağının tarım ve hayvancılığa dayandığı Çatakdibi mahallesinde, arpa, buğday, yonca ve korunganın dışında nohut ve patates yetiştirilmektedir. Mahallede, büyükbaş hayvan olarak 10 sığır, 24.619 koyun ve 1.136 keçi olmak üzere toplam 25.755 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından, ilkokulun bulunduğu kırsal mahallede öğrenci yetersizliğinden dolayı okul kullanılmamaktadır. Mahalle sakinleri, okul çağında çocukları olan mahallelinin burada evi olmasına rağmen Van merkezde oturduklarını ve çocuklarını daha iyi imkânları olan il merkezinde okumasını istediklerini belirttiler.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmayan kırsal mahallede, yolcu taşımacılığı yapan minibüs mevcuttur. Ticari işletme olarak bir bakkal bulunmaktadır.

14-Çavuştepe Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 5 km uzaklıkta olan Çavuştepe, kuzeyinde Edremit İlçesi, güneyinde Çakınlı Mahallesi, batısında Koyunyatağı Mahallesi ve doğusunda Yolaşan Mahallesi ile sınırlıdır.

Yerleşme tarihinin eskilere dayandığı Çavuştepe’de 1800’lü yıllarda Ermenilerin (Fotoğraf 2.3.), daha eski dönemlerde Urartuların yaşadığı kaynaklarda geçmektedir. “48 hane, 351 Ermeni.S. Stepannos kilisesi (kagir). 1850’lerin ortalarında cemaate bir papaz hizmet etmekteydi. Köyün doğusunda Haygapert (Urartu devrine ait Sardurahinili) kalesi vardı” (Tatoyan, 2018:9/19).

İlçenin kuruluşundan itibaren merkeze bağlı bir köy olan Çavuştepe, 2014 yılında mahalle statüsü kazanmıştır. Çavuştepe isminin nereden geldiği tam olarak bilinmese de köy muhtarı Abdurrahim KUŞMAN; çok eski dönemde köyden birinin askerliğini çavuş olarak yapmasından dolayı bu ismi aldığını büyüklerden duyduklarını söyledi.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliğine sahip bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 364’ü erkek, 307’si kadın olmak üzere toplam 671 nüfusu olan mahallede 110 hane bulunmaktadır.

Fotoğraf 2. 3. Çavuştepe Mahallesiinde Üzerinde Haç İşaretleri Bulunan Eski Bir Yapı

Van- Hakkâri karayolunun ikiye böldüğü mahallede meskenler; çoğunluğu tek (Fotoğraf 2.4.), az sayıda iki ve üç katlı, çoğunluğu briket ve betonarme, az sayıda kerpiç yapılardır. Tuvaletlerin hemen hemen hepsi içeridedir. Örtü gereci olarak az sayıda briket ve kerpiç meskenlerde ahşap, geri kalan meskenlerde ise sac malzeme kullanılmıştır.

Fotoğraf 2. 4. Çavuştepe Mahallesi'nden görünüm

İlçe merkezine yakın olmasına rağmen kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. İçme suyu alt yapısının bulunduğu mahallenin su ihtiyacı, mahalleye yakın tepede bulunan kaynak suyundan sağlanmaktadır.

Geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Tarımsal sulama, kaynağını Zerk Barajından alan devletin yaptığı sulama kanalları ile Urartular döneminde yapılan kanallardan sağlanmaktadır. Arpa, buğday, mısır, şekerpancarı, yonca ve korunga yetiştirilen başlıca ürünlerdir. Yonca ve korunga hayvanların kışlık yem ihtiyacını karşılamak için yetiştirilmektedir.

Araştırma sahasının genelinde olduğu gibi Çavuştepe Mahallesi'nde de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği daha fazla yapılmaktadır. Büyükbaş hayvan olarak 418 sığır, 5247 koyun ve 826 keçi olmak üzere toplam 6073 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Hayvanların satışından ayrı olarak süt ve süt ürünlerinin satışı da önemli kazanç kapısıdır.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında mahallede bir ilkokul bulunmaktadır. İlçe merkezine yakın olmasından dolayı ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler taşınmalı sistemle ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

Van- Hakkâri karayolunun geçtiği mahallede ulaşım açısından herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Ticari işletme olarak 3 bakkal, 1 hububatçı ve 1 kaynakçı bulunmaktadır.

Araştırma sahasının turizm potansiyeli en yüksek mahallesidir. Urartular dönemine ışık tutan birçok kalıntı bulunmaktadır. Mahallenin doğusunda Bol Dağının batı ucunda Çavuştepe Kalesi Urartu arkeolojisi ve turizm açısından destinasyon alanlarındandır. Kale ayrıca Urartular dönemine ait surları tamamen ortaya çıkmış tek kale olma özelliğini taşımaktadır. Çavuştepe kalesinin yaklaşık 1 km kuzeyinde tepelik alan üzerinde ortaya çıkarılan Urartular dönemine ait Nekropol (mezarlık) alanında son yapılan kazılarda ceset gömme geleneği hakkında önemli eserler çıkarılmıştır.

15-Çepkenli Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 93 km uzaklıkta bulunan Çepkenli Mahallesi, kuzeyde Topçudeğirmeni Mahallesi, güneyde Hakkâri ili, batıda Üçdoğan Mahallesi ve doğuda ise, Başkale İlçesi ile sınırlıdır.

İlçenin güney sınırında yer alan Çepkenli, ilçenin kuruluşundan sonra yakın döneme kadar Yalınca Bucağına bağlı bir köy iken daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır. Kırsal mahallenin diğer bir ismi ise, kuzeyinde bulunan dağdan adını almış “Pagan”dır.

Çentik vadinin kenarında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 75’İ erkek, 53’ü kadın olmak üzere toplam 128 nüfusa sahip Çepkenli, araştırma sahasının en az nüfusa sahip mahalleleri arasında yer almaktadır.

Yukarıbeşparmak, Yalaztepe, Tarımcı, Yayan, Kızginkaya ve Kayrakdere olmak üzere toplam 6 mezraya sahip Çepkenli’de hane sayısı 100’e yakın olsa da göç nedeniyle nüfusu azdır. Araştırma sahasının en fazla mezraya sahip kırsal mahalleleri arasındadır.

Meskenlerin yapısı incelendiğinde, tamamı tek katlı, yapı malzemesi olarak briket, taş ve kerpicin kullanıldığı, tuvaletlerin çoğunun dışarıda olduğu yapılardır.

Örtü gereci olarak briket ve taş yapılarda, sac malzeme kullanılmıştır. Kerpiç meskenlerde ise çatılar düz ve topraktır.

Kırsal mahallelerin genelinde olduğu gibi Çepkenli mahallesinde de kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri, en önemli sorun olarak gördükleri kanalizasyon alt yapısının olmamasını kendi imkânları ile çözmeye çalışmaktadır.

İçme suyu, mahalleye yakın bir yerden çıkan kaynak suyundan sağlanmaktadır. Kaynaktan gelen su mahalle merkezinde ve mezralarda bulunan su depolarında toplanarak meskenlere dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama, toprak kanallar vasıtasıyla kaynak suyundan tarlalara ulaştırılmaktadır.

Tarımsal faaliyetlerin oldukça kısıtlı olduğu kırsal mahallede sadece yonca yetiştirilmektedir. Ekonomik hayat tamamen hayvancılığa dayanır. Büyükbaş hayvanın bulunmadığı Çepkenli’de, 7061 koyun ve 349 keçi olmak üzere toplam 7.410 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, öğrenim çağında çocuğun bulunmadığı kırsal mahallede okul bulunmamaktadır. Çocuğu eğitim gören aileler Van merkezde ikamet etmektedir. Ekonomik sıkıntıların yanında eğitim olanaklarının yetersizliği de göçü tetikleyen unsurlardan biridir.

İlçe merkezine ulaşım, çevre kırsal mahallelerde bulunan minibüslerle sağlanıyor. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

16- Çörekli Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 46 km uzaklıkta bulunan Çörekli Mahallesi, kuzeyde Cevizalan Mahallesi, güneyde Güzelsu Mahallesi, batıda Üçgen Mahallesi, doğuda ise Tepegören Mahallesi ile sınırlıdır. Güzelsu Bucağına bağlı bir köy olarak varlığını sürdüren Çörekli, Büyükşehir yasası ile münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. Mustafa Bey, Kalegör ve Kırığı olmak üzere 3 mezraya sahiptir. 2020

ADNKS verilerine göre, 237'si erkek, 213'ü kadın olmak üzere toplam 450 nüfusu bulunan Çörekli 120 hane vardır.

Çörekli kırsal mahallesinde meskenlerin yapısı incelendiğinde; tamamı tek katlı, briket ve az sayıda kerpiç, tuvaletlerin büyük bir kısmının dışarıda olduğu ve çoğunluğu çatılı yapılardır. Örtü gereci olarak bölge şartlarına uygun ve araştırma sahasının genelinde olduğu gibi sac malzeme kullanılmıştır.

Kırsal mahallelerin genelinde olduğu gibi Çörekli mahallesinde de kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri en önemli sorun olarak bunu göstermekte ve sorunu kendi imkânları ile çözmeye çalışmaktadır.

Mahallenin içme suyu sondaj yöntemiyle karşılanmaktadır. İçme suyu sıkıntısı yaşanan kırsal mahallede günde 1 saat su verilmektedir. Tarımsal sulama ise; kaynağını Zerne Barajından alan ve mahalle içinden geçen dereden sağlanmaktadır.

Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede az da olsa tarım yapılmaktadır. Tarımın önündeki en büyük engel su yetersizliğidir. Buğday, arpa, korunga ve yonca yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Meyve ve sebze su yetersizliğinden dolayı yetiştirilememektedir.

İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre; Çörekli büyükbaş hayvan olarak 207 sığır, 6.662 koyun ve 565 keçi olmak üzere toplam 7.227 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Çörekli, 3 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı ve 19 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise mahalleye 5 km uzaklıkta bulunan Güzelsu (Hoşap) Mahallesinde eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşım, çevre kırsal mahallelerde bulunan minibüslerle sağlanıyor. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

17-Dağseven Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 64 km uzaklıkta bulunan Dağseven Mahallesi, kuzeyde Kırkgeçit Mahallesi, güneyde Taşlıyazı Mahallesi, batıda Çatak İlçesi, doğuda ise, Geçerli Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kurulduğu dönemde önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Kırkgeçit Bucağına bağlı bir köy olarak varlığını sürdürürken, Büyükşehir yasası ile birlikte münferit mahalle statüsüne kavuşmuştur.

Çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 109'u erkek, 95'i kadın olmak üzere toplam 204 nüfusa sahiptir. Dokuzbaşak, Yaşlıdal ve Kapıdağ olmak üzere 3 mezrası bulunan Dağseven de 112 hane vardır.

Meskenler, az sayıda iki katlı geriye kalanların tek katlı olduğu, briket, kerpiç ve az sayıda betonarme, tuvaletlerin çoğunluğunun içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak, briket ve betonarme yapılarda sac malzeme kullanılmıştır. Kerpiç meskenlerde ise çatılar düz, toprak ve ahşap malzeme kullanılmıştır.

Dağseven mahallesinde kanalizasyon alt yapısı yoktur. İçme suyu, mahalleye yakın bir yerde bulunan kaynak suyundan temin edilmektedir. Ancak içme suyu yetersizdir. Tarımsal sulama, dereden ve mahalleye yakın bir yerde bulunan kaynak suyundan, kanallar vasıtasıyla tarlalara ulaştırılır. Buğday, yonca ve korunga kırsal mahallede yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Ticari amaçlı sebze ve meyve yetiştirilmemektedir.

Ekonomik hayatın hayvancılığa dayandığı Dağseven'de, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre; 15.689 koyun ve 647 keçi olmak üzere toplam 16.336 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Mahallede büyükbaş hayvan yoktur.

Eğitim olanakları bakımından kırsal mahallede 2 ilkokul bulunur. Mahalle merkezinde 2 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı, 5 öğrenci eğitim gördüğü bir ilkokul, Yaşlıdal mezrasında ise, 1 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı ve 10 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul mevcuttur.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Dağseven – Gürpınar arasında her gün sefer yapan minibüsler vardır. Kırsal mahallede ticari işletme olarak 2 bakkal bulunuyor.

18-Değirmendüzü Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 1 km uzaklıkta bulunan Değirmendüzü, kuzeyinde Koyunyatağı Mahallesi, güneyinde Cumhuriyet Mahallesi, batısında Aşağıkaymaz Mahallesi ve doğusunda Akpınar Mahallesi ile sınırlıdır.

Yerleşme tarihinin Urartular dönemine kadar uzandığı araştırma sahasında o döneme ait birçok kalıntı bulunmaktadır. Değirmendüzü mahallesindeki Kırk Değirmenler de Urartular dönemine ait kalıntılardır. İsmi bu değirmenlerden aldığı tahmin edilmektedir. Uzun yıllar ilçe merkezi sınırları içerisinde bir mahalle olan Değirmendüzü, Büyükşehir yasasıyla birlikte ilçe merkezinden ayrılmıştır.

Havasor (Gürpınar) ovasında alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre, 175'i erkek, 168'i kadın olmak üzere toplam 343 nüfusu olan mahallede 72 hane bulunmaktadır.

Değirmendüzü'nde meskenlerin çoğunluğu tek, az sayıda iki katlı, az sayıda betonarme, çoğunluğu briket ve kerpiçten oluşan, tuvaletlerin hemen hemen hepsinin içeride olduğu yapılardır.

Örtü gereci olarak, meskenlerin çoğunda sac malzeme kullanılmıştır. Kerpiç yapıların bazılarında çatı düz, örtü gereci olarak toprak ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Meskenlerin çoğu geniş bahçelidir (Fotoğraf 2.5.). İlçe merkezine yakın olmasından dolayı mahallede kanalizasyon alt yapısı ve içme suyu alt yapısı bulunmaktadır. İçme suyu, Yukarıkaymaz mahallesinde bulunan ve belli mahallelerin içme suyunun karşılandığı Başbulak (Şamran) kaynağından sağlanmaktadır. Tarımsal sulamada da herhangi bir sorunun yaşanmadığı mahallede, sulama ihtiyacı Zerneke Barajından ve Başbulak kaynağından sağlanmaktadır.

Geçim kaynağının tarım ve hayvancılığa dayandığı mahallede ticari işletme sahibi ve memur olan kişilerde bulunmaktadır. Arpa, buğday, yonca ve korunga yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Ticari amaçlı olmamakla birlikte mahalle

sakinleri kendi ihtiyaçlarını karşılamak için elma, kayısı, kiraz, ayva, şeftali, armut, domates, biber, patlıcan, mısır ve ayçiçeği yetiştirilmektedir. Genellikle geniş bahçeli evlerin olması buna imkân sağlamaktadır.

Fotoğraf 2. 5. Değirmendüzü Mahallesiinde Geniş Bahçeli Mesken Örneği

Tamamı sığır 72 büyükbaş, 501 koyun ve 145 keçi olmak üzere toplam 646 küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

Eğitim olanakları ve ulaşım açısından ilçe merkezine yakın olmasından dolayı herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Mahallede ticari işletme olarak 1 bakkal, 1 hızar atölyesi ve 1 alabalık tesisi bulunmaktadır.

19-Dikbıyık Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 73 km uzaklıkta bulunan Dikbıyık Mahallesi, kuzeyde ve batıda Beşbudak Mahallesi, güneyde Kalkanlı Mahallesi ve doğuda Topyıldız Mahallesi ile sınırlıdır.

İlçenin güneyinde yer alan Dikbıyık, ilçe merkezinin kurulmasından sonra Yalınca Bucağı'na bağlı bir köy iken daha sonra yakın dönemde münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Dağlık alanda kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşme olan Dikbıyık Mahallesi'nde 2020 ADNKS verilerine göre, 52'si erkek, 27'si kadın

toplam 79 nüfusa sahiptir. Araştırma sahasında en fazla mezraya sahip kırsal mahalle olmasına rağmen nüfusu son derece azdır. Bunun sebebi kırsal mahalleden şehir merkezlerine olan göçtür.

Dikbıyık Mahallesi'ndeki meskenler incelendiğinde, tamamı tek katlı, kerpiç ve briket malzemeden yapılmış, tuvaletlerin dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. İçme suyu, mahalleye yaklaşık 5 km uzaklıkta bulunan kaynaktan sağlanmaktadır. Tarımsal sulama ise kaynaktan ve mahalle yakınından geçen dereden temin edilmektedir.

Ekonomik yapının hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, büyükbaş hayvan olarak 10 sığır, 26.572 koyun ve 1.028 keçi olmak üzere toplam 27.600 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Araştırma sahasında en fazla hayvan sayısı olan kırsal mahalleler arasında yer almaktadır. Tarımsal faaliyetin kısıtlı olduğu mahallede arpa, buğday, yonca ve korunga yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir.

Nüfusun az olduğu, okul döneminde olan öğrencinin bulunmadığı kırsal mahallede okul yoktur. İlçe merkezine ulaşım, çevre kırsal mahallelerde bulunan minibüslerle sağlanıyor. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

20-Dolaylı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 69 km uzaklıkta bulunan Dolaylı Mahallesi, kuzeyde Yoldüştü ve Güleçler Mahalleleri, güneyde Kapçık ve Topçudeğirmeni Mahalleleri, batıda Örmeli ve Geziyurt Mahalleleri ve doğuda ise, Çatakdibi Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşundan sonra 1970 yılına kadar mezra, 1970-2013 yılları arasında köy, 2013 yılında Büyükşehir Yasası ile münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Dolaylı Mahallesi, sırt bölgesinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre, 88'i erkek, 98'i kadın olmak üzere toplam 186 nüfusa sahip kırsal mahallenin ayrıca 3 mezrası (Binektaş,

Yeşilyurt, İlgi) vardır. Mahalle merkezi ve mezralar dâhil toplam 42 meskene sahiptir.

Meskenler, tamamı tek katlı, az sayıda briket, çoğunluğu kerpiç yapılı, tuvaletlerin genellikle dışarıda olduğu yapılardır. Briket yapılarda örtü gereci olarak sac malzeme kullanılırken, kerpiç yapılar ise çatılar düz ve topraktır.

Kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. İçme suyu, mahalleye yakın bir yerde bulunan kaynak suyundan temin edilmektedir. Kaynaktan su deposuna gelen su oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama ise, mahallenin batısından geçen Cem Deresinden sağlanmaktadır.

Ekonomik hayat ağırlıklı olarak hayvancılığa dayanmaktadır. Yonca, korunga, arpa ve buğday yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü 2020 verilerine göre Dolaylı Mahallesinde, 9.633 koyun ve 1.061 keçi olmak üzere toplam 10.694 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Mahallede büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmamaktadır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yanı sıra, süt, peynir, yağ gibi süt ve süt ürünlerinin satışı da yapılmaktadır. Mahalle sakinleri, süt ve süt ürünlerini il merkezindeki peynircilere sattıklarını belirttiler.

Eğitim olanakları bakımından Dolaylı'da, mahalle merkezinde 2 derslikli, 2 öğretmen görev yaptığı 5 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul ile Yeşilyurt mezrasında 2 derslikli, 2 öğretmenin görev yaptığı ve 33 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul mevcuttur.

İlçe merkezine ulaşımında sorun yaşanmamaktadır. Dolaylı- Gürpınar arasında her gün servis yapan minibüs vardır. Mahallede ticari işletme yoktur.

21-Doluçıkın Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 63 km uzaklıkta bulunan Doluçıkın Mahallesi, kuzeyde Muratlı Mahallesi, güneyde ve batıda Arındı Mahallesi, doğuda Başkale ilçesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşundan itibaren Kırkgeçit Bucağına bağlı bir köy olan Doluçıkın daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, gevşek dokulu yerleşme özelliği gösteren kırsal yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre, 84'ü erkek, 70'i kadın olmak üzere toplam 154 nüfusa sahip mahallede 74 hane bulunmaktadır. Doluçıkın mahallesinin mezrası bulunmamaktadır.

Meskenler, çoğunluğu tek katlı olmak üzere az miktarda iki katlı, genellikle briket, az sayıda betonarme ve kerpiç, tuvaletlerin içeride olduğu yapılarıdır. Çatıların çoğunluğu düz ve toprak az sayıda sac malzemelidir.

Kanalizasyon alt yapısının bulunmadığı kırsal mahallede, mahalle sakinleri en önemli sorunlarından biri olarak bunu göstermektedir. İçme suyu, Keklik Dağında bulunan kaynaktan sağlanmaktadır. Kaynaktan elde edilen su, mahallenin yakınında bulunan depoya aktarılmakta ve oradan da meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama açısından son derece kısıtlı imkânlara sahip bir kırsal mahalledir. Mahalle sakinlerinin diğer bir sorun olarak gösterdikleri tarımsal sulama, tarımsal faaliyetlerin kısıtlanmasına neden olmuştur. Sulamanın yetersiz olduğu Doluçıkın'da sebze ve meyve yetiştirilememekte ve ekime elverişli alanlar ekilememektedir. Arpa, buğday ve yonca yetiştirilen tarım ürünleridir.

Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı mahallede, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre; büyükbaş hayvan olarak 289 sığır, 8405 koyun ve 759 keçi olmak üzere toplam 9164 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Araştırma sahasının genelinde olduğu gibi Doluçıkın mahallesinde de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği daha fazla yapılmaktadır.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, 2 derslikli, 12 öğrencinin olduğu ve 10 öğretmenin görev yaptığı bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise taşımali sistemle Doluçıkın'a 20 km uzaklıktaki Güzelsu Mahallesinde eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşım da sorun yaşanmamaktadır. Mahallede bulunan minibüs ilçe merkezine her gün sefer düzenlemektedir. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

22-Elaçmaz Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 70 km uzaklıkta bulunan Elaçmaz, kuzeyinde Özalp İlçesi, güneyinde Sötlüce Mahallesi, batısında Umut ve Yaramış Mahallesi, doğusunda Saray İlçesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşuyla birlikte uzun bir süre Güzelsu Bucağına bağılı bir köy olan Elaçmaz daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

İlçenin kuzeydoğusunda, Özalp ve Saray ilçelerine yakın, sırt eteğinde kurulmuş ve toplu yerleşme özelliğı gösteren bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 752'si erkek, 700'ü kadın olmak üzere toplam 1452 nüfusa sahip Elaçmaz' da 226 hane bulunmaktadır. Araştırma sahasının en fazla nüfusa sahip mahallesidir.

Elaçmaz Mahallesinde meskenler, çoğunluğu tek katlı az sayıda iki katlı, briket meskenlerin fazla, kerpiç meskenlerin az olduğı, tuvaletlerin genellikle içerde olduğı yapılardır. Örtü gereci olarak bölge şartlarına uygun sac malzeme kullanılmıştır.

İlçe merkezine uzak kırsal yerleşmelerin genelinde olduğı gibi Elaçmaz mahallesinde de kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri sorunu kendi imkânları ile çözmektedir.

İçme suyu sondaj yöntemiyle çıkarılmaktadır. Sondajla çıkarılan su mahallede bulunan 3 depoya aktarılmakta oradan da mahalleye dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, DSİ kanalları vasıtasıyla kaynak suyundan sağlanmaktadır. Tarımsal faaliyet olarak buğday, arpa, yonca ve korunga yetiştirilmektedir. Ticari amaçlı sebze - meyve yetiştiriciliğı yapılmamaktadır.

Geçim kaynağının hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede araştırma sahasının genelinde olduğı gibi küçükbaş hayvan yetiştiriciliğı daha fazla yapılmaktadır. Tamamı sığır 340 büyükbaş, 22.371 koyun ve 1.150 keçi olmak üzere toplam 23.521 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından çoğı kırsal mahallede olmayan imkânlar Elaçmaz mahallesinde mevcuttur. İlkokul ve ortaokulun bulunduğı kırsal mahallede, lise öğrenimi gören öğrenciler taşınmalı sistemle ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında aşırı kar yağışının olduğu zamanlarda kısmen sorunlar yaşansa da genel anlamda ciddi sıkıntılar yaşanmamaktadır. Mahalle içerisinde parke taşları mevcut olup, asfalt yol bulunmamaktadır. Tarihi yapıların olmadığı kırsal mahallede ticari işletme olarak bir bakkal bulunmaktadır.

23-Erkaldı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 16 km uzaklıkta bulunan Erkaldı Mahallesi, kuzeyde Bozyiğit Mahallesi, güneyde Bölmeçalı Mahallesi, batıda Yatağan Mahallesi ve doğuda Işıkpınar Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşunda ilçe merkezine bağlı bir köy iken, Büyükşehir Yasası ile birlikte münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Havasor (Gürpınar) Ovası'nda, alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre, 395'İ erkek, 424'Ü kadın olmak üzere toplam 819 nüfusa sahip kırsal mahallede yaklaşık 140 hane bulunmaktadır.

Erkaldı'da meskenler incelendiğinde, 2 üç katlı, 2 iki katlı geriye kalanların tek katlı olduğu, az sayıda kerpiç ve çoğunluğu briket olmak üzere tuvaletlerin çoğunluğunun dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak, kerpiç yapılar dışındaki meskenlerde sac malzeme kullanılmıştır.

Mahallede kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. İçme suyu mahallenin doğusunda bulunan Elbeset Tepesi'nde bulunan kaynak suyundan elde edilmektedir. Kaynaktan temin edilen su, mahallede bulunan su deposuna aktarılmakta oradan da meskenlere dağıtılmaktadır. Mahalle sakinleri içme suyu konusunda sıkıntı çektiklerini ve suyun yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Tarımsal sulama, kaynağını araştırma sahasının büyük bir kısmının su ihtiyacının karşılandığı Zerneke Barajı'ndan alan Dönemeç Çayı'ndan sağlanmaktadır.

Ekonomik hayat tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Araştırma sahasının genelinde olduğu gibi arpa, buğday, yonca, korunga yetiştirilir. Ancak bunlardan farklı olarak ticari amaçlı fasulye, domates, salatalık, patlıcan, soğan ve patates ekilmektedir. Erkaldı mahallesi, sulama imkânlarının daha da artmasıyla tarımsal faaliyetlerin daha verimli olacağı bir yapıya sahiptir.

Erkaldı Mahallesiinde İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre, tamamı sığır olmak üzere 39 büyükbaş hayvan, 6.573 koyun ve 526 keçi olmak üzere toplam 7.099 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, mahallede 5 derslikli, 8 öğretmenin görev yaptığı ve 84 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunmaktadır. İlçe merkezine yakın olmasından dolayı, ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamakta, mahallenin yaklaşık 2 km kuzeyinden Gürpınar- Hakkâri Karayolu geçmektedir. Mahallede ticari işletme olarak 2 bakkal vardır.

24-Geçerli Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 58 km uzaklıkta bulunan Geçerli Mahallesi, kuzeyde Özlüce Mahallesi, güneyde Beşbudak Mahallesi, batıda Dağseven Mahallesi, doğuda ise Oğuldami Mahallesi ile sınırlıdır. Kırkgeçit Beldesi'ne bağlı bir köy iken daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır. Geçerli, çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir.

2020 ADNKS verilerine göre, 57'si erkek, 47'si kadın olmak üzere toplam 104 nüfusa sahip Geçerli Mahallesi, araştırma sahasının en az nüfusa sahip mahalleleri arasında yer almaktadır.

Geçerli'de meskenler, tamamı tek katlı, briket ve taş, tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. 35 meskenin bulunduğu kırsal mahallede örtü gereci olarak çoğunlukla sac malzeme kullanılmıştır.

Araştırma sahasının genelinde olduğu gibi, ilçe merkezine uzak kırsal mahallelerde kanalizasyon alt yapısının bulunmaması sorunu, Geçerli kırsal mahallesinde de kendini göstermektedir. İçme suyu, kaynaktan mahallede bulunan su deposuna aktarılmakta, oradan da meskenlere dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama ise, kırsal mahalleden geçen Ulu Çay'dan sağlanmaktadır.

Ekonomik hayat genel olarak hayvancılığa dayanmaktadır. Yonca, korunga ve buğday yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Büyükbaş hayvan olarak 17 sığır, küçükbaş olarak, 6.305 koyun ve 315 keçi olmak üzere toplam 6.620 hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından baktığımızda, mahallede okul olmasına rağmen öğrenci bulunmamasından dolayı kapalıdır. Mahalle sakinleri, okul çağında çocuğu olan ailelerin, daha iyi eğitim olanakları için Van merkezde oturduklarını, yazın Geçerli'ye geldiklerini belirterek, çoğu mahalle sakininin hem Van merkezde hem de Geçerli'de evi olduğunu ifade ettiler.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Geçerli- Gürpınar arasında her gün sefer yapan minibüs vardır. Mahallede ticari işletme yoktur.

25-Geziyurt Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 50 km uzaklıkta bulunan Geziyurt Mahallesi, kuzeyde Ömerli Mahallesi, güneyde Topyıldız Mahallesi, batıda Özlüce ve Oğuldami Mahalleleri, doğuda ise Dolaylı, Kapçık ve Topçudeğirmeni Mahalleleri ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşunda mezra, ilerleyen yıllarda Yalınca Bucağı'na bağlı bir köy olarak varlığını sürdüren Geziyurt daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Araştırma sahasının önemli yükseltileri arasında yer alan Yeltepe Dağı' nın (3162 m.) doğusunda, yüksek plato yüzeyinde kurulmuş ve toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre, 54'i erkek, 42'si kadın toplam 96 nüfusa sahip Geziyurt kırsal mahallesinde 24 hane vardır. Kırsal mahallenin mezarası bulunmamaktadır.

Geziyurt Mahallesi'nde meskenleri incelediğimizde, tamamı tek katlı, briket ve kerpiç malzemeden yapılmış, tuvaletlerin çoğunun dışarıda olduğu yapılar karşımıza çıkmaktadır. Örtü gereci olarak az sayıda meskende sac malzeme kullanılırken diğer çatılar düzdür.

Kanalizasyon alt yapısı bulunmamakta ve mahalle sakinleri bu sorunu kendi imkânları ile çözmeye çalışmaktadır. İçme suyu, kırsal mahallenin batısında yer alan Yeltepe Dağı'nda bulunan kaynaktan temin edilmektedir. Kaynaktan temin edilen su,

mahallede bulunan su deposuna aktarılmakta ve oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Ancak mahalle sakinleri içme suyunun yetersiz olduğunu belirterek bu konuda çok ciddi sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmektedir. Tarımsal sulama ise mahallede bulunan göletten sağlanmaktadır.

Ekonomik hayatın daha çok hayvancılığa dayandığı Geziyurt mahallesinde, büyükbaş hayvan olarak 1 sığır, 1.036 koyun ve 29 keçi olmak üzere toplam 1.065 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Hayvanların kışlık yem ihtiyacı için yetiştirilen yonca ve korunganın yanı sıra buğday, arpa ve nohut yetiştirilmektedir.

Öğrenci sayısının oldukça az olduğu Geziyurt Mahallesi'nde, 2 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı ve 14 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul mevcuttur. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda yatılı eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşım, çevre kırsal mahallelerde bulunan minibüslerle sağlanıyor. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

26-Giyimli Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 56 km uzaklıkta bulunan Giyimli Mahallesi, kuzeyde Alınak Mahallesi, güneyde ve batıda Yedisalkım Mahallesi, doğuda ise Yurtbaşı Mahallesi ile sınırlıdır. Giyimli, ilçenin kuruluşundan yakın döneme kadar Güzelsu Bucağına bağlı bir köy iken daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Yüksek plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 142'si erkek, 98'i kadın toplam 240 nüfusa sahip Giyimli'de 56 hane mevcuttur. Kırsal mahalleye bağlı mezra bulunmamaktadır.

Meskenler, tamamı tek katlı, hemen hemen yarıya yakını kerpiç, diğer yarısı briket, tuvaletlerin çoğunun dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak briket yapılarda sac, kerpiç yapılarda ise toprak malzeme kullanılmıştır.

İlçe merkezine uzak kırsal mahallelerin en önemli sorunlarından biri olan kanalizasyon alt yapısının olmaması, Giyimli mahallesi sakinleri tarafından da dile getirilerek, sorunu kendi imkânları ile giderdikleri gözlemlenmiştir.

İçme suyu, mahallenin doğusunda yer alan Ganisipi Dağında bulunan kaynaktan elde edilmektedir. Kaynaktan mahallede bulunan su deposuna aktarılan su, buradan meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, kaynaktan elde edilmektedir. Kaynaktan elde edilen suyu mahalleye ulaştıracak sulama kanalları bulunmadığı için su boşa akmakta ve mahalle sakinleri sulamada istenilen verimi elde edememektedirler. Suyun daha verimli kullanılması için sondaj yöntemiyle suyun çıkarılması gerekmektedir.

Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı Giyimli Mahallesi'nde 2020 verilerine göre; büyükbaş hayvan olarak 189 sığır, 7.111 koyun ve 292 keçi olmak üzere toplam 7.403 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından imkânların kısıtlı olduğu Giyimli Mahallesi'nde, 1 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı ve 23 öğrencinin eğitim gördüğü ilkokul mevcuttur. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise Güzelsu (Hoşap) Mahallesi ile ilçe merkezindeki çeşitli okullarda taşınalı sistemle eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamakta, Giyimli'den ilçe merkezine her gün sefer düzenleyen 2 minibüs bulunmaktadır. Kırsal mahallede ticari işletme yoktur.

27-Gölardı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 26 km uzaklıkta bulunan Gölardı, kuzeyinde ve batısında İpekyolu ilçesi, güneyinde Yolaşan ve Bozyiğit Mahalleleri ve doğusunda Savacık Mahallesi ile sınırlıdır.

İsmi, kuzeyinde bulunan Turna gölüne olan konumundan alan Gölardı' ya bu isim Cumhuriyet döneminde verilmiştir. Kürtçe ismi Doni olan Gölardı, Güzelsu Bucağına bağlı bir köy iken daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren, 2020 ADNKS verilerine göre; 79'ü erkek, 77'si kadın toplam 156 nüfusa sahip kırsal mahallede 36 hane bulunmaktadır. Araştırma sahasının nüfusu az olan kırsal mahallelerinden biridir.

Meskenler tek katlı, çoğunluğu briket, az sayıda kerpiç, tuvaletlerin briket meskenlerde içeride, kerpiç meskenlerde dışarıda olduğu ve örtü gereci olarak sac malzemenin kullanıldığı yapılardır.

Kanalizasyon alt yapısının olmadığı mahallede vatandaşlar sorunu kendi imkânları ile çözmeye çalışmaktadır. Araştırma sahasının genelinde olduğu gibi bu kırsal mahallede de en önemli sorunların başında kanalizasyon alt yapısının bulunmaması gelmektedir. İçme suyu, Horon Dağından çıkan kaynaktan sağlanmaktadır.

Tarımsal faaliyetin olmadığı kırsal mahallede, geçim kaynağı tamamen hayvancılığa dayanmaktadır. Araştırma sahasının genelinde olduğu gibi Gölardı kırsal mahallesinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği daha fazladır. Büyükbaş hayvan olarak 3 sığır, 3.144 koyun ve 485 keçi olmak üzere toplam 3.629 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Bir ilkokulun bulunduğu kırsal mahallede, ortaokul ve liseye giden öğrenciler taşınmalı sistemle Van merkezde eğitim görmektedir.

Ulaşımda sıkıntılar yaşadıklarını belirten mahalle sakinleri, köy minibüsünün olmadığını ilçeye gidip gelmede zorluk çektiklerini ifade ettiler. Mahallede ticari işletme olarak bir bakkal bulunmaktadır.

28-Güleçler Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 48 km uzaklıkta bulunan Güleçler Mahallesi, kuzeyde Yedisalkım Mahallesi, güneyde Çatakdibi Mahallesi, batıda Yoldüştü Mahallesi ve doğuda ise Arındı Mahallesi ile sınırlıdır.

Güleçler, ilçenin kuruluşundan sonra yakın döneme kadar Kırkgeçit Bucağına bağlı bir köy olarak varlığını sürdürmüş daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik vadi tabanında kurulmuş ve toplu yerleşme özelliği gösteren, 2020 ADNKS verilerine göre; 87'si erkek, 55'i kadın olmak toplam 142 nüfusa sahip Güleçler'e bağlı 4 mezra bulunmaktadır.

Meskenler, 2 tane iki katlı geriye kalanlarının tek katlı olduğu, yapı malzemesi olarak briket ve kerpicingin kullanıldığı ve tuvaletlerin çoğunluğunun dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak, briket yapılarda sac malzeme kullanılmıştır. Kerpiç yapılarda çatı, düz ve topraktır. Kırsal mahallede betonarme yapı yoktur.

İçme suyu, mahallenin kuzeyinde bulunan Ganisipi Dağında bulunan kaynaktan sağlanmaktadır. Kaynaktan temin edilen su, depolara aktarılarak oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Ancak su depoları mahallenin içme suyu ihtiyacını karşılayamamaktadır.

Tarımsal sulama, mahallenin içinden geçen Büyükçay deresinden, su kanalları vasıtasıyla tarlalara ulaştırılıyor. Arpa, buğday, yonca ve korunga yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir.

Ekonomik hayat hayvancılığa dayanmaktadır. Büyükbaş hayvanın bulunmadığı kırsal mahallede, 8.186 koyun ve 572 keçi olmak üzere toplam 8.758 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, 2 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı okul bulunmaktadır. Kırsal mahallede okul çağında olan çocuk yoktur. Ticari işletmenin bulunmadığı Güleçler'de, ilçe merkezine ulaşım çevre mahallelerden gelen minibüslerle sağlanmaktadır.

29-Günbaşı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 41 km uzaklıkta bulunan Günbaşı Mahallesi, kuzeyde Üçgen Mahallesi, güneyde Tutmaç Mahallesi, batıda Akbulut Mahallesi ve doğuda Güzelsu (Hoşap) Mahallesi ile sınırlıdır. Günbaşı, Güzelsu Bucağına bağlı bir köy iken yakın dönemde mahalle statüsü kazanmıştır.

Alçak plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir kırsal yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 223'ü erkek, 215'i kadın toplam 438 nüfusa sahiptir. Mezrası bulunmayan Günbaşı'nda 57 hane vardır.

Meskenlerin genel durumuna bakıldığında, tamamının tek katlı olduğu, betonarme, briket ve kerpiç yapıya sahip, tuvaletlerin çoğunun içeride olduğu meskenlerdir. Örtü gereci olarak, briket ve betonarme yapılarda sac malzeme, kerpiç yapılarda ise toprak ve ahşap kullanılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri sorunu kendi imkânları ile gidermeye çalıştıklarını ancak toplum sağlığı açısından yeterli olmadığını ifade etmektedir.

İçme suyu, kaynak suyundan ve sondaj yöntemiyle çıkarılan sudan sağlanmaktadır. Buralardan elde edilen su, depoya aktarılmakta ve oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Günbaşı mahalle sakinleri, içme suyunun yetersizliğine değinerek en önemli sorunlarında birinin de bu olduğunu dile getirmişlerdir.

Günbaşı Mahallesiinde sulu tarım yapılmıyor ağırlıklı olarak kuru tarım yapılmaktadır. Arpa, buğday, yonca ve korunga yetiştirilmektedir. Mahalle sakinleri kendi ihtiyaçlarını karşılamak için sebze ve meyve ekimi yapılmaktadır.

Ekonomik hayatın hayvancılığa dayandığı Günbaşı Mahallesiinde, büyükbaş hayvan olarak 225 sığır, 6586 koyun ve 913 keçi olmak üzere toplam 7.499 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, 2 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı ve 38 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise; Günbaşı'ya 8 km uzaklıkta bulunan Güzelsu (Hoşap) Mahallesiinde bulunan çeşitli okullarda taşımali sistemle eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sorun yaşanmamaktadır. Mahallede ticari işletme olarak 2 bakkal vardır.

30-Güzelsu (Hoşap) Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 40 km uzaklıkta bulunan Güzelsu Mahallesi, kuzeyde Çörekli Mahallesi, güneyde Mollahüseyin ve Taşdöndüren Mahalleleri, batıda Günbaşı Mahallesi ve doğuda ise Sevindik Mahallesi ile sınırlıdır.

Gürpınar'ın önemli ve tarihi bir geçmişe sahip yerleşim yerlerinden biridir. Osmanlı Devleti zamanında Mahmudî Beyliğinin merkezi olan Hoşab (Güzelsu) adını içinden geçen akarsudan alır ve Hoşap'ın eski adının Erçek-i Bâlâ dır. Karakoyunlular 1377 yılında Van ve çevresini ele geçirmişti. Karakoyunlu hükümdarı Kara Yusuf, kendisine katılan Şeyh Mahmud'un kendisine yardım ve bağlılığını görünce Hoşab Nahiyelerini ona tevcih ederek başına bey olarak tayin etmiştir. Şeyh Mahmud 'un adına izafeten Mahmudîler olarak adlandırılan bu aşiret, Karakoyunlulara bağlı Kürt aşiretleri arasında yer almaktadır (Şen ve Tekin; 2020: 142,148) Yalınca ve Kırkgeçit ile birlikte ilçenin kuruluşundan itibaren yakın döneme kadar Bucak statüsünde olan Güzelsu (Hoşap) daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik Vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir kırsal yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre, 683'ü erkek, 635'ü kadın olmak üzere toplam 1.318 nüfusa sahip Güzelsu (Hoşap)'da yaklaşık 220 hane vardır. Araştırma sahasının Elaçmaz Mahallesi'nden (1.446) sonra en fazla nüfusa sahip 2. mahallesidir.

Meskenler incelendiğinde, birkaç tane iki katlı diğerlerinin tek katlı olduğu, briket ve betonarmeden yapılmış, tuvaletlerin çoğunun içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak genellikle bölge şartlarına uygun sac malzeme kullanılmıştır.

İçme suyu, 2 sondaj ve 1 kaynak suyundan temin edilmektedir. Tarımsal sulama ise Zerneke Barajına dökülen Büyük Çay'dan sağlanmaktadır.

Arpa, buğday, yonca ve korunga yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Ticari amaçlı sebze ve meyve yetiştirilmemektedir. Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı Güzelsu (Hoşap)' da İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre, 533 sığır büyükbaş, 4581 koyun ve 363 keçi olmak üzere toplam

4.944 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Araştırma sahasının en fazla büyükbaş hayvana sahip kırsal mahallesidir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında imkânların oldukça fazla olduğu mahallede, 16 derslikli, 14 öğretmenin görev yaptığı, 187 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul, Yatılı Bölge Ortaokul ve Çok Programlı Lise olmak üzere toplam 3 okul mevcuttur. Ulaşım açısından sıkıntı yaşanmamakta ve her gün ilçe merkezine sefer yapan 2 minibüs bulunmaktadır. Ayrıca Gürpınar – Güzelsu (Hoşap) arasındaki ulaşım Van- Hakkâri karayolu ile sağlanmaktadır.

Çay ocağı, lokanta, dinlenme tesisi, fırın, bakkal olmak üzere birçok işyeri bulunmaktadır. Çok eski geçmişe sahip olan yerleşme, ilçe merkezinden sonra araştırma sahasının en hareketli bölgesidir. Tarihi eser bakımından sahip olduğu Hoşap Kalesi, geçmişi itibariyle Urartu Devletine kadar uzanan, Osmanlı Devleti'ne tabi Mahmudi Beyleri'nin yaptırdığı şekliyle günümüze ulaşmış, iç kale giriş kapısı üzerindeki kitabesine göre Mahmudi Süleyman Bey tarafından, H. 1052 (1643) tarihinde yaptırılmıştır (Fotoğraf 2.6.).

Fotoğraf 2. 6. Güzelsu Mahallesi'nde bulunan Hoşap Kalesinden görünüm

Turizm potansiyeli bulunan Güzelsu (Hoşap), Gürpınar Belediyesinin “Ayağa Kalk Hoşap, Altında Tarih Yatıyor” projesiyle önemli bir turizm merkezi olmaya adaydır.

31-Hacıköy Mahallesi(Köyü)

İlçe merkezine 32 km uzaklıkta bulunan Hacıköy Mahallesi, kuzeyde Hamurkesen Mahallesi, güneyde Bölmeçalı ve Alınak Mahalleleri, batıda Işıkpınar Mahallesi, doğuda Akbulut Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşundan itibaren uzun bir süre Güzelsu (Hoşap) Bucağına bağlı bir köy olan Hacıköy daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Alçak plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 231'i erkek, 228'i kadın olmak üzere toplam 459 nüfusa sahip Hacıköy'de 76 hane bulunmaktadır.

Hacıköy'de meskenler tek katlı, 1 betonarme diğerleri briket, tuvaletlerin genellikle içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak bölge şartlarına uygun, araştırma sahasının genelinde olduğu gibi sac malzeme kullanılmıştır.

Araştırma sahasının ilçe merkezine uzak kırsal mahallelerinde olduğu gibi Hacıköy kırsal mahallesinde de kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri tarafından en önemli sorunlardan biri olarak görülen bu sorun, kendi imkânları ile çözülmeye çalışılmaktadır.

İçme suyu, mahallenin kuzeyinde yer alan Ziyaret Dağı'nda bulunan kaynaktan sağlanmaktadır. Kaynaktan elde edilen su, mahalleye yakın bir yerde kurulan su deposuna oradan da meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, kaynağını Zernek Barajından alan, mahallenin üst tarafından geçen dereden sağlanmaktadır. Arpa, buğday, korunga ve yonca yetiştirilen tarım ürünleridir. Yonca ve korunga hayvanların kışlık yem ihtiyacını karşılamak için ekilmektedir. Ticari amaçlı olmasa da mahalle sakinleri kendi ihtiyacını gidermek için meyve sebze ekmektedir.

Ekonomik hayatın tamamen hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, araştırma sahasının genelinde olduğu gibi küçükbaş hayvancılık daha fazla yapılmaktadır. Büyükbaş hayvan olara 52 sığır, 5.647 koyun ve 361 keçi olmak üzere toplam 6.008 küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

Eğitim olanakları bakımından köyde 3 öğretmenin görev yaptığı, 3 derslikte 45 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul öğrencileri 3.5 km uzaklıktaki Işıkpınar Mahallesinde, lise öğrencileri ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda taşınmalı sistemle eğitim görmektedir.

İlçe merkezi ile Hacıköy arasında ulaşımda sıkıntı yaşanmamaktadır. Mahalleden ilçe merkezine her gün sefer yapan bir minibüs bulunmaktadır. Mahallede ticari işletme olarak bir bakkal yer almaktadır.

32-Hamurkesen Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 25 km uzaklıkta bulunan Hamurkesen Mahallesi, kuzeyde Ortaköy Mahallesi, güneyde Işıkpınar ve Hacıköy Mahalleleri, batıda Erkaldı Mahallesi, doğuda Akbulut Mahallesi ile sınırlıdır. Güzelsu (Hoşap) Bucağına bağlı bir köy olan Hamurkesen daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 59'u erkek, 67'si kadın olmak üzere toplam 126 nüfusa sahip kırsal mahallede 41 hane bulunmaktadır.

Meskenler tek katlı, tamamına yakını briket az sayıda kerpiç, tuvaletlerin hepsinin içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak bölgeye uygun sac malzeme kullanılmıştır. Araştırma sahasının ilçe merkezine uzak kırsal mahallelerinde olduğu gibi Hamurkesen kırsal mahallesinde de kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri tarafından en önemli sorunlardan biri olarak görülen bu sorun, kendi yöntemleri ile çözülmeye çalışılmaktadır.

İçme suyu, mahalleye yakın bir yerden bulunan kaynak suyundan elde edilmektedir. Kaynaktan elde edilen su, mahalleye yakın bir yerde bulunan depoya aktarılmakta, buradan da meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, mahallenin doğusunda yer alan Ziyaret Dağındaki kaynak suyundan ve kaynağını Zernek Barajından alan dereden sağlanmaktadır. Ancak mahalle sakinleri, ekilebilir alanların meraya dönüştürülmesinden dolayı tarımsal faaliyetlerinin kısıtlandığını, geçim kaynaklarının hayvancılığa dayandığını belirtmişlerdir.

Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı Hamurkesen’ de büyükbaş hayvan olarak 100 sığır, 933 koyun ve 248 keçi olmak üzere 1.181 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında mahallede 1 derslikli, 10 öğrencinin eğitim gördüğü ve 2 öğretmenin görev yaptığı bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul öğrencileri 9 km uzaklıktaki Bozyiğit Mahallesinde, lise öğrencileri ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda taşınalı sistemle eğitim görmektedir.

Araştırma sahasının Çavuştepe’den sonra turizm potansiyeli en yüksek ikinci mahallesidir. Tarihi Zerne Kalesi, Zerne Camii ve kaya mezarlıkları araştırma sahasının önemli turizm merkezidir (Fotoğraf 2.7.).

Fotoğraf 2. 7. Tarihi Zerne Kalesi ve Zerne Camii

33-Işıkpınar Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 28 km uzaklıkta bulunan Işıkpınar Mahallesi, kuzeyde Hamurkesen Mahallesi, güneyde Bölmeçalı Mahallesi, batısında Erkaldı Mahallesi, doğuda ise, Hacıköy Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşundan itibaren önemli bir yerleşim merkezi olan Güzelsu (Hoşap) Bucağına bağlı bir köy olarak varlığını sürdüren, daha sonra mahalle statüsü kazanan Işıkpınar’ın Kürtçe ismi “Ortık”tır.

Alçak plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliğine sahip kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 274'ü erkek, 252'si kadın olmak üzere toplam 526 nüfusa sahip Işıkpınar'da 75 hane bulunmaktadır.

Meskenlerin yapısına bakıldığında, tamamına yakını tek katlı, briket ve kerpiç malzemeden yapılmıştır. Örtü gereci olarak, briket yapılarda sac malzeme kullanılırken, kerpiç yapılar ise çatısız, düz ve topraktır.

Kırsal mahallede, kanalizasyon alt yapısı yoktur. İçme suyu, kaynak suyundan sağlanmaktadır. Tarımsal sulama olanaklarının yetersiz olduğu mahallede su, dereden beton kanallar vasıtasıyla tarlalara ulaştırılmaktadır. Su olanaklarının yetersiz olduğu kırsal mahallede susuz tarım yapılmaktadır. Arpa, buğday, korunga ve yonca yetiştirilen başlıca ürünlerdir.

Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre, büyükbaş hayvan olarak 96 sığır, küçükbaş hayvan olarak 5.424 koyun ve 716 keçi olmak üzere toplam 6.140 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından, ilköğretim okulunun bulunduğu kırsal mahallede, lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir. İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmayan Işıkpınar'da her gün ilçe merkezine sefer yapan iki minibüs vardır. Mahallede ticari işletme olarak 2 bakkal mevcuttur.

34-Kalkanlı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 83 km uzaklıkta bulunan Kalkanlı Mahallesi, kuzeyinde ve batısında Dikbıyık Mahallesi, güneyinde Akdoğu Mahallesi, doğusunda ise Topyıldız Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşunda önemli bir yerleşim merkezi olan Yalınca Bucağı'na bağlı bir köy olan Kalkanlı daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır. Kalkanlı, ilçenin güney kısmında, tepelik alanda kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşmedir.

2020 ADNKS verilerine göre, 20 nüfusu bulunan Kalkanlı, araştırma sahasının en az nüfusa sahip kırsal mahallesidir. Hane sayısının 20 olduğu kırsal

mahallede, mahalle sakinlerinin bir bölümü il merkezinde oturmakta, sadece yaz aylarında Kalkanlı'ya gelmektedir.

Meskenlerin yapısı incelendiğinde, tamamı tek katlı, taş malzemedен yapılmış, birkaç tanesi çatılı, tuvaletlerin dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısının bulunmadığı mahallede; içme suyu, sondaj yöntemiyle elde edilmekte ancak yetersiz olduğundan içme suyu sıkıntısı yaşanmaktadır. Mahallenin en önemli sorunlarından biri de tarımsal sulama olanaklarının olmamasıdır. Tarımsal faaliyet açısından bakıldığında, toprağın verimli, ekilebilir arazinin fazla olduğu Kalkanlı'da tarımsal sulama sorunu olduğundan ekim yapılamıyor.

Ekonomik hayatın tamamen hayvancılığa dayandığı mahallede, 2.527 koyun ve 71 keçi yetiştirilmekte, büyükbaş hayvan bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri, süt ve süt ürünlerini il merkezinde sattıklarını, kooperatifleşme olmadığı için ucuza satmak zorunda kaldıklarını yoksa ürünlerin ellerinde kaldığını ifade etmektedir.

Mahallede okul yoktur. Ayrıca ticari işletme bulunmamaktadır.

35-Kapçık Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 66 km uzaklıkta bulunan Kapçık Mahallesi, kuzeyde Dolaylı Mahallesi, güneyde Topçudeğirmeni Mahallesi, batıda Geziyurt Mahallesi, doğuda ise Topçudeğirmeni Mahallesi ile sınırlıdır. Kapçık, 2007 yılına kadar mezra, 2008 yılında Kırkgeçit Bucağına bağlı bir köy daha sonra Büyükşehir yasası ile münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre, 37'si erkek, 27'si kadın olmak üzere toplam 64 nüfusa sahiptir. Araştırma sahasında, Kalkanlı (20), Üçdoğan (21) ve Kılıçtutan'dan (23) sonra en az nüfusa sahip 4. mahalledir. Mezrası bulunmayan kırsal mahallede 10 hane vardır.

Meskenlerin yapısı incelendiğinde, tamamı tek katlı, briket, tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak bölgeye uygun sac malzeme kullanılmıştır.

Kapçık Mahallesiinde kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. İçme suyu, kaynak suyundan temin edilmektedir. Tarımsal sulama ise kırsal mahallenin içinden geçen Cem Deresi'nden sağlanmaktadır.

Ekonomik hayatın tarım ve hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, korunga ve yonca yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Büyükbaş hayvan olarak 10 sığır, 5.207 koyun ve 279 keçi olmak üzere toplam 5.486 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, nüfusun az olduğu kırsal mahallede öğrenci bulunmamaktadır. Bu yüzden okul yoktur. İlçe merkezine ulaşım, çevre kırsal mahallelerde (özellikle Topçudeğirmeni) bulunan minibüslerle sağlanıyor. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

36-Karakoç Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 53 km uzaklıkta bulunan Karakoç Mahallesi, kuzeyde Elaçmaz Mahallesi, güneyde Tepegören Mahallesi, batıda Cevizalan Mahallesi ve doğuda Öveçli Mahallesi ile sınırlıdır. Karakoç, ilçenin kuruluşundan sonra Güzelsu Bucağına bağlı bir köy iken yakın dönemde mahalle statüsü kazanmıştır.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir kırsal yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 338'i erkek, 322'si kadın olmak üzere toplam 660 nüfusa sahip mahallede 110 hane bulunmaktadır. Karakoç mahallesinin ayrıca 1 mezrası (Abdalısincan) vardır.

Karakoç Mahallesiinde meskenlerin genel durumuna bakıldığında, 1 tane iki katlı geriye kalanların tamamının tek katlı olduğu, az sayıda kerpiç, çoğunluğu briket olan, tuvaletlerin büyük bir kısmının dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak, kerpiç meskenlerde toprak ve ahşap, briket meskenlerde ise sac malzeme kullanılmıştır.

İlçe merkezine uzak kırsal mahallelerin en önemli sorunlarından biri olan kanalizasyon sorunu Karakoç mahallesinde de vardır. Mahalle sakinlerinin sorunu kendi imkânları ile gidermeye çalıştıkları gözlemlenmiştir.

İçme suyu, sondaj yöntemiyle elde edilmektedir. Sondajla çıkarılan su, mahalle merkezinde ve Abdalısincan mezrasında olmak üzere toplam 2 depoya aktarılarak oradan meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, kaynağını Zerneke Barajından alan ve mahallenin yakınından geçen Hacı Deresinden sağlanmaktadır. Arpa, buğday, yonca ve korunga yetiştirilmektedir. Ticari amaçlı yapılmamakla beraber, mahalle sakinleri kendi ihtiyaçlarını karşılamak için sebze ve meyve yetiştirmektedir.

Geçim kaynağının ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı Karakoç Mahallesinde, büyükbaş hayvan olarak 110 sığır, 12.690 koyun ve 796 keçi olmak üzere toplam 13.486 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, mahalle merkezinde, 2 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı, 38 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkököl, Abdalısincan mezrasında ise 2 derslikli, 2 öğretmenin görev yaptığı ve 18 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkököl bulunmaktadır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise; yaklaşık 13 km uzaklıkta bulunan Güzelsu (Hoşap) Mahallesindeki okullarda taşınmalı sistemle eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Karakoç Mahallesinden ilçe merkezine her gün sefer yapan minibüs vardır. Mahallede ticari işletme yoktur.

37-Kılıçtutan Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 78 km uzaklıkta bulunan Kılıçtutan Mahallesi, kuzeyde Geziyurt Mahallesi, güneyde Sıcaksu Mahallesi, batıda Topyıldız ve Yalınca Mahalleleri ve doğuda ise Üçdoğan Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kurulduğu dönemde önemli bir yerleşim merkezi olan Yalınca Bucağı'na bağlı bir köy olan Kılıçtutan daha sonra yakın dönemde münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik Vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir kırsal mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre, 23 nüfusa sahip mahalle, araştırma sahasının Kalkanlı (20) ve Üçdoğan (21) mahallelerinden sonra en az nüfusa sahip 3. mahalledir. Aşağıalıç, Yukarıalıç ve Kırçömlek mezralarına sahip kırsal mahallede mezralar dâhil yaklaşık 40 hane vardır.

Hane sayısının fazla olmasına rağmen nüfusun azlığı dikkat çekmektedir. Mahalle sakinlerinin çoğu eğitim, ekonomi, sağlık, sosyal hayat vb. nedenlerden dolayı Van İl Merkezinde ikamet etmekte, yılın belli aylarında özellikle yaz aylarında tarım ve hayvancılık faaliyetleri için kırsal mahallelere gelmektedir. Bu durum araştırma sahasının birçok mahallesinde kendini göstermektedir.

Kılıçtutan Mahallesinde meskenler incelendiğinde; tamamı tek katlı, briket ve taş malzemeden yapılmış, çoğunluğu çatısız ve tuvaletlerin içeride olduğu mesken tiplerine rastlanmaktadır. Kanalizasyon alt yapısı yoktur.

Kırsal mahallenin içme suyu ihtiyacı, kaynak suyundan temin edilmektedir. Kaynaktan temin edilen su şebeke üzerinden mahallenin çeşitli yerlerinde bulunan 4 su deposuna aktarılmakta oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Kılıçtutan Mahallesinde içme suyu sıkıntısı yaşanmamaktadır. Tarımsal sulama, mahalleden geçen dereden toprak kanallar vasıtasıyla sağlanmaktadır. En önemli sorunlardan biri de beton kanalların olmamasıdır. Çünkü toprak kanallar, suyun tarlaya ulaşması esnasında suyu emdiğinden sudan yüksek verim alınmasını engellemektedir.

Yonca, korunga, arpa ve buğday yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Ticari amaçlı sebze ve meyve ekilmemektedir. Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı Kılıçtutan'da, 3.283 koyun ve 353 keçi olmak üzere toplam 3.636 küçükbaş hayvan vardır. Mahallede büyükbaş hayvan yetiştirilmemektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanıyor, ilçe merkezine sürekli sefer yapan minibüs olmadığından yakın mahallelerden geçen minibüslerle ulaşım sağlanmaktadır. Kılıçtutan Mahallesinde ticari işletme yoktur.

38- Kırkgeçit Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 30 km uzaklıkta bulunan Kırkgeçit, kuzeyde Kuşdağı Mahallesi, güneyde Dağseven, Özlüce ve Örmeli Mahalleleri, batıda Çatak İlçesi, doğuda ise Bağrıyanık ve Yoldüştü Mahalleleri ile sınırlıdır.

İlçe, 1936 yılında Kırkgeçit'te kurulmuş daha sonra 1954 yılında şimdiki yerine nakledilmiştir. Uzun süre Bucak statüsünde önemli bir yerleşim merkezi olan Kırkgeçit daha sonra münferit mahalle statüsüne geçmiştir.

Yüksek plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşmedir. Kapladığı alan bakımından araştırma sahasının en geniş mahalleleri arasında yer alan Kırkgeçit, 2020 ADNKS verilerine göre; 242'si erkek, 254'ü kadın olmak üzere toplam 496 nüfusa sahiptir.

Hane sayısının yaklaşık 130 olduğu mahallede meskenlerin yapısı incelendiğinde, tamamı tek katlı, briket ve betonarme, tuvaletlerin içerde olduğu yapılarıdır. Örtü gereci olarak bölgeye uygun sac malzeme kullanılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısının bulunmaması mahalle sakinleri için en önemli sorunların başında gelmektedir. Mahallenin içme suyu, mahallenin doğusunda bulunan Sarıbulak Dağlarından temin edilmektedir. Kaynaktan temin edilen su, mahallede bulunan 3 depoya aktarılıp oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama ise, Domuz Deresi'nden sağlanmaktadır. Tarım arazilerinin geniş yer kapladığı kırsal mahallede tarımsal sulamanın yetersiz olması tarımsal faaliyetleri olumsuz etkilemektedir. Tarımsal sulamanın yetersiz olması diğer bir önemli sorun olarak göze çarpmaktadır. Buğday, yonca ve korunga ekilen Kırkgeçit' de ticari amaçlı tarım yapılmamaktadır.

Ekonomik hayatın hayvancılığa dayandığı mahallede, büyükbaş hayvan olarak 28 sığır, 10.031 koyun ve 1.307 keçi olmak üzere toplam 11.338 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Süt ve süt ürünlerinin tek elden toplanarak kooperatifleşmeye gidilmesi kırsal mahallelerde önemli bir gelir kaynağı olacaktır.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, olanakların diğer kırsal mahallelere nazaran daha iyi olduğu görülmektedir. 6 derslikli, 4 öğretmenin görev yaptığı, 37

öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul ile toplamda 204 öğrencinin eğitim gördüğü 2 ortaokul bulunmaktadır. Çevre mahallelerden öğrenciler de Kırkgeçit'te eğitim görmektedir. Lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine yakın olması ve ulaşımın asfalt yoldan yapılmasından dolayı ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Mahalle sakinleri ihtiyaçlarını ilçe merkezinden karşılamaktadır. Mahallede ticari işletme olarak bir bakkal vardır.

39-Koçgüden Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 35 km uzaklıkta bulunan Koçgüden Mahallesi, kuzeyde Sapakonak Mahallesi, güneyde Güleçler Mahallesi, batıda Yoldüştü Mahallesi, doğuda ise Yedisalkım Mahallesi ile sınırlıdır. Koçgüden, ilçenin kuruluş yıllarında sırasıyla mezra ve köy statüsünde bulunmuş daha sonra yakın dönemde mahalle statüsü kazanmıştır.

Toplu yerleşme özelliği gösteren Koçgüden'de, 2020 ADNKS verilerine göre; 177'si erkek, 189'u kadın olmak üzere toplam 366 nüfusa sahip kırsal mahallede 55 hane mevcuttur. Mahalleye bağlı mezra bulunmamaktadır.

Meskenler, tamamı tek katlı, genellikle briket, tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak çoğunlukla, bölge şartlarına uygun ve araştırma sahasının genelinde olduğu gibi sac malzeme, az sayıda ahşap ve toprak malzeme kullanılmıştır.

İlçe merkezine uzak kırsal mahallelerin en önemli sorunlarından biri olan kanalizasyon alt yapısının olmaması, Koçgüden mahallesi sakinleri tarafından da dile getirilerek, sorunu kendi imkânları ile giderdikleri gözlemlenmiştir.

İçme suyu, mahallenin doğusunda bulunan Ganisipi Dağından bulunan kaynaktan sağlanmaktadır. Kaynaktan elde edilen su, mahallede bulunan su deposuna aktarılmakta, oradan meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, mahalleye yakın bir yerde bulunan göletten sağlanıyor. Mahallede tarımsal ürün olarak sadece yonca ekimi yapılmakta, o da hayvanların

kışlık yem ihtiyacını karşılamak için ekilmektedir. Başka tarım ürünü yetiştirmeye imkân var ancak mahalle sakinleri hayvancılıkla uğraştıkları için ekim yapmıyorlar.

Ekonomik hayatın tamamen hayvancılığa dayandığı Koçgüden mahallesinde, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünün 2020 verilerine göre; büyükbaş hayvan olarak 79 sığır, 6.045 koyun ve 1.058 keçi olmak üzere toplam 7.103 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından imkânların kısıtlı olduğu Koçgüden’de, 4 derslikli, 2 öğretmenin görev yaptığı, 32 öğrencinin eğitim gördüğü ilkokul vardır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda taşıma sistemle eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntılar yaşanmamaktadır. Mahallede ticari işletme yoktur.

40-Koyunyatağı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine yaklaşık 2 km uzaklıkta bulunan Koyunyatağı, kuzeyinde Edremit İlçesi, güneyinde Akpınar Mahallesi, batısında Değirmendüzü Mahallesi, doğusunda Çavuştepe Mahallesi ile sınırlıdır.

Yerleşme tarihi eskilere dayanan mahalle, ilçenin kuruluşundan itibaren merkeze bağlı köy, 2014 yılında mahalle statüsü kazanmıştır. Adını tam olarak nereden aldığı bilinmemekle birlikte mahalle muhtarı Aziz ASLAN; çok eskilerde birkaç hane olduğunu ancak koyun sayısının fazla olmasından dolayı Koyunyatağı ismini aldığını büyüklerden duyduklarını söyledi.

Yamaç üzerine kurulmuş, toplu yerleşme özelliğine sahip bir mahalledir (Fotoğraf 2.8.). 2020 ADNKS verilerine göre 347’si erkek; 347’si kadın olmak üzere toplam 694 nüfusu olan mahallede 152 hane bulunmaktadır.

Koyunyatağı’nda, meskenler genellikle tek katlı, az sayıda iki ve üç katlı, banyosu, tuvaleti içeride briket yapılar ile az sayıda da olsa betonarme yapılarıdır. Örtü gereci olarak bölgeye uygun sac kullanılmıştır (Fotoğraf 2. 8.).

Fotoğraf 2. 8. Koyunyatağı Mahallesi

Kanalizasyon alt yapısının bulunduğu mahallede, mahalle merkezine uzak sonradan yapılmış meskenlere bu alt yapı ulaşmamakta, mesken sahipleri kendi imkânları ile sorunu gidermektedir.

İçme suyu alt yapısı mevcut olup kaynağını Yukarıkaymaz Mahallesinde bulunan Başbulak' tan (Yukarıkaymaz Ana Su Kaynağı) almaktadır. Sulama kanalı bulunmayan mahallede tarımsal sulama son derece kısıtlı olup, en önemli sorun olarak göze çarpmaktadır.

Mahallede geçim kaynağı hayvancılığa ve ticarete dayanmaktadır. En çok yetiştirilen hayvan türü araştırma sahasının genelinde olduğu gibi küçükbaşdır. 169 büyükbaş, 1407 koyun ve 661 keçi olmak üzere toplam 2068 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Mahallede yaklaşık 5 dönüm arazide yonca ekilmekte, başka tarım ürünü yetiştirilmemektedir. İlçe merkezine yakın olması sebebiyle merkezde yaklaşık 15 kişiye ait işletme bulunmakta, bu işletmelerde genellikle aile bireyleri birlikte çalışmaktadır.

Eğitim olanakları bakımından, mahallede sadece ilkokul olsa da ilçe merkezine yakın olmasından dolayı ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler açısından zorluk çekilmemektedir. Ulaşımda herhangi bir sorun yaşanmamakta, güneyinden Van-Hakkâri Yolu, doğusundan Gürpınar-Van (Kurubaş) yolu geçmektedir. Ticari işletme olarak mahallede 1 bakkal bulunmaktadır.

41-Kuşdağı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 11 km uzaklıkta bulunan Kuşdağı Mahallesi, kuzeyde Parmakkapı Mahallesi, güneyde Kırkgeçit Mahallesi, batısında Yukarıkaymaz Mahallesi ve doğuda ise Bölmeçalı Mahallesi ile sınırlıdır. Kuşdağı Mahallesi, ilçenin kuruluşundan itibaren ilçe merkezine bağlı bir köy olan daha sonra münferit mahalle statüsü kazanan kırsal bir yerleşmedir.

Havasor (Gürpınar) Ovası'nın güneyinde, alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 239'ü erkek, 239'u kadın olmak üzere toplam 478 nüfusa sahiptir. Mezrası bulunmayan Kuşdağı'nda toplam hane sayısı 80 dir.

Meskenlerin yapısına bakıldığında, 4 tane iki katlı, 1 tane üç katlı geriye kalanların tamamının tek katlı olduğu, briket, betonarme ve az sayıda kerpiç malzemeden yapılmış, tuvaletlerin genelinin içeride olduğu yapılar olarak göze çarpmaktadır. Meskenlerin genelinin çatılı olduğu ve örtü gereci olarak sac malzemenin kullanıldığı yapılardır.

İlçe merkezine yakın olmasına rağmen kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. İçme suyu, kaynak suyundan ve sondaj yöntemiyle elde edilen sudan sağlanmaktadır. Tarımsal sulama, mahallenin doğusunda yer aşan Bağrıyanık ve Sapakonak Mahallelerinden toprak ve beton kanallar vasıtasıyla temin edilmektedir.

Ekonomik hayatın tarım ve hayvancılığa dayandığı Kuşdağı'nda tarım ürünü olarak arpa, buğday ve yonca yetiştirilmektedir. Ticari amaçlı olarak sebze ve meyve yetiştirilmez. Ekilebilir tarım arazilerinin hem fazla hem de verimli olduğu Kuşdağı'nda tarımsal sulama imkânlarının yetersiz olmasından dolayı tarımsal faaliyetler çok kısıtlıdır. Mahallede büyükbaş hayvan olarak tamamı sığır 143, 9.436 koyun ve 1.233 keçi olmak üzere toplam 10.669 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim imkânları açısından bakıldığında, ilçe merkezine yakın olan Kuşdağı'nda 4 derslikli, 6 öğretmenin görev yaptığı ve 35 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul mevcuttur. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise taşınmalı sistem ile ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşım asfalt yolla sağlanmakta ve ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Mahallede ticari işletme yoktur.

42-Mollahüseyin Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 45 km uzaklıkta bulunan Mollahüseyin Mahallesi, kuzeyde Güzelsu Mahallesi, güneyde Yurtbaşı Mahallesi, batıda Günbaşı ve Tutmaç Mahalleleri ve doğuda Taşdöndüren Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşundan günümüze sırasıyla mezra, Güzelsu Bucağına bağlı köy ve mahalle statüsünde varlığını sürdürmüştür.

Zorap Tepesinin güneydoğusunda, alçak plato yüzeyinde kurulmuş, gevşek dokulu yerleşme özelliği gösteren bir kırsal mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 180'i erkek, 158'i kadın olmak üzere toplam 338 nüfusa sahip kırsal mahallede 70 hane bulunmaktadır.

Mollahüseyin Mahallesinde meskenler, çoğunluğu tek katlı, az sayıda iki katlı, briket, betonarme ve kerpiç, tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak meskenlerin çoğunluğunda bölge şartlarına uygun sac malzeme kullanılmıştır.

Kırsal mahallede kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. İçme suyu, sondaj yöntemiyle çıkarılarak mahalleye yakın bir yerde bulunan depolara aktarılmakta, depolardan da meskenlere dağıtımı yapılmaktadır.

Tarımsal sulama olanaklarının yetersiz olduğu mahallede su sıkıntısı yaşanmaktadır. Arpa ve buğday yetiştirilen tarım ürünleridir. Ekonomik hayatın hayvancılığa dayandığı Mollahüseyin' de tamamı sığır 161 büyükbaş hayvan, 1456 koyun ve 187 keçi olmak üzere toplam 1643 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından ilkokulun bulunduğu Mollahüseyin Mahallesinde, ortaokul öğrenimi gören öğrenciler 7 km uzaklıktaki Güzelsu (Hoşap) Mahallesinde, lise öğrenimi gören öğrenciler Güzelsu (Hoşap) Mahallesinde ve ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sorun yaşanmamaktadır. Parke taşı ile döşenmiş mahallede ticari işletme olarak 1 bakkal bulunmaktadır.

43-Murataldı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 50 km uzaklıkta bulunan Murataldı Mahallesi, kuzeyde Güzelsu (Hoşap) Mahallesi, güneyinde Doluçıkın Mahallesi, batısında Taşdöndüren Mahallesi, doğusunda ise Uzungedik Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşundan sonra Güzelsu Bucağına bağlı bir iken daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, gevşek dokulu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 157'si erkek, 155'i kadın olmak üzere toplam 312 nüfusa ve 50 haneye sahip Murataldı' da mezra bulunmamaktadır.

Meskenler, çoğunluğu tek katlı az sayıda iki katlı, genellikle briket, tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak çoğunlukla, bölge şartlarına uygun ve araştırma sahasının genelinde olduğu gibi sac malzeme kullanılmıştır.

İlçe merkezine uzak kırsal mahallelerde olduğu gibi Murataldı mahallesinde de kanalizasyon alt yapısının bulunmaması, mahalle sakinleri tarafından en önemli sorun olarak görülmektedir.

İçme suyu, mahalleye yakın bir kaynaktan sağlanmaktadır. Kaynaktan elde edilen su, mahalleye yakın yerde bulunan su deposuna aktarılmakta ve oradan meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, beton kanallarla mahalleye yakın bir yerde bulunan kaynak suyundan sağlanmaktadır. Arpa, buğday ve yonca yetiştirilmektedir. Ticari amaçla olmamakla birlikte mahalle sakinleri kendi ihtiyaçlarını gidermek için sebze ve meyve ekmektedir. Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede 2020 verilerine göre, büyükbaş hayvan olarak 242 sığır, 13506 koyun ve 1140 keçi olmak üzere toplam 14.646 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından 2 dersliğin olduğu, 3 öğretmenin görev yaptığı ve 21 öğrencinin eğitim gördüğü ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise, 9 km uzaklıkta bulunan Güzelsu (Hoşap) Mahallesinde ve ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamakta, Muratlı – Gürpınar arasında her gün sefer yapan minibüs bulunmaktadır. Mahallede ticari işletme yoktur.

44-Oğuldamı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 58 km uzaklıkta bulunan Oğuldamı Mahallesi, kuzeyde Özlüce Mahallesi, güneyde Beşbudak Mahallesi, batıda Geçerli Mahallesi ve doğuda ise Geziyurt Mahallesi ile sınırlıdır. İlçe merkezinin kurulmasıyla birlikte dönemin Yalınca Bucağına bağlı bir köy olarak varlığını sürdüren Oğuldamı, Büyükşehir Yasası ile birlikte münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Araştırma sahasının önemli yükseltilerinden biri olan Barereş Tepesi'nin güneyinde, Çentik vadi tabanında kurulmuş ve toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre, 208'i erkek, 139'u kadın olmak üzere toplam 347 nüfusa sahiptir. Taşnaçak isminde bir mezrası bulunan kırsal mahallede, mezra dâhil toplam 80 hane vardır.

Oğuldamı'nda meskenler incelendiğinde, tamamı tek katlı, briket ve taş malzemeden yapılmış, tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. Yaklaşık % 80 i çatılı olan meskenlerde çatı malzemesi olarak sac kullanılmıştır.

Kırsal mahallede kanalizasyon alt yapısı yoktur. İçme suyu, mahallenin kuzeyinde bulunan Barereş Tepesi'ndeki kaynaktan sağlanmaktadır. Kaynaktan temin edilen su, mahalle merkezinde ve Taşnaçak mezrasında bulunan su depolarına aktarılmakta ve oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Kanalizasyon ve içme suyu yetersizliği en önemli sorunlar olarak göze çarpmaktadır. Tarımsal sulama ise mahallenin içerisinden geçen dereden sağlanmaktadır.

Oğuldamı mahallesinde ekonomik hayat hayvancılığa dayanmaktadır. Tarım ürünü olarak onca ve korunga yetiştirilse de bunlar hayvanların kışlık yem ihtiyacını karşılamak adına ekilmektedir. Sebze ve meyve yetiştirilmemektedir. Araştırma sahasının hayvan potansiyeli en yüksek mahalleleri arasında yer alan Oğuldamı'nda, büyükbaş hayvan olarak 77 sığır, 27.489 koyun ve 888 keçi olmak üzere toplam 28.377 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Hayvancılığın önemli bir geçim kaynağı olduğu kırsal mahallelerde, süt ve süt ürünlerinin satışı da önemli bir gelir kaynağıdır. Mahalle sakinleri, süt ve süt ürünlerini pazarlamada sıkıntı çektiklerini, Gürpınar ilçesinde yeterli potansiyelin olmadığı ve bu yüzden il merkezindeki pazarlarda ürünlerini ucuza sattıklarını ifade etmektedir. Devletin üreticiyi korumasını, toptancılara mahkûm etmemesini istemektedir.

Eğitim olanakları bakımından incelendiğinde, mahalle merkezinde 5 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı ve 36 öğrencinin eğitim gördüğü ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul ve lise eğitimi gören öğrenciler ise ilçe merkezinde ve il merkezindeki çeşitli okullarda taşınmalı sistem ile eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşım, çevre kırsal mahallelerde bulunan minibüslerle sağlanıyor. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

45-Ongun Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezinde 28 km uzaklıkta bulunan Ongun, kuzeyinde İpekyolu İlçesi, güneyinde Ortaköy Mahallesi, batısında Savacık Mahallesi ve doğusunda ise Üçgen Mahallesi ile sınırlıdır. Güzelsu Bucağına bağlı bir köy olan Ongun Büyükşehir Yasası ile birlikte köylerin mahalle statüsü kazanmasıyla mahalle olmuştur.

Alçak plato alanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 166'sı erkek, 179'u kadın toplam 345 nüfusu bulunan Ongun'da 65 hane bulunmaktadır.

Meskenler tek katlı, biri betonarme diğerleri briket, tuvaletlerin içeride olduğu ve örtü gereci olarak araştırma sahasının genelinde olduğu gibi sac malzeme kullanılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısının bulunmadığı kırsal mahallede, mahalle sakinleri sorunu kendi yöntemleri ile çözmektedir. Araştırma sahasının geneline baktığımız zaman, ilçe merkezine uzak kırsal mahallelerde kanalizasyon alt yapısının bulunmadığı gözlemlenmiştir. İçme suyu, Kazan Dağından gelen kaynak suyundan sağlanmaktadır. Kaynak suyu köyde inşa edilen su deposuna, oradan da mahalleye dağıtılıyor.

Tarımsal sulama, mahalleden geçen Cemyeri Deresinden kanallar vasıtasıyla sağlanmaktadır. Arpa ve buğday yetiştirilen Ongun'da ayrıca hayvanların kışlık yem ihtiyacının karşılanması için yoncada ekilmektedir. Ticari amaçlı olmamakla birlikte, mahalle sakinleri kendi ihtiyaçlarını karşılamak için elma, kayısı, şeftali yetiştirmektedir.

Geçim kaynağının önemli ölçüde hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, tamamı sığır 149 büyükbaş, 8397 koyun ve 428 keçi olmak üzere toplam 8.825 küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

Eğitim olanaklarının yetersiz olduğu Ongun mahallesinde bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul öğrenimi gören öğrenciler taşımali sistemle 10 km uzaklıktaki Bozyiğit mahallesinde, lise öğrenimi gören öğrenciler ise taşımali sistemle ilçe merkezindeki okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında herhangi bir sıkıntının yaşanmadığı Ongun'da mahalle içerisi parke taşı ile döşenmiş, ilçe merkezine ulaşım asfalt yolla sağlanmaktadır. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

46-Ortaköy Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 23 km uzaklıkta bulunan Ortaköy Mahallesi, kuzeyde Savacık ve Ongun Mahalleleri, güneyde Hamurkesen Mahallesi, batıda Bozyiğit Mahallesi ve doğuda ise Üçgen Mahallesi ile sınırlıdır. Geçmiş dönemlerde Erkaldı köyüne bağlı bir mezra, 2000'li yıllarda ilçe merkezine bağlı bir köy olan Ortaköy, daha sonra münferit bir mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik Vadi tabanında kurulmuş, gevşek yapılı yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 256'sı erkek, 265'i kadın olmak üzere toplam 521 nüfusa sahip Ortaköy'de 85 hane mevcuttur.

Meskenler, çoğunluğu tek katlı, az sayıda iki katlı, briket ve kerpiç malzemeden yapılmış, tuvaletlerin çoğunluğunun dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak genellikle sac malzemenin kullanıldığı kırsal mahallede, toprak ve ahşap yapılı çatılarda mevcuttur.

Mahallede kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. İçme suyu, sondaj yöntemiyle elde edilerek su deposuna aktarılmakta, oradan da meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal faaliyetin yapılmadığı Ortaköy Mahallesi, ekonomik hayat tamamen hayvancılığa dayanmaktadır. Mahallede, büyükbaş hayvan olarak 217 sığır, 3.469 koyun ve 583 keçi olmak üzere toplam 4.052 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından mahallede, 4 derslikli, 6 öğretmenin görev yaptığı, 45 öğrencinin eğitim gördüğü ilkököl mevcuttur. Ortaokul eğitimi gören öğrenciler 10 km uzaklıkta bulunan Bozyiğit Mahallesi, lise öğrenimi gören öğrenciler ise, Güzelsu (Hoşap) Mahallesi ya da İlçe merkezinde eğitim görmektedir.

İlçe merkezine yakın olmasından dolayı ulaşım da sorun yaşanmamaktadır. Mahalleden ilçeye her gün sefer yapan minibüs vardır. Mahalle içindeki yolların parke taşı ile döşenmiş olduğu Ortaköy’de ticari işletme olarak 1 bakkal bulunmaktadır.

47-Otbiçer Mahallesi (Köyü)

Otbiçer ilçe merkezine 2,5km uzaklıkta, kuzeyinde Çavuştepe Mahallesi, güneyinde Parmakkapı Mahallesi, doğusunda Nebi Tepesi (2504 m) ve batısında Gürpınar merkez ile sınırlıdır.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre 431’i erkek, 373’ü kadın olmak üzere toplamda 804 nüfusu olan mahallede 128 hane bulunmaktadır.

Meskenler genellikle tek veya iki katlı, kerpiç ve briket yapılar şeklindedir (Fotoğraf 2.9.). Düz damlı olan kerpiç evlerin örtü gereci olarak ağaç, briket yapıların ise örtü gereci olarak sac kullanılmıştır. Az sayıda bulunan kerpiç evlerin tuvaleti dışarıda bulunurken briket yapıların tuvaleti içerde yer almaktadır.

Fotoğraf 2. 9. Otbiçer Mahallesiinde eski ve yeni meskenlerden görünüm

Mahallede ekonomik hayat ilçedeki kırsal yerleşmelerin genelinde olduğu gibi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Başlıca üretilen tarım ürünleri şu şekildedir: Buğday, arpa, şeker pancarı ve yonca. Hayvancılık faaliyetlerinin önemli bir geçim kaynağı olduğu mahallede İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre 439 adet büyükbaş, 13022 koyun ve 615 keçi olmak üzere 13.637 adet küçükbaş hayvan vardır. Bu hayvanlardan elde edilen peynir, süt ve tereyağı önemli bir gelir kapısıdır. Tarımda kullanılan su, bölgenin önemli ölçüde su ihtiyacının karşılandığı Zerneke Barajından devletin yaptığı sulama kanalları vasıtasıyla sağlanmaktadır.

İçme suyu Yukarıkaymaz Mahallesiinde bulunan, ilçe merkezinin ve Van'ın bir bölümünün su ihtiyacının karşılandığı Başbulak (Yukarıkaymaz Ana Su Kaynağı) kaynağından sağlanmaktadır. Van Su ve Kanalizasyon İdaresi (VASKİ) tarafından yapılan içme suyu alt yapısı mahallenin merkezine yapılmış ancak sonradan yapılan mahalle merkezine uzakta olan meskenlerde alt yapı bulunmamaktadır.

Eğitim olanaklarına baktığımızda mahallede ilkököl ve ortaokul bulunmakta, lise öğrencileri ise taşınabilir sistemle ilçe merkezindeki farklı okullarda eğitim görmektedir.

Kanalizasyon alt yapısının bulunduğu mahallede ayrıca mahalle içi yol yapısı genellikle stabilize olmakla birlikte yeni yapılan çalışmalarla parke ve asfalt yol yapımı devam etmektedir. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

48-Örmeli Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 33 km uzaklıkta yer alan Örmeli, kuzeyde Kırkgeçit Mahallesi, güneyinde Geziyurt Mahallesi, batıda Özlüce Mahallesi, doğuda ise Yoldüştü ve Dolaylı Mahalleleri ile sınırlıdır.

İlçenin kuruluşunda önemli bir yerleşim merkezi olan Kırkgeçit Bucağına 2.4 km uzaklıkta bulunan ve Bucağına bağlı bir köy olan Örmeli daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Araştırma sahasının önemli yükseltilerinden olan Sarıbulak Dağları'nın Karataş Tepesi'nin güney yamacında sırt kısmında yer alan, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşmedir (Fotoğraf 2.10.). 2020 ADNKS verilerine göre; 416'sı erkek, 411'i kadın olmak üzere toplam 827 nüfusu bulunan Örmeli, 2 mezraya (Elemegi, Karakaş) sahiptir. Örmeli ve mezralar dahil toplam hane sayısı yaklaşık olarak 135 tir.

Kırsal mahallenin mesken yapısı incelendiğinde, çoğunluğu tek katlı, az miktarda iki katlı, briket ve taş malzemeden yapılmış, tuvaletlerin genellikle içeride olduğu yapılardır. Çoğunluğunda çatı bulunan meskenlerde örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmıştır. Mahallede kanalizasyon alt yapısı yoktur.

Mahallenin içme suyu, kuzeyde yer alan Karataş Tepesi'nde bulunan kaynaktan sağlanmaktadır. Tarımsal sulama, Domuz Deresi'nden beton ve toprak kanallar ile temin edilmektedir. Buğday, arpa, korunga ve yonca yetiştirilen başlıca ürünlerdir. Ticari amaçlı sebze meyve tarımı yapılmamaktadır.

Ekonomik hayat ağırlıklı olarak hayvancılığa dayanmaktadır. Araştırma sahasının en fazla hayvan yetiştirilen mahallelerinden biri olan Örmeli'de, sığır olmak üzere 333 büyükbaş, 21.924 koyun ve 2.895 keçi olmak üzere toplam 24.819 küçükbaş hayvan vardır.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, çoğu kırsal mahallede olmayan imkânlar vardır. Örmeli merkezde 1, Elemegi ve Karakaş mezralarında 1'er olmak üzere toplam 3 ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul eğitimi gören öğrenciler Örmeli'ye

2.4 km uzaklıkta bulunan Kırkgeçit Mahallesi'nde, lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

Fotoğraf 2. 10. Örmeli Mahallesi'nden görünüm

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Örmeli'den ilçe merkezine sefer yapan 4 minibüs vardır. Mahallede ticari işletme olarak 2 bakkal bulunuyor.

49-Öveçli Mahallesi (Köyü)

Öveçli mahallesi Gürpınar ilçe merkezine 60 km uzaklıktadır. İlçe merkezinin Kuzeydoğusunda yer alan Öveçli mahallesinin kuzeyinde Sütlüce, güneyinde Tepegören, doğusunda Topsakal ve batısında ise Karakoç mahallesi yer almaktadır.

Çentik vadiler arasında bulunan yüksek plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliğine sahip bir mahalledir (Fotoğraf 2.11.). 90 hane ve mahalleye bağlı Yelekli mezrasında 52 hane olmak üzere toplamda 142 hane bulunan mahalle, 2020 ADNKS verilerine göre sahip olduğu 972 nüfusla ilçenin nüfus bakımından dördüncü büyük mahallesidir.

Mahallede bulunan meskenlerin sadece biri iki katlı olup geri kalanları tek katlıdır. Meskenlerin çoğunluğu briket az bir kısmı ise kerpiçten yapılmıştır. Ayrıca kerpiç yapıların çatıları düz ve topraktan, briket yapıların çatıları eğimli ve örtü yapısı bölge iklimine elverişli olmasından dolayı saçtır. Tuvaletler meskenlerin içerisinde bulunmaktadır.

İlçe merkezine ulaşımında herhangi bir sıkıntı yaşanmamakta, mahallede bulunan 2 minibüs ile her gün ilçe merkezine ulaşım sağlanmaktadır.

Fotoğraf 2. 11. Öveçli Mahallesinden görünüm

Öveçli’ de ekonomik hayat tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Sulama suyu yetersiz olan ve kuru tarım yapılan mahallede, arpa, buğday, yonca ve korunga yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Yonca ve korunga besin değeri yüksek bitkiler olmakla birlikte hayvanların yem ihtiyacının karşılanması için yetiştirilir.

Büyükbaş hayvancılığın fazla yapılmadığı mahallede 12.335 koyun, 476 keçi olmak üzere toplam 12811 küçükbaş hayvan ve 101 sığır bulunmaktadır. Özellikle koyun ve keçi sütü ve bu sütlerden yapılan peynir önemli bir kazanç kapısıdır. Büyükbaş hayvancılığa uygun şartlar bulunmadığından küçükbaş hayvancılık daha fazla yapılmaktadır.

Eğitim olanakları açısından değerlendirdiğimizde mahallede İlkokul ve Ortaokul bulunmaktadır. 1 dersliği olan ve 5 Öğretmenin görev yaptığı Öveçli İlkokulunda 91 öğrenci, 12 dersliği olan ve 8 Öğretmenin görev yaptığı Öveçli Ortaokulunda 148 öğrenci eğitim görmektedir. Lise öğrencileri ise taşımali eğitim sistemi ile 20 km uzaklıkta bulunan Güzelsu mahallesinde ya da ilçe merkezinde eğitim görmektedir.

Ticari işletme olarak 3 bakkal bulunan mahallede ayrıca taziye evi ve Kuran Kursu da faaliyet göstermektedir.

İçme ve tarımda sulama suyu ihtiyacının tam olarak karşılanamaması ve kanalizasyon alt yapısının olmaması en önemli sorunlar olarak mahalle sakinleri tarafından ifade edilmiştir. Mahallenin birkaç km uzağında bulunan kaynak suyu; mahalle sakinlerinin kendi imkânlarıyla hem içme suyu hem de tarımda sulama olarak kullanılmaktadır. Bu da tam olarak mahallenin su ihtiyacını karşılayamamaktadır. Sulama imkânının artması yetiştirilen tarım ürünlerinin çeşitlenmesi açısından son derece önemlidir.

50-Özlüce Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 46 km uzaklıkta bulunan Özlüce İlçesi, kuzeyde Kırkgeçit Mahallesi, Oğuldami ve Geziyurt Mahallesi, batıda Dağseven Mahallesi, doğuda Örmeli Mahallesi ile sınırlıdır.

İlçenin kuruluşundan sonra önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Kırkgeçit Bucağı'na bağlı köy olan Özlüce, araştırma sahasında yer alan mahalleler gibi Büyükşehir Yasasından sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Araştırma sahasının önemli yükseltilerinden biri olan Barereş Tepesi'nin kuzeyinde, çentik Vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 71'i erkek, 36'sı kadın olmak üzere toplam 107 nüfusu bulunan Özlüce'de 35 hane vardır. Mahalle sakinlerinin bazıları Özlüce'de değil de Van'da ikamet etmekte, kırsal mahallede bulunan evlerinde ise yaz aylarında ikamet etmektedir. Özlüce'de mezra yoktur.

Özlüce'de meskenlerin yapısı incelendiğinde, tamamı tek katlı, briket malzemedan yapılmış, çoğunluğu çatılı, örtü gereci olarak sac malzemenin kullanıldığı yapılardır. Mahallede kanalizasyon alt yapısı yoktur.

İçme suyu, kaynaktan temin edilmektedir. Kaynaktan temin edilen su, mahallede bulunan su deposuna aktarılmakta oradan da meskenlere dağıtılmaktadır. Ancak mahalle sakinleri içme suyunun yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Tarımsal sulama, toprak kanallar vasıtasıyla dağdan temin edilmekte ancak toprak kanallar

suyu, tarlaya ulaşana kadar sürekli emdiği için tarımsal sulamadan yeteri kadar istifade edilememektedir. Bundan dolayı beton kanal ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Özlüce’de ekonomik hayat tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Yonca, korunga, arpa, buğday yetiştirilen tarım ürünleridir. Ticari amaçlı sebze ve meyve yetiştirilmemektedir. Hayvan sayısına bakıldığında, büyükbaş hayvanın bulunmadığı Özlüce’de 5.881 koyun ve 566 keçi olmak üzere toplam 6.447 küçükbaş hayvan vardır.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında bir ilkokulun bulunduğu kırsal mahallede, ortaokul öğrenimi gören öğrenciler mahalleye 17 km uzaklıkta bulunan Kırkgeçit Mahallesi’nde, lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda taşınmalı sistemle eğitim görmektedir. İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamakta, yakın mahallelerden gelen minibüslerle ulaşım sağlanmaktadır. Mahallede ticari işletme yoktur.

51-Parmakkapı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 3 km uzaklıkta bulunan Parmakkapı Mahallesi, kuzeyde Otbiçer Mahallesi, güneyde Kuşdağı Mahallesi, batıda Yukarıkaymaz Mahallesi ve doğuda ise Yatağan Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşunda mezra olan Parmakkapı daha sonra sırasıyla ilçe merkezine bağlı köy, münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

İlçe merkezinin güneydoğusunda, Havasor (Gürpınar) Ovası’nda yer alan, alüvyal vadi tabanında kurulmuş ve toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşmedir (Fotoğraf 2.12.). 2020 ADNKS verilerine göre, 441’i erkek, 409’u kadın olmak üzere 850 nüfusa sahip olan Parmakkapı, araştırma sahasının en fazla nüfusa sahip 10. mahallesidir. Mahallede yaklaşık 126 hane bulunmaktadır.

Parmakkapı’da meskenlerin yapısı incelendiğinde, az sayıda iki katlı geriye kalanların tamamının tek katlı, çoğunluğunun briket ve kerpiç diğerlerinin betonarme olduğu yapılarıdır. Örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmıştır.

Araştırma sahasının ilçe merkezine yakın olan kırsal mahallelerinde, ilçe merkezi alt yapısına kolay entegre edilmesinden dolayı kanalizasyon alt yapısı

bulunmaktadır. Parmakkapı Mahallesi de ilçe merkezine çok yakın olmasından dolayı kanalizasyon alt yapısı mevcuttur.

Kırsal mahallenin içme suyu, sondaj yöntemiyle elde edilmektedir. Sondajla temin edilen su, mahallede bulunan su deposuna aktarılmakta oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Ancak mahalle sakinleri içme suyunun yetersiz olduğunu dile getirmektedir. Tarımsal sulama, araştırma sahasının büyük bir kısmının su ihtiyacının karşılandığı Zerneke Barajı'ndan beton kanallarla sağlanmaktadır.

Ekonomik hayat tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Arpa, buğday, korunga, yonca ve şeker pancarı yetiştirilmektedir. Meyve yetiştiriciliğinin az yapıldığı Parmakkapı'da ticari amaçlı olarak elma yetiştirilmektedir.

Fotoğraf 2. 12. Parmakkapı Mahallesi'nden görünüm

İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün verilerine göre mahallede, büyükbaş hayvan olarak 11 sığır, 21.247 koyun ve 1.459 keçi olmak üzere toplam 22.706 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Araştırma sahasının en fazla hayvana sahip kırsal mahalleleri arasında yer almaktadır. Genç Çiftçiler Destek Programı kapsamında devlet desteği alan mahalle sakinleri vardır.

Hayvancılığın yanı sıra süt ve süt ürünleri de önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Mahalle muhtarı Rıza AYDIN, süt ve süt ürünlerini muhafaza edecek soğuk hava deposu vb. olanaklarının bulunmaması ve kooperatifleşmenin

olmamasından dolayı sadece Parmakkapı’da değil Gürpınar’ın genelinde önemli sorun yaşandığını belirterek, bundan dolayı bu ürünleri Van merkezde peynirciler çarşısına ucuza satmak zorunda kaldıklarını ifade ederek önemli bir soruna değindi.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında mahallede 5 derslikli, 7 öğretmenin görev yaptığı ve 105 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunmaktadır. İlçe merkezine çok yakın olmasından dolayı ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

Ulaşımda sıkıntı yaşanmamakta, ilçe merkezine ulaşım asfalt yolla sağlanmaktadır.

52-Sakalar Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 9 km uzaklıkta bulunan Sakalar, kuzeyinde Edremit ilçesi, güneyinde Kırkgeçit Mahallesi, batısında Gevaş ilçesi, doğusunda Yukarıkaymaz Mahallesi ile sınırlıdır.

Yerleşmenin eskilere ve farklı kültürlere dayandığı Sakalar’ da 1850’li yıllarda Ermenilerin yaşadığı ve o dönemde isminin *Khosb* olduğu kaynaklarda geçmektedir. “52 hane, 291 Ermeni. 1858 tarihli bir bilgiye göre köyde S. Asdvadzadzin (kâgir) ve S. Hagop (ahşap damlı) kiliseleri de vardı. Khosb köyünden 1.8 km. Batıya doğru S. Asdvadzadzin manastırı bulunurdu.1883’de ziyaret eden M. Mirakhoryan manastırı şöyle tasvir eder: Epeyce düzenli ve güzel... Zarar görmüş olmamasına rağmen kapalı ve ıssız bir durumda. Çevresinde eski ve yeni haçtaşları ve güzel manzaralar mevcut” (Tatoyan, 2018:10/19). Ermeniler döneminden sonra Kürtçe *Xhosp*, Cumhuriyet döneminde ise Sakalar ismini almıştır.

İlçenin kuruluşundan itibaren ilçe merkezine bağlı bir köy olan Sakalar, 2014 yılında mahalle statüsü kazanmıştır. Gürpınar (Havasor) ovasında, alüvyal vadi tabanında kurulmuş, birkaç ev mahalle merkezine uzakta olsa da toplu yerleşme özelliğine sahip bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine 321’i erkek, 299’u kadın olmak üzere toplam 620 nüfusa sahip mahallede 90 hane bulunmaktadır.

Sakalar’ da meskenlerin yaklaşık on tanesi betonarme, geriye kalanların çoğu briket ve kerpiç yapılardan oluşmaktadır. Tamamına yakınının tek katlı, az sayıda iki katlı olduğu meskenlerde tuvaletler içeridedir. Kerpiç yapıların örtü gereci toprak, briket ve betonarme yapıların örtü gereci ise sacdır.

Kırsal mahallelerin en önemli sorunlarından olan kanalizasyon sorunu Sakalarda da mevcut olup, mahalle sakinleri kendi imkânları ile bu soruna çare bulmaya çalışmaktadır. İçme suyu kaynak suyundan temin edilmektedir. Mahalle muhtarı İsmet YOLAK, mahallenin içme suyu ihtiyacını karşılamak için su deposunun yapıldığını, alt yapının kurulduğunu ancak DSİ ve VASKİ arasındaki bürokratik sorunlardan dolayı faaliyete geçmediğini, sorunun en kısa sürede çözülmesini beklediklerini söyledi. Tarımsal sulama ihtiyacı sulama kanalları vasıtasıyla Zerneke Barajından sağlanmaktadır.

Fotoğraf 2. 13. Tarım ve Orman Bakanlığınca Sakalar Mahallesi’nde yaptırılan ahır

Sakalarda geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Devlet tarafından geçen yıl yaklaşık 1500 kg, bu yıl ise 500 kg yonca tohumu desteği verilen kırsal mahallede arpa, buğday ve yonca yetiştirilmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığınca yürütülen hayvancılık yatırımlarının desteklenmesi için Sakalara ağır yapılmıştır (Fotoğraf 2.13.). İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre; büyükbaş olarak 158 sığır, 14611 koyun ve 788 keçi olmak üzere toplam 15.399 küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

Eğitim olanakları bakımında mahallede bir ilkokul bulunmaktadır. İlçe merkezine yakın olmasından dolayı ortaokul ve lise eğitimi gören öğrenciler taşıma sistem ile ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

Ulaşım açısından herhangi bir sorun yaşanmayan mahallede ticari işletme olarak bir bakkal bulunmaktadır.

53-Sapakonak Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 25 km uzaklıkta bulunan Sapakonak Mahallesi, kuzeyde Bölmeçalı Mahallesi, güneyde Yoldüştü ve Koçgüden Mahallesi, batıda Bağrıyanık Mahallesi ve doğuda ise Alınak Mahallesi ile sınırlıdır.

İsmi bulduğu arazi şartlarından ve konumundan aldığı tahmin edilen Sapakonak, ilçenin önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Kırkgeçit Bucağı'na bağlı bir köy olarak varlığını sürdürmüş daha sonra kırsal mahalle statüsü kazanmıştır.

Araştırma sahasının önemli yükseltilerinden olan Sürdüz ve Başet Dağları arasında, yüksek plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 58'i erkek, 37'si kadın olmak üzere toplam 95 nüfusa sahiptir. Sapakonak' a bağlı mezra yoktur.

Terör nedeniyle 1998 yılında boşaltılan kırsal mahallede şuan 30 hane mevcuttur. Meskenlerin yapısı incelendiğinde tek katlı, çoğunluğu briket, az sayıda kerpiç, tuvaletlerin genelinin dışarıda olduğu ve örtü gereci olarak sac malzemenin kullanıldığı yapılardır. Kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır.

İçme suyu, mahallenin doğusunda yer alan Başet Dağı'nda ki kaynaktan temin edilmektedir. Tarımsal sulama da toprak kanallar vasıtasıyla kaynak suyundan temin edilmektedir. Tarımsal sulamadan daha fazla istifade edebilmek için beton kanallara ihtiyaç vardır. Yonca, korunga, az miktarda buğday ve arpa yetiştirilmektedir. Ticari amaçlı sebze ve meyve yetiştirilmemektedir.

Sapakonak' ta ekonomik hayat hayvancılığa dayanmaktadır. 1.682 koyun ve 191 keçi olmak üzere toplam 1.873 küçükbaş hayvanın bulunduğu kırsal mahallede büyükbaş hayvan yoktur.

1 derslikli, 2 öğretmen görev yaptığı ve 7 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunan kırsal mahallede, ortaokul öğrenimi gören öğrenciler 19 km uzaklıktaki Kırkgeçit' de taşınmalı sistemle, lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Mahallede ticari işletme yoktur.

54-Savacık Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 23 km uzaklıkta bulunan Savacık Mahallesi, kuzeyde İpekyolu İlçesi, güneyde Ortaköy Mahallesi, batıda Gölardı Mahallesi ve doğuda Ongun Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşundan itibaren yakın döneme kadar Güzelsu Bucağına bağlı bir köy olan Savacık daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Alçak plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 259'u erkek, 265'i kadın olmak üzere toplam 524 nüfusa sahip kırsal mahallede 114 hane bulunmaktadır.

Meskenler tek katlı, çoğunluğu briket az sayıda kerpiç, tuvaletlerin çoğunluğunun dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak briket yapılarda sac, kerpiç yapılarda ise toprak ve ahşap malzeme kullanılmıştır.

Mahalle sakinleri tarafından en önemli sorunlardan biri olarak kanalizasyon alt yapısının olmaması gösterilmektedir. Mahalle sakinleri soruna kendi yöntemleri ile çözüm bulmaktadır.

İçme suyu mahalleye yakın bir yerden çıkan kaynak suyundan sağlanmaktadır. Kaynak suyundan mahallede bulunan depoya aktarılan su daha sonra meskenlere dağıtılmaktadır. Ancak mahalle sakinleri diğer bir sorun olarak içme suyunun yetersiz olduğunu, ihtiyacı karşılamadığını belirtti.

Tarımsal sulama, kırsal mahalleden geçen Cemyeri Deresinden sağlanmaktadır. Korunga, yonca ekilen başlıca tarım ürünleridir. Bu ürünler hayvanların kışlık yem ihtiyacını gidermek için ekilmektedir. Ticari amaçlı sebze ve meyve yetiştirilmemektedir.

Ekonomik hayatın hayvancılığa dayandığı Savacık'da 2020 verilerine göre; büyükbaş hayvanın bulunmadığı mahallede 6.254 koyun ve 1.258 keçi olmak üzere toplam 7.512 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından baktığımızda 3 derslikli, 3 öğretmenin bulunduğu ve 52 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul öğrenimi gören öğrenciler 5 km uzaklıktaki Bozyiğit Mahallesi, lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

Ulaşımda sıkıntı yaşanmamakta, Savacık' tan ilçe merkezine her gün sefer yapan minibüsler bulunmaktadır. Tarihi herhangi bir yapının bulunmadığı kırsal mahallede ticari işletme olarak bir bakkal bulunmaktadır.

55-Sevindik Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 64 km uzaklıkta bulunan Sevindik, kuzeyde Tepegören Mahallesi, güneyde Uzungedik Mahallesi, batıda Güzelsu Mahallesi ve doğuda ise Topsakal Mahallesi ile sınırlıdır.

Gürpınar'ın önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Güzelsu (Hoşap) Bucağı'na bağlı bir köy durumundayken daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Sevindik Mahallesi, Çentik Vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 456'sı erkek, 421'i kadın olmak üzere toplam 877 nüfusu vardır. Toygun ve Yüzbaşıoğlu mezralarına sahip mahallede yaklaşık olarak 120 civarında hane bulunmaktadır.

Meskenlerin yapısı incelendiğinde; tek katlı, çoğunluğu briket az sayıda kerpiç malzemeden yapılmış, tuvaletlerin genellikle içeride olduğu yapılardır.

Meskenlerin çoğunluğunda çatı bulunmakla birlikte örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmıştır. Kanalizasyon alt yapısı yoktur.

Mahallenin içme suyu, sondaj yöntemiyle temin edilmekte, su depolarına aktarılan su oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama ise kaynak suyundan temin edilmektedir. Tarımsal sulamada en önemli sorun, beton kanalların olmamasıdır. Toprak kanallar ile tarlalara ulaştırılan su, toprak tarafından çok fazla emildiğinden dolayı tarımsal faaliyetlerde sudan yeterli verim alınamamaktadır.

Ekonomik hayat tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Arpa, yonca, patates, şeker pancarı, mısır yetiştirilen ürünler arasındadır. Tarımsal sulama imkânlarının daha elverişli olması durumunda ticari amaçlı birçok sebze, meyve yetiştirme imkânı doğacaktır. Mahallede, büyükbaş hayvan olarak 306 sığır, küçükbaş hayvan olarak 14.418 koyun ve 703 keçi bulunmaktadır.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında mahalle merkezinde, 6 derslikli, 7 öğretmenin görev yaptığı, 96 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul ile Toygun mezrasında 1 derslikli, 2 öğretmenin görev yaptığı, 5 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul olmak üzere toplam 2 ilkokul vardır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise 7 km uzaklıkta bulunan Güzelsu (Hoşap) Mahallesi ve ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşım, 7 km stabilize yolla Gürpınar- Hakkari Karayoluna oradan da asfalt yolla sağlanmaktadır. Ulaşımında sıkıntı yaşanmamakta, ilçe merkezine sefer yapan 2 minibüs bulunmaktadır. Mahallede ticari işletme olarak 2 bakkal vardır.

56-Sıcaksu Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 87 km uzaklıkta bulunan Sıcaksu, kuzeyde Kılıçtutan Mahallesi, güneyde Hakkâri İli, batıda Yalınca Mahallesi ve doğuda ise Üçdoğan Mahallesi ile sınırlıdır.

İsmi sıcak kaynak suyundan alan kırsal mahalle, ilçenin önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Yalınca Bucağı'na bağlı köy durumunda iken daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

İlçenin en güneyinde, araştırma sahasının önemli yükseltileri olan Yalın Dağ ve Bulgurlu Dağı arasında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 48'i erkek, 45'i kadın toplam 93 nüfusa sahip kırsal mahallere bağlı bir mezra (Tüzek) bulunmaktadır.

52 haneye sahip mahallede meskenlerin yapısı incelendiğinde; tamamı tek katlı, briket malzemeden yapılmış, çatısız ve tuvaletlerin dışarıda olduğu yapılar olarak göze çarpmaktadır. Mahallede kanalizasyon alt yapısı mevcut değildir.

İçme suyu, kaynak suyundan temin edilmektedir. Ayrıca 2 su deposu vardır. Tarımsal sulama da toprak kanallar yoluyla kaynak suyundan sağlanmaktadır.

Hayvanların kışlık yem ihtiyacının karşılanması için korunga ve yonca ekimi dışında başka ürün yetiştirilmeyen Sıcaksu Mahallesinde, ekonomik hayat hayvancılığa dayanmaktadır. 2020 yılı verilerine göre; büyükbaş hayvanın bulunmadığı kırsal mahallede küçükbaş hayvan olarak 13.499 koyun ve 766 keçi yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, mahallede 2 derslikli, 2 öğretmenin görev yaptığı, 6 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul mevcuttur. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise yatılı olarak ilçe merkezindeki ya da il merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

Ulaşım da sıkıntı yaşanmamaktadır. Sıcaksu- Gürpınar arasında sefer yapan 1 minibüs vardır. Kırsal mahallede ticari işletme yoktur.

57-Sütlüce Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 63 km uzaklıkta bulunan Sütlüce, kuzeyinde Elaçmaz Mahallesi, güneyinde Topsakal Mahallesi, batısında Öveçli Mahallesi ve doğusunda ise Saray İlçesi ile sınırlıdır. Bucağa bağlı bir köy olan Sütlüce daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Tepelik bir alanda kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 209' u erkek, 188'i kadın olmak üzere toplam 397 nüfusu bulunan Sütlüce'de 65 hane bulunmaktadır.

Sütlüce'de meskenler tek katlı, çoğunluğu briket ve az sayıda kerpiç, tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. Çatı malzemesi olarak, araştırma sahasının genelinde olduğu gibi mevsim şartlarına uygun sac kullanılmaktadır.

Kanalizasyon alt yapısının bulunmadığı Sütlüce'de, mahalle sakinleri sorunu evlerinin yakınına çukur kazmak suretiyle gidermektedir. İçme suyu, kaynak suyundan sağlanmaktadır. Kaynaktan gelen su, depolara oradan da mahalleye ve mezraya dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, mahallede yakın yerlerde bulunan göletlerden sağlanmaktadır. Sulamanın yetersiz olduğu Sütlüce'de arpa, buğday, yonca ve korunga yetiştirilir. Korunga ve yonca, kış aylarında hayvanların yem ihtiyacını karşılamak için ekilmektedir. Ticari amaçlı sebze ve meyve ekilmemektedir.

Geçim kaynağının hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, sığır olmak üzere 66 büyükbaş, 5.973 koyun ve 234 keçi olmak üzere toplam 6.207 küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

Eğitim olanaklarının kısıtlı olduğu kırsal mahallede bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul öğrenimi gören öğrenciler 4 km uzaklıktaki Öveçli mahallesinde, lise öğrenimi gören öğrenciler ise Güzelsu mahallesinde eğitim görmektedir.

Köy minibüsünün olmadığı Sütlüce'de ilçe merkezine ulaşımında sıkıntılar yaşanmakta ayrıca kış aylarında aşırı kar yağışında yollar kapanmaktadır. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

58-Taşdöndüren Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 47 km uzaklıkta olan Taşdöndüren Mahallesi, kuzeyinde Güzelsu (Hoşap) Mahallesi, güneyinde Doluçıkın Mahallesi, batısında Mollahüseyin ve Yurtbaşı Mahalleleri, doğusunda ise Murataldı Mahallesi ile sınırlıdır. Taşdöndüren, ilçenin kuruluşundan sonra Güzelsu Bucağına bağlı bir köy iken daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 108'i erkek, 111'i kadın olmak üzere toplam 219 nüfusa ve 55 haneye sahip Taşdöndüren'de mezra bulunmamaktadır.

Meskenler, tamamı tek katlı, çoğunluğu briket az sayıda betonarme ve tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak çoğunlukla, bölge şartlarına uygun ve araştırma sahasının genelinde olduğu gibi sac malzeme kullanılmıştır.

İlçe merkezine uzak kırsal mahallelerin en önemli sorunlarından biri olan kanalizasyon alt yapısının olmaması, Taşdöndüren mahallesi sakinleri tarafından da dile getirilerek, sorunu kendi imkânları ile giderdikleri gözlemlenmiştir.

İçme suyu, mahalleye yakın bir kaynaktan sağlanmaktadır. Kaynaktan elde edilen su, mahalleye yakın yerlerde bulunan 3 su deposuna aktarılmakta ve oradan meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, kaynağını Zerneke Barajından alan dereden, beton kanallarla sağlanmaktadır. Arpa, buğday, yonca, mısır, domates, soğan yetiştirilmektedir. Su imkânının oldukça fazla olduğu mahallede su sıkıntısı yaşanmamaktadır.

Ekonomik hayatın tarım ve hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede 2020 verilerine göre, büyükbaş hayvan olarak 479 sığır, 3.249 koyun ve 160 keçi olmak üzere toplam 3.409 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından 1 dersliğin olduğu, 2 öğretmenin görev yaptığı ve 10 öğrencinin eğitim gördüğü ilkokulun bulunduğu Taşdöndüren mahallesinde, ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise mahalleye 8 km uzaklıkta bulunan Güzelsu (Hoşap) mahallesindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında zorluk yaşanmamakta, Taşdöndüren – Gürpınar arasında her gün sefer yapan minibüs bulunmaktadır. Mahallede ticari işletme yoktur.

59-Taşlıyazı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 75 km uzaklıkta bulunan Taşlıyazı Mahallesi, kuzeyde Dağseven Mahallesi, güneyde Bükeç Mahallesi, batıda Çatak İlçesi, doğuda ise Geçerli be Beşbudak Mahalleleri ile sınırlıdır. Taşlıyazı, ilçenin kurulduğu dönemde önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Kırkgeçit Bucağına bağlı bir köy olarak varlığını sürdürürken, Büyükşehir yasası ile birlikte münferit mahalle statüsüne kavuşmuştur.

Çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre, 47'si erkek, 19'u kadın toplam 66 nüfusa sahip mahallede, 23 hane vardır. Ayrıca Taşlıyazı'ya bağlı 4 mezra bulunmaktadır.

Meskenler, tamamı tek katlı, briket ve taştan yapılmış, tuvaletlerin çoğunun içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak, birkaç meskende sac malzeme kullanılmıştır. Geri kalan meskenlerde çatılar düzdür.

Taşlıyazı mahallesinde kanalizasyon alt yapısı yoktur. İçme suyu, mahalleye yakın bir yerde bulunan kaynak suyundan temin edilmektedir. Ancak içme suyu yetersizdir. Tarımsal sulama, mahalleden geçen Kaynak Deresi'nden toprak kanallar vasıtasıyla tarlalara ulaştırılır. Buğday, yonca ve korunga kırsal mahallede yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Ticari amaçlı sebze ve meyve yetiştirilmemektedir.

Ekonomik hayatın hayvancılığa dayandığı Taşlıyazı'da İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre, 4.057 koyun ve 278 keçi olmak üzere toplam 4.335 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Mahallede büyükbaş hayvan yoktur. Kırsal mahallede DAP (Doğu Anadolu Projesi) destekli, 50 hayvan kapasiteli modern ağır bulunmaktadır.

Eğitim olanakları açısından baktığımızda, Taşlıyazı'da okul bulunmasına rağmen öğrenci yetersizliğinden dolayı kullanılmamaktadır. İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamakta, ilçe merkezine her gün sefer yapan minibüs bulunmaktadır. Mahallede, ticari işletme olarak alabalık tesisi vardır.

60-Tepegören Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 50 km uzaklıkta bulunan Tepegören, kuzeyinde Karakoç Mahallesi, güneyinde Sevindik Mahallesi, batısında Çörekli Mahallesi ve doğusunda Öveçli Mahallesi ile sınırlıdır.

Etrafı yüksek platolarla çevrili, alüvyal vadi tabanında kurulmuş olan Tepegören' in ismini etrafındaki yükseltilerden aldığı tahmin edilmektedir. İlçenin kuruluşuyla birlikte uzun bir süre Güzelsu Bucağına bağlı bir köy olan Tepegören daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Alüvyal vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir yerleşmedir. Albenek mezrasına sahip kırsal mahalle, 2020 ADNKS verilerine göre; 60'ı erkek, 56'sı kadın olmak üzere toplam 116 nüfusa sahiptir. Araştırma sahasının nüfusu en az olan kırsal mahallelerinden biri olan Tepegören' de 40 hane bulunmaktadır.

Meskenler tek katlı, çoğunluğu briket az sayıda kerpiç, tuvaletlerin çoğunluğunun içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak briket yapılarda sac, kerpiç yapılarda ise toprak ve ahşap malzeme kullanılmıştır.

İlçe merkezine uzak kırsal mahallelerde olduğu gibi Tepegören mahallesinde de kanalizasyon alt yapısı bulunmaması, mahalle sakinleri tarafından en önemli sorun olarak görülmektedir.

İçme suyu, mahalleye yakın bir yerde çıkan kaynak suyundan sağlanmaktadır. Kaynaktan elde edilen su, mahalle merkezinde ve Albenek mezrasında bulunan su depolarına oradan da meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, mahallede bulunan su kanallarından sağlanmaktadır. Buğday, yonca, korunga yetiştirilen tarım ürünleridir. Ticari amaçlı olmasa da mahalle sakinleri kendi ihtiyaçlarını gidermek için sebze ve meyve ekmektedir.

Geçim kaynağının tarımdan ziyade ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, büyükbaş hayvan olarak 280 sığır, 2290 koyun ve 258 keçi olmak üzere toplam 2.548 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, kırsal mahallede ilkokul bulunmakta ancak öğrenci yetersizliğinden dolayı kullanılmamaktadır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise taşınmalı sistemle Güzelsu (Hoşap) mahallesine gitmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntılar yaşanmamaktadır. Tepegören' e yaklaşık 10 km uzaklıkta bulunan Güzelsu (Hoşap) mahallesine kadar asfalt yol yoktur. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

61-Topçudeğirmeni Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 68 km uzaklıkta bulunan Topçudeğirmeni, kuzeyde Dolaylı ve Çatakdişi Mahalleleri, güneyde Üçdoğan ve Çepkenli Mahalleleri, batıda Geziyurt Mahallesi, doğuda ise Başkale İlçesi ile sınırlıdır. İlçenin önemli yerleşim merkezlerinden biri Yalınca' ya bağlı bir köy olarak varlığını sürdüren Topçudeğirmeni daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Düzlük alanda kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 116'sı erkek, 111'i kadın olmak üzere toplam 227 nüfusa sahiptir. Bükülmez ve Yoldurağı adında iki mezarası bulunan kırsal mahallede yaklaşık olarak 100 hane vardır.

Meskenlerin yapısı incelendiğinde, tamamı tek katlı, briket ve kerpiç malzemeden yapılmış, tuvaletlerin dışarıda olduğu yapılardır. Az sayıda meskende çatı mevcut olup, bunlarda da örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmıştır. İlçe merkezinden uzak çoğu kırsal mahallede olduğu gibi Topçudeğirmeni'nde de kanalizasyon alt yapısı yoktur. Mahalle sakinleri tarafından en önemli sorunların başında bu gelmektedir.

İçme suyu, mahallenin doğusunda yer alan Yün Dağından kaynak suyundan temin edilmektedir. 2 su deposunun bulunduğu Topçudeğirmeni'nde kaynaktan temin edilen su, depolara oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama da aynı şekilde kaynak suyundan sağlanmaktadır. Ancak toprak kanallar ile tarlalara ulaştırılan sudan, toprağın suyu emmesinden dolayı yeteri kadar verim alınamamaktadır. Bu da tarımsal faaliyetleri ve çeşitliliği olumsuz yönde

etkilemektedir. Mahalle sakinleri diğerk bir sorun olarak beton kanalların olmamasını ifade etmektedir.

Korunga ve yonca yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Ekonomik hayat hayvancılığa dayanmaktadır. 2020 verilerine göre; büyükbaş hayvan olarak 1 sığır, küçükbaş hayvan olarak 14.258 koyun ve 903 keçi bulunmaktadır.

2 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı, 18 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul vardır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise Kırkgeçit Mahallesi ve İlçe merkezindeki çeşitli okullarda taşınalı sistemle eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Topçudeğirmeni- Gürpınar arasında sefer yapan 2 minibüs vardır. Kırsal mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

62-Topsakal Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 68 km uzaklıkta bulunan Topsakal, kuzeyde Sütlüce Mahallesi, güneyde Uzungedik Mahallesi, batıda Öveçli Mahallesi, doğuda ise Başkale ve Saray İlçeleri ile sınırlıdır.

İlçenin kuruluşundan itibaren önemli bir yerleşim merkezi olan Güzelsu Bucağı'na bağlı bir köy olan Topsakal, Büyükşehir Yasası ile birlikte köy statüsünden çıkarak münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik Vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşme olan Topsakal Mahallesi 2020 ADNKS verilerine göre; 393'ü erkek, 387'si kadın olmak üzere toplam 780 nüfusa sahiptir. Bir mezrası (Süngübayır) bulunan mahallede yaklaşık 113 hane vardır.

Meskenlerin yapısı incelendiğinde; tamamı tek katlı, briket ve az sayıda kerpiç malzemeden yapılmış, tuvaletlerin çoğunun dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısı yoktur. İçme suyu, göletten temin edilmektedir. İçme suyu yetersizliği kırsal mahallenin en önemli sorunları arasında yer almaktadır. Tarımsal sulama, mahallenin yakınından geçen derelerden toprak kanallarla

sağlanmaktadır. Toprak kanallar, suyu emdiğinden dolayı su tarlalara kadar ulaşmadan azalmaktadır. Bu da tarımsal faaliyetleri etkilemektedir. Bundan dolayı araştırma sahasının bazı kırsal mahallelerinde olduğu gibi Topsakal Mahallesi de beton sulama kanallarına ihtiyaç vardır.

Buğday, arpa, korunga ve yonca yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Ekonomik hayat hayvancılığa dayanmaktadır. Mahallede, büyükbaş hayvan olarak 97 sığır, küçükbaş hayvan olarak 14.020 koyun ve 827 keçi yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından diğer kırsal mahallelere göre avantajlıdır. Mahalle merkezinde 4 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı, 64 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul ve Sungübayır mezrasında ise 1 derslikli, 2 öğretmenin görev yaptığı, 34 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunmaktadır.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Mahallede ticari işletme olarak 2 bakkal vardır.

63-Topyıldız Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 69 km uzaklıkta bulunan Topyıldız Mahallesi, kuzeyde Geziyurt Mahallesi, güneyde Şırnak İli, batıda Dikbıyık ve Kalkanlı Mahalleleri, doğuda ise Yalınca ve Kılıçtutan Mahalleleri ile sınırlıdır. Uzun yıllar Yanlıca Bucağı'na bağlı bir köy olan Topyıldız daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Araştırma sahasının önemli bir yükseltisi olan Yalındağ' ın kuzeyinde, sırt bölgesinde kurulmuş kırsal bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 117'si erkek, 90'ı kadın olmak üzere toplam 207 nüfusa sahip kırsal mahallede 8 mezra (Koşumlu, Aşağıeğreli, Yukarıeğreli, Küçükburç, Yapraklı, Arpayatağı, Ötegeçe, Gümüşpala) bulunmaktadır.

Topyıldız'da 150 hane olmasına rağmen hane sayısına göre nüfus oranı azdır. Bunun sebebi, araştırma sahasında benzer özelliğe sahip kırsal mahallelerde olduğu gibi mahalle sakinlerinin il merkezinde ikamet edip, yaz aylarında kırsal mahallede oturmalarıdır.

Meskenlerin yapısına bakıldığında; tamamı tek katlı, kerpiç ve briket malzemeden yapılmış, az sayıda çatılı, tuvaletlerin genelinin içeride olduğu yapılardır.

İçme suyu, Yalındağ' da bulunan kaynaktan sağlanmaktadır. Tarımsal sulama ise, kaynaktan ve kırsal mahallede bulunan göletten temin edilmektedir. Toprak kanallar vasıtasıyla kaynaktan getirilen suyun, tarlalara ulaşana kadar toprak tarafından emilmesinden dolayı tarımsal sulamada sıkıntı çekilmektedir. Mahalleli tarımsal sulamadan daha fazla yararlanmak için beton kanala ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedir.

Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı Topyıldız'da, büyükbaş hayvan olarak 72 sığır, küçükbaş hayvan olarak 11.898 koyun ve 1079 keçi yetiştirilmektedir. Korunga ve yonca yetiştirilen başlıca ürünlerdir. Bu ürünler, hayvanların kışlık yem ihtiyacının karşılanması için ekilmektedir.

Olanaklar açısından son derece mahrumiyet yaşanan Topyıldız'da okul yoktur. Mahalle merkezinde stabilize yollara sahip Topyıldız'da mahalle sakinleri ilçe merkezine uzakta olduklarından ulaşımında sıkıntı yaşadıklarını ifade etmektedir. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

64-Tutak Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 67 km uzaklıkta bulunan Tutak, kuzeyde Arındı Mahallesi, güneyde Topçudeğirmeni Mahallesi, batıda Çatakıbi Mahallesi, doğuda ise Başkale İlçesi ile sınırlıdır. İlçenin önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Yalınca Bucağı'na bağlı bir köy olarak varlığını sürdüren Tutak daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik Vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 44'ü erkek, 45'si kadın toplam 89 nüfusa sahip Tutak, araştırma sahasının az nüfusa sahip kırsal mahalleleri arasındadır. (En az nüfusa sahip 12. Mahalledir) Mezrası bulunmayan kırsal mahallede hane sayısı 27.

Meskenler, tek katlı, briket-kerpiç-taş malzemeden yapılmış, tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. Az sayıda meskende çatı bulunmaktadır ve örtü gereci olarak da sac malzeme kullanılmıştır. Mahallede kanalizasyon alt yapısı yoktur.

Mahallenin içme suyu kaynaktan, tarımsal sulama da çaydan sağlanmaktadır. Birçok kırsal mahallede olduğu gibi Tutak Mahallesi de tarımsal sulama da toprak kanal sorunu bulunmaktadır. Mahalle sakinleri, tarımsal sulamadan daha fazla verim almak için beton kanallara ihtiyaç duyduklarını dile getirmektedir.

Ekonomik hayatın daha çok hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, 2.947 koyun ve 359 keçi olmak üzere toplam 3.306 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Mahalle sakinleri süt ve süt ürünlerini il merkezinde satmaktadır. Mahallede büyükbaş hayvan yoktur. Arpa, buğday, korunga ve yonca yetiştirilen başlıca ürünlerdir.

Mahallede 1 derslikli, 8 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul vardır. İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmayan mahallede, 1 minibüs ilçe merkezine sefer yapmaktadır. Tutak'ta ticari işletme yoktur.

65-Tutmaç Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 52 km uzaklıkta bulunan Tutmaç Mahallesi, kuzeyde Günbaşı Mahallesi, güneyde Alınak Mahallesi, batıda Hacıköy Mahallesi, doğuda ise Mollahüseyin Mahallesi ile sınırlıdır. Tutmaç, ilçenin kuruluşundan itibaren yakın döneme kadar Güzelsu Bucağına bağlı bir köy iken daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir kırsal mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 638'i erkek, 585'i kadın toplam 1.223 nüfusa sahip Tutmaç, 2 mezraya sahiptir. Mezralar dâhil kırsal mahallede toplam 211 hane bulunmaktadır. Elaçmaz ve Güzelsu Mahallelerinden sonra, araştırma sahasının en fazla nüfusa sahip mahallesidir.

Meskenler, birkaç tane iki katlı, geriye kalanları tek katlı, genellikle briket, tuvaletlerin içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak genellikle bölge şartlarına uygun sac malzeme kullanılmıştır.

İlçe merkezine uzak kırsal mahallelerin en önemli sorunlarından biri olan kanalizasyon alt yapısının olmaması, Tutmaç mahallesi sakinleri tarafından da dile getirilerek, sorunu kendi imkânları ile giderdikleri gözlemlenmiştir.

İçme suyu, mahalleye yakın bir kaynaktan sağlanmaktadır. Kaynaktan elde edilen su, mahalleye yakın yerlerde bulunan 5 su deposuna aktarılmakta ve oradan meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, kaynaktan elde edilerek, beton kanallar vasıtasıyla mahalleye ulaştırılmaktadır. Arpa, buğday, yonca, korunga yetiştirilen tarım ürünleridir. Mahalle sakinleri kendi ihtiyaçlarını karşılamak için sebze, meyve ekıyor ancak ticari amaçlı ekim yapılmıyor.

Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı Tutmaç'ta İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünün 2020 verilerine göre; büyükbaş hayvan olarak 147 sığır, 14.672 koyun ve 465 keçi olmak üzere toplam 15.137 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından imkânların oldukça iyi olduğu Tutmaç Mahallesi; 12 derslikli, 7 öğretmenin görev yaptığı ve 95 öğrencinin eğitim gördüğü ilkokul ile 17 derslikli, 8 öğretmenin görev yaptığı, 141 öğrencinin eğitim gördüğü ortaokul bulunmaktadır. Lise öğrenimi gören öğrenciler ise, 14 km uzaklıkta bulunan Güzelsu (Hoşap) Mahallesi ve ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sorun yaşanmamakta, Tutmaç – Gürpınar arasında sefer yapan 4 minibüs bulunmaktadır. Mahallede ticari işletme olarak bakkal vardır.

66-Umut Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 65 km uzaklıkta bulunan Umut Mahallesi, kuzeyinde Özalp İlçesi, güneyinde Yaramış Mahallesi, batısında Cevizalan Mahallesi, doğusunda Elaçmaz Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşuyla birlikte Güzelsu Bucağına bağlı bir köy olan Umut daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

İlçenin kuzeyinde Özalp ilçesi sınırında, Daht Dağının uzantısında yer alan sırt eteği ile çentik vadi arasında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 154'ü erkek, 146'sı kadın toplam 300 nüfusu bulanan Umut Mahallesinde 2 mezra ve toplamda 46 hane bulunmaktadır.

Umut Mahallesinde meskenler; tek katlı, çoğunluğu briket az sayıda kerpiç, tuvaletlerin tamamına yakınının içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak meskenlerin çoğunda sac malzeme kullanılmıştır.

Kırsal mahallede kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri bu soruna kendi imkânları ile çözüm bulmaktadır. İçme suyu, kaynaktan sağlanmaktadır. Kaynaktan elde edilen su mahalle merkezinde 1 ve mezralarda 2 tane olmak üzere toplam 3 depoya aktarılmakta oradan da meskenlere dağıtılmaktadır.

Tarımsal sulama, mahalle yakınında bulunan göletten sağlanmaktadır. Arpa, buğday, yonca ve korunga yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Ticari amaçlı sebze ve meyve yetiştirilmemektedir.

Geçim kaynağının tarım ve hayvancılığa dayandığı Umut'ta, araştırma sahasının genelinde olduğu gibi küçükbaş hayvan yetiştiriciliği daha fazla yapılmaktadır. Büyükbaş hayvan olarak 81 sığır, 6.981 koyun ve 720 keçi olmak üzere toplam 7.701 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

İlkokulun bulunduğu kırsal mahallede, ortaokul ve lise öğrencileri taşınmalı sistemle Güzelsu Mahallesinde ve ilçe merkezinde eğitim görmektedir.

Ulaşımda kışın aşırı kar yağışı dışında herhangi bir sorun yaşanmamakta, yollar ilgili kurumlar tarafından açılmaktadır. Umut mahallesinden Güzelsu (Hoşap) mahallesine kadar asfalt yol yoktur. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

67-Uzungedik Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 82 km uzaklıkta bulunan Uzungedik, kuzeyde Sevindik ve Topsakal Mahalleleri, güneyde ve doğuda Başkale İlçesi, batıda ise Murataldı Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Güzelsu

Bucağı'na bağlı köy olarak varlığını sürdüren Uzungedik daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 290'ı erkek, 265'i kadın toplam 555 nüfusu bulunan Uzungedik ayrıca 2 (Ağıldere, Çilgir) mezraya sahiptir. Hane sayısı yaklaşık olarak 150'dir.

Meskenlerin yapısına bakıldığında, tamamı tek katlı, briket ve kerpiç malzemeden yapılmış, tuvaletlerin genellikle dışarıda olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmıştır. Mahallede kanalizasyon alt yapısı yoktur.

Kırsal mahallenin içme suyu, kaynak suyundan temin edilmekte, kaynaktan temin edilen su depolara aktarılmakta oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Tarımsal sulama ise mahalle yakınında bulunan göletlerden temin edilmektedir. Göletlerden tarlalara toprak kanallar vasıtasıyla aktarılan su, toprağın suyu emmesinden dolayı yeterince verimli kullanılamamaktadır. Bu durum tarımda sulamayı yetersiz kıldığından tarımsal faaliyetleri olumsuz etkilemektedir.

Uzungedik Mahallesi'nde ekonomik hayat ağırlıklı olarak hayvancılığa dayanmaktadır. Yonca, buğday, arpa nohut yetiştirilen başlıca ürünlerdir. Daha önceki dönemlerde mercimekte ettiklerini dile getiren mahalle sakinleri, su sıkıntısından dolayı artık ekmediklerini ifade etmektedir. Büyükbaş hayvan olarak 206 sığır, küçükbaş hayvan olarak 14.727 koyun ve 712 keçi yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları bakımından incelendiğinde mahalle merkezinde 3 derslikli, 2 öğretmenin görev yaptığı, 22 öğrencinin eğitim gördüğü ilkokul ve Ağıldere mezrasında bulunan ilkokul olmak üzere toplam 2 okula sahiptir. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise Güzelsu (Hoşap) Mahallesi ve İlçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Mahallede ticari işletme yoktur.

68-Üçdoğın Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 82 km uzaklıkta bulunan Üçdoğın Mahallesi, kuzeyde Topçudeğirmeni Mahallesi, güneyde Hakkâri İli, batıda Kılıçtutan ve Sıcaksu Mahalleleri ve doğuda ise Çepkenli Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşunda önemli bir yerleşme merkezi olan Yalınca Bucağı'na bağılı bir köy olan Üçdoğın daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

İlçenin güneyinde, araştırma sahasının önemli bir yükseltilerinden olan Yalındağ' ın kuzeydoğusunda sırt bölgesinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliğı gösteren kırsal bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre, 21 nüfusa sahip Üçdoğın, araştırma sahasının Kalkanlı Mahallesi'nden (12) sonra en az nüfusa sahip kırsal mahallesidir. Hane sayısının yaklaşık 50 olduğı Üçdoğın' da, nüfusun az olmasının nedeni mahalle sakinlerinin kışın il merkezinde yazın ise Üçdoğın' da ikamet etmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum araştırma sahasının belli mahallelerinde de kendini göstermekte, hane sayısının fazla olmasına rağmen nüfus azdır.

Üçdoğın' da meskenler incelendiğinde, tamamı tek katlı, kerpiç ve taş malzemeden yapılmış, çoğunun çatısız olduğı ve tuvaletlerin dışarıda bulunduğı yapılarıdır. Kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır.

İçme suyu, Yalındağ' da bulunan kaynak suyundan temin edilmektedir. Kaynaktan elde edilen su, mahallede bulunan su deposuna oradan meskenlere dağıtılmaktadır. Ancak içme suyu yetersizdir. Tarımsal sulama da kaynak suyundan, toprak kanallar vasıtasıyla tarlalara ulaştırılmaktadır. Ancak toprak kanallar suyu emdiğinden dolayı tarlaya gelene kadar su kaybı yaşandığından dolayı su yetersiz kalmaktadır. Bundan dolayı beton kanalların yapılması tarımsal faaliyetlerin daha elverişli olmasını sağlayacaktır.

Yonca, korunga, az miktarda arpa ve buğday yetiştirilen Üçdoğın' da, ticari amaçlı sebze ve meyve yetiştirilmemektedir. Ekonomik hayatın daha çok hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, 9.771 koyun ve 752 keçi olmak üzere tamamı küçükbaş toplam 10.523 hayvan bulunmaktadır.

Mahalle eski bir ilkokul bulunmaktadır. Asfalt ve parke taşının olmadığı kırsal mahallede, ilçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. İlçe merkezine sefer yapan bir minibüs vardır. Mahallede ticari işletme yoktur.

69-Üçgen Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 51 km uzaklıkta bulunan Üçgen, kuzeyinde Ongun Mahallesi, güneyinde Günbaşı ve Çörekli Mahalleleri, batısında Ortaköy, doğusunda Cevizalan Mahallesi ile sınırlıdır. İsmi alanının üçgen şeklinden aldığı tahmin edilmektedir. İlçenin kurulduğu dönemde Güzelsu Bucağına bağlı bir köy olan Üçgen daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Alçak plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal mahalledir.2020 ADNKS verilerine göre; 229'u erkek, 251'i kadın olmak üzere toplam 480 nüfusa sahip Üçgen'de 73 hane bulunmaktadır.

Meskenler çoğunlukla tek katlı, az sayıda iki katlı, çoğu briket, az sayıda kerpiç, tuvaletlerin çoğunluğunun içeride olduğu yapılardır. Örtü gereci olarak bölgenin şartlarına uygun olan sac malzeme kullanılmıştır.

İlçe merkezine uzak diğer kırsal yerleşmelerde olduğu gibi Üçgen mahallesinde de kanalizasyon alt yapısı bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri sorunu kendi imkânları ile gidermektedir. İçme suyu mahalleye yakın kaynak suyundan sağlanmaktadır. Kaynaktan çıkan su mahalleye yapılan su deposuna oradan da mahalleye dağıtılıyor.

Tarımsal sulama kırsal mahalle sınırları içerisinde bulunan göletlerden sağlanmaktadır. Arpa, buğday ve yonca yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Yonca, hayvanların kışlık yem ihtiyacını gidermek için yetiştirilmektedir. Ticari amaçlı sebze- meyve yetiştiriciliği yapılmamaktadır.

Geçim kaynağının ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı Üçgen mahallesinde de araştırma sahasının genelinde olduğu gibi küçükbaş hayvan daha fazla yetiştirilmektedir. Tamamı sığır 277 büyükbaş, 6.738 koyun ve 498 keçi olmak üzere toplam 7.236 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, kırsal mahallede hem ilkokul hem de ortaokul bulunmaktadır. Lise öğrenimi gören öğrenciler ise taşımali sistemle 14 km uzaklıktaki Güzelsu mahallesinde eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Tarihi bir yapının yada eserin bulunmadığı mahallede ticari işletme olarak bir bakkal bulunmaktadır.

70-Yalınca Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 73 km uzaklıkta bulunan Yalınca Mahallesi, kuzeyde Topyıldız Mahallesi, güneyde Şırnak ve Hakkâri illeri, batıda Topyıldız Mahallesi ve doğuda ise Sıcaksu Mahallesi ile sınırlıdır. Eski bir geçmişe sahip, ilçenin kuruluşunda Bucak statüsünde olan Yalınca, Büyükşehir Yasası ile münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

İsmi kuzeydoğusunda bulunduğu Yalındağ' dan aldığı tahmin edilmektedir. İlçenin güneyinde, araştırma sahasının önemli yükseltileri arasında yer alan Yalındağ' ın kuzeydoğusunda, sırt bölgesinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 86'sı erkek, 43'ü kadın toplam 129 nüfusu vardır. 5 mezraya (Kapatepe, Mühfuran, Kirvaniş, Çeli, Kelehye, Duav) sahip Yalınca' da toplam 150 hane bulunmaktadır. Araştırma sahasının dikkat çeken özelliklerinden biride kırsal mahallelerin bazılarında hane sayılarının fazla olmasına rağmen nüfus azdır. Bu şekilde olan kırsal mahallelerde mahalle sakinleri ilçe merkezi ya da il merkezinde ikamet etmekte sadece yaz aylarında tarım ve hayvancılık faaliyetleri için mahalleye gelmektedir.

Meskenlerin yapısına bakıldığında, tamamı tek katlı, briket be taş malzemeden yapılmış, tuvaletlerin çoğunun içeride olduğu meskenlerdir. Çatısı bulunan meskenlerde örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmıştır. En önemli sorunlardan biri kanalizasyon alt yapısının olmamasıdır.

İçme suyu, mahallenin güneybatısında yer alan Yalındağ' da bulunan kaynaktan temin edilmektedir. Yalınca' nın diğer bir sorunu ise içme suyunun yetersizliğidir. Tarımsal sulama da aynı şekilde kaynak suyundan toprak kanallar vasıtasıyla sağlanmaktadır.

Arpa, buğday, yonca ve korunga başlıca tarım ürünleridir. Mahalle sakinleri ihtiyaçlarını karşılamak için patates, soğan, nohut ve fasulye yetiştirmekte ancak ticari amaçlı sebze meyve ekilmemektedir. Ekonomik hayatın hayvancılığa dayandığı Yalınca'da 13.342 koyun ve 872 keçi yetiştirilmektedir. Ancak mahallede büyükbaş hayvan yoktur.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, 3 derslikli, 3 öğretmenin görev yaptığı, 8 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul vardır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sıkıntı yaşanmıyor, yıl içerisinde yollar sürekli açıktır. İlçe merkezine sefer yapan 3 minibüsün bulunduğu Yalınca'da ticari işletme olarak 2 bakkal vardır.

71-Yaramış Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 50 km uzaklıkta yer alan Yaramış, kuzeyde Umut Mahallesi, güneyde Tepegören Mahallesi, batıda Cevizalan ve doğu da Karakoç Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşunda önemli bir yerleşim merkezi olan Güzelsu Bucağı'na bağlı bir köy olarak varlığını sürdüren Yaramış daha sonra kırsal mahalle statüsü kazanmıştır.

İlçenin kuzey kesiminde, yüksek plato yüzeyinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre; 388'i erkek, 353'ü kadın olmak üzere toplam 741 nüfusu olan Yaramış, 3 mezraya (Sadomezrası, Kalengir ve Adilmezrası) sahiptir.

Yaklaşık 140 haneye sahip kırsal mahallede meskenlerin yapısı incelendiğinde; tek katlı, kerpiç ve briket malzemedен yapılmış, tuvaletlerin genelinin içeride olduğu yapılar olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca meskenlerin çoğunda çatı bulunmakta ve örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmaktadır. Mahallede kanalizasyon alt yapısı yoktur.

İçme suyu, hem sondaj yöntemi kullanılarak hem de kaynak suyundan istifade ederek elde edilmektedir. Tarımsal sulama ise mahallenin yakınından geçen Hacı Deresi'nden, toprak kanallarla temin edilmektedir. Mahalle sakinleri, tarımsal

sulamanın yetersiz olduğunu ve toprak kanalların suyu emdiğinden dolayı beton kanallara ihtiyaç duyduklarını dile getirmektedir.

Yaramış' da ekonomik hayat tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Kırsal mahallede buğday, arpa, yonca, korunga ve nohut yetiştirilmektedir. İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre 2020 yılında kırsal mahallede, büyükbaş hayvan olarak 211 sığır, küçükbaş hayvan olarak 19.236 koyun ve 1030 keçi olmak üzere toplam 20.266 hayvan mevcuttur.

Eğitim olanakları açısından imkânların diğer kırsal mahallelere oranla daha iyi olduğu yaramış' da 2 derslikli, 2 öğretmenin görev yaptığı bir ilkokul ile 10 derslikli, 16 öğretmenin görev yaptığı ve 207 öğrencinin eğitim gördüğü bir ortaokul bulunmaktadır.

İlçe merkezine ulaşım, Yaramış- Güzelsu arası 12 km stabilize, Güzelsu-Gürpınar arası asfalt yolla sağlanmaktadır. Ticari işletme olarak 2 bakkalın bulunduğu kırsal mahallede ayrıca Aile Destek Merkezi vardır.

72-Yatağan Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 15 km uzaklıkta bulunan Yatağan, kuzeyinde Çakınlı Mahallesi, güneyinde Kuşdağı Mahallesi, doğusunda Erkaldı Mahallesi ve batısında Parmakkapı mahallesi ile sınırlıdır. İlçe kurulduğundan beri merkeze bağlı köy olan Yatağan, 2014 yılında mahalle statüsü kazanmıştır.

Havasor ovasında, alüvyal vadi tabanına kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir yerleşmedir. 2020 ADNKS verilerine göre 487'si erkek, 449'u kadın olmak üzere toplam 936 nüfusu olan mahallede 128 hane bulunmaktadır. Meskenler tek katlı, az sayıda kerpiç ve briket yapılar şeklindedir. Az sayıda bulunan kerpiç yapıların banyosu içeride tuvaleti ise dışarıdadır. Briket yapılarda ise tuvalet ve banyolar içeride yer almaktadır. Çatıların örtü gereci olarak genellikle sac kullanılmıştır.

Mahallede ekonomik hayat ilçenin genelinde olduğu gibi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Yetiştirilen tarım ürünleri; arpa, buğday, yonca, şeker pancarı ve korungadır. Küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu mahallede İlçe Tarım

ve Orman Müdürlüğü verilerine göre 84 büyükbaş hayvan, 12.969 koyun ve 1.057 keçi olmak üzere toplam 14.026 küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

Yatağan Mahallesiinde eğitim olanakları kısıtlıdır. İlkokul bulunan mahallede, ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler taşınmalı eğitim ile ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

Kanalizasyon alt yapısı bulunmayan mahallede içme suyu, sondaj kuyularından çıkarılan suyun depolardan dağıtımı yapılarak karşılanmaktadır. 2 sondaj kuyusu ve 2 su deposu mevcuttur. Tarımsal sulama, kaynağını Zerne Barajından alan DSİ tarafından yapılan su kanalları ile sağlanmaktadır.

Ulaşımda herhangi bir sorun yaşanmamakta, ilçe merkezine ulaşım her zaman sağlanmaktadır. Mahalle içi yollar parke taşı, köy çıkışından Çavuştepe Mahallesi kadar olan yola asfalt döşenmiştir.

Cami ve Kuran Kursunun faaliyette olduğu mahallede ticari işletme olarak 2 bakkal bulunmaktadır.

73-Yedisalkım Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 41 km uzaklıkta bulunan Yedisalkım Mahallesi, kuzeyde Alınak Mahallesi, güneyde Güleçler Mahallesi, batıda Koçgüden Mahallesi, doğuda Arındı Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşundan itibaren Kırkgeçit Bucağına bağlı bir köy olan Yedisalkım daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren bir kırsal mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 203'ü erkek, 179'u kadın olmak üzere toplam 382 nüfusu bulunan Yedisalkım' ın 1 mezrası (Dikenli) vardır. Dikenli mezrası dâhil Yedisalkım'da toplam 40 hane bulunmaktadır.

Meskenler 2 tanesi iki katlı geriye kalanlar tek katlı, az sayıda kerpiç ve betonarme, çoğunluğu taş, tuvaletlerin çoğunun dışarıda olduğu yapılardır. Kırsal mahallede göç nedeniyle çok sayıda metruk mesken bulunmaktadır. Örtü gereci olarak genellikle sac malzeme kullanılmıştır.

Kanalizasyon alt yapısının bulunmadığı Yedisalkım'da mahalle sakinleri sorunu kendi imkânları ile çözmektedir. İçme suyu, Başet Dağında bulunan kaynak suyundan sağlanmaktadır. Kaynaktan gelen su depoda toplanarak mahalleye dağıtılıyor.

Tarımsal sulama, Başet Dağında bulunan kaynaktan sağlanıyor. DSİ tarafından yapılan su kanalları vasıtasıyla mahallenin tarımsal sulama ihtiyacı karşılanıyor. Tarımsal sulamada sıkıntı yaşanmamaktadır. Arpa, buğday ve yonca yetiştirilmektedir.

Ekonomik hayatın ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığı Yedisalkım'da, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre; büyükbaş hayvan olarak 67 sığır, 10.276 koyun ve 1.030 keçi olmak üzere toplam 11.306 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, araştırma sahasının genelinde olduğu gibi kısıtlı imkânlar vardır. 2 derslikli, 5 öğretmenin görev yaptığı ve 15 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul öğrenimi gören öğrenciler, 9 km uzaklıkta bulunan Tutmaç Mahallesinde, lise öğrenimi gören öğrenciler ise 22 km uzaklıkta bulunan Güzelsu Mahallesinde ve ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşımında sorun yaşanmamaktadır. Mahalleden ilçeye her gün sefer yapan minibüs vardır. Mahalle içindeki yolların parke taşı ile döşenmiş olduğu Yedisalkım'da ticari işletme olarak 1 bakkal bulunmaktadır.

74-Yolaşan Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 13 km uzaklıkta bulunan Yolaşan, kuzeyde Gölardı Mahallesi, güneyde Erkaldı Mahallesi, batıda İpekyolu ve Edremit İlçeleri, doğuda ise Bozyiğit Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kurulduğu dönemde ilçe merkezine bağlı bir köy olan Yolaşan daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Havasor (Gürpınar) Ovasının kuzeyinde, yamaç üzerinde kurulmuş kırsal bir mahalledir2020 ADNKS verilerine göre; 474'sı erkek, 450'i kadın olmak üzere toplam 924 nüfusu bulunan Yolaşan'da 3 mezra, yaklaşık 120 hane bulunmaktadır.

Meskenlerin yapısı incelendiğinde; tamamı tek katlı, briket ve az sayıda kerpiç malzemeden inşa edilmiş yapılardır. Mahallede örtü gereci olarak sac malzeme kullanılmış, tuvaletlerin çoğunluğu dışarıda bulunmaktadır.

Kanalizasyon alt yapısı yoktur. Mahalle sakinleri için en önemli sorunlar arasında kanalizasyon sorunu yer almakta ve mahalleli sorunu kendi imkânları ile meskenlerin yakınına çukur kazarak gidermektedir. İçme suyu, mahallenin kuzeyinde bulunan Horon Dağ'ında bulunan kaynaktan elde edilmektedir. Ancak içme suyunun yetersizliğinden dolayı daha sonra sondaj yöntemi kullanılarak su temini yapılmıştır. Tarımsal sulama ise kaynağını Zerneke Barajı'ndan alan Güzelsu Çayı'ndan sağlanmaktadır. Tarımsal sulamada toprak kanalların kullanılması su kaybına neden olduğundan dolayı önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Yonca ve korunga dışında yetiştirilen tarım ürünü bulunmamaktadır. Bu ürünlerde hayvanların kışlık yem ihtiyacının karşılanması amacıyla ekilmektedir. Ekonomik hayatın tamamen hayvancılığa dayandığı Yolaşan'da, büyükbaş hayvan olarak 115 sığır, 20.975 koyun ve 1.010 keçi olmak üzere toplam 21.985 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Araştırma sahasının en fazla hayvan bulunan kırsal mahalleleri arasında yer almaktadır.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında mahallede, 3 derslikli, 4 öğretmenin görev yaptığı, 46 öğrencini eğitim gördüğü bir ilkököl vardır. İlçe merkezine yakın olmasında dolayı ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine yakın olmasından dolayı ulaşımında sıkıntı yaşanmıyor. Mahallede ticari işletme yoktur.

75-Yoldüştü Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 28 km uzaklıkta bulunan Yoldüştü Mahallesi, kuzeyde Bağrıyanık Mahallesi, güneyde Örmeli ve Dolaylı Mahalleleri, batıda Kırkgeçit ve Örmeli Mahalleleri ve doğuda ise Koçgüden ve Güleçler Mahalleleri ile sınırlıdır.

İlçenin kurulmasıyla birlikte önemli bir yerleşim merkezi olan Kırkgeçit Bucağına bağlı bir köy olan Yoldüştü, yakın zamanda münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik Vadi tabanında kurulmuş olan kırsal mahalle, toplu yerleşme özelliği göstermektedir. 2020 ADNKS verilerine göre, 236'sı erkek, 159'u kadın olmak üzere toplam 395 nüfusa sahip Yoldüştü'de ayrıca Kızılmeydan ve Güğümlü olmak üzere iki mezra bulunmaktadır. Yaklaşık 140 haneye sahip kırsal mahallede, mahalle sakinlerinin bazıları araştırma sahasının belli mahallelerinde olduğu gibi kışın Van merkezde oturmakta yazın ise belli dönem mahalleye gelmektedir.

Yoldüştü'de meskenlerin yapısına bakıldığında, tamamı tek katlı, kerpiç ve briket malzemeden yapılmış, çatılı ve tuvaletlerin çoğunun içeride olduğu meskenlerdir.

Kanalizasyon alt yapısının bulunmadığı kırsal mahallede, mahalle sakinleri sorunu kendi imkânlarıyla çözmeye çalışmaktadır. İçme suyu, mahallenin doğusunda yer alan Sarıbulak Dağları'nda bulunan kaynaktan sağlanmaktadır. Tarımsal sulama ise mahallenin yakınından geçen Domuz Deresi'nden toprak kanallarla temin edilmektedir. Ancak araştırma sahasının sorunları arasında toprak kanallarda bulunmaktadır. Bu kanallardan temin edilen su, tarlalara ulaşana kadar toprak tarafından emildiğinden dolayı su sıkıntısı baş göstermektedir. Mahalle sakinleri, topraklarının hem yeterli olduğunu hem de verimli olduğunu ancak su yetersizliğinden dolayı istedikleri verimi almadıklarını, bu sorunun toprak kanal yerine beton kanallar yapılmasıyla ortadan kalkacağını ifade ettiler.

Arpa, yonca, korunga ve patates yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Yonca ve korunga hayvanların kışlık yem ihtiyacının karşılanması için ekilmektedir. Ekonomik hayatın tarım ve hayvancılığa dayandığı kırsal mahallede, büyükbaş hayvan olarak 145 sığır, 5920 koyun ve 935 keçi olmak üzere 6.855 küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında 2 derslikli, 7 öğretmenin görev yaptığı, 9 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaokul öğrenimi gören öğrenciler, Yoldüştü'ye 9 km uzaklıkta bulunan Kırkgeçit Mahallesi'nde, lise öğrenimi gören öğrenciler ise ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir. Mahallede ticari işletme bulunmamaktadır.

76-Yukarıkaymaz Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 2.4 km uzaklıkta bulunan Yukarıkaymaz, kuzeyinse ilçe merkezi, güneyinde Sakalar Mahallesi, batısında Gevaş İlçesi, doğusunda Parmakkapı Mahallesi ile sınırlıdır.

Yerleşme tarihinin eskilere dayandığı mahallenin 1800'lü yıllarda isminin Bıjingerd (Mıjingerd) olduğu, 7 hanenin bulunduğu ve toplam 53 Ermeni'nin yaşadığı kaynaklarda geçmektedir (Tatoyan, 2018:13/19).

İlçenin kuruluşundan itibaren bucağa bağlı köy olan Yukarıkaymaz daha sonra mahalle statüsü kazanmıştır. İsminin nereden geldiği tam olarak bilinmemekle birlikte Cumhuriyet döneminde bu ismi almıştır.

Alüvyal vadi tabanı üzerinde kurulmuş, toplu yerleşme özelliğine sahip kırsal mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 347'si erkek, 324'ü kadın olmak üzere toplam 671 nüfusu olan Yukarıkaymaz'da yaklaşık 100 hane bulunmaktadır.

Yukarıkaymaz'da meskenler genellikle tek katlı, az sayıda iki ve üç katlı, tuvaletler içeride, çoğunluğu briket olmak üzere az sayıda betonarme yapılardır. Örtü gereci olarak bölgeye uygun sac malzeme kullanılmıştır.

Araştırma sahasının genelinde ilçe merkezine uzak kırsal mahallelerin kanalizasyon alt yapıları bulunmamaktadır. İlçe merkezine yakın olmasının avantajlarından biri mahallenin kanalizasyon alt yapısının bulunmasıdır.

İçme suyu alt yapısının bulunduğu mahallede, Dünya su mühendisliği olarak adlandırılan Urartular dönemine ait Şamran kanalının kaynağını oluşturan ve Gürpınar (İlçe merkezi, Yukarıkaymaz, Otbiçer, Aşağıkaymaz, Koyunyatağı ve Değirmendüzü mahalleri) ile Van ilinin bir kısmının içme suyunun sağlandığı Başbulak (Yukarıkaymaz Ana Su Kaynağı) kaynağı bulunmaktadır (Fotoğraf 2.14.).

Tarımsal sulama, DSI' nin yaptığı kanallar vasıtasıyla araştırma sahasının büyük bir kısmının tarımsal sulama ihtiyacının karşılandığı Zernek Barajından sağlanmaktadır. Arpa, buğday, yonca ve korunga başlıca yetiştirilen tarımsal

ürünlerdir. Ticari amaçla olmamakla birlikte kendi ihtiyaçlarını karşılamak için elma, armut, domates, biber ve patlıcan yetiştirilmektedir.

Araştırma sahasının genelinde olduğu gibi Yukarıkaymaz mahallesinde de küçükbaş hayvancılık daha fazla yapılmaktadır. İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre mahallede, 174 büyükbaş, 4245 koyun ve 460 keçi olmak üzere toplam 4.705 küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

Fotoğraf 2. 14. Başbulak Ana Su Kaynağı (Şamran Kanalı)

Eğitim olanakları bakımından mahallede sadece ilkokul olmasına rağmen ilçe merkezine yakın olmasından dolayı ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ilçe merkezinde çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

Ulaşımda herhangi bir sıkıntı yaşanmayan mahallede ticari işletme olarak bir alabalık tesisi bulunmaktadır.

77-Yurtbaşı Mahallesi (Köyü)

İlçe merkezine 51 km uzaklıkta bulunan Yurtbaşı, kuzeyde Mollahüseyin Mahallesi, güneyde Yedisalkım Mahallesi, batıda Alniak ve Giyimli Mahalleleri, doğuda ise Taşdöndüren Mahallesi ile sınırlıdır. İlçenin kuruluşundan sonra önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Güzelsu (Hoşap) Bucağı'na bağlı bir köy olan Yurtbaşı daha sonra münferit mahalle statüsü kazanmıştır.

Çentik vadi tabanında kurulmuş, toplu yerleşme özelliği gösteren kırsal bir mahalledir. 2020 ADNKS verilerine göre; 243'ü erkek, 235'i kadın olmak üzere toplam 478 nüfusa sahiptir. Yurtbaşı nüfusu 2015 yılından sonra sürekli azalma eğilimine girmiştir. Mahallede 55 hane bulunmaktadır.

Mahallede meskenlerin yapısı incelendiğinde, kerpiç, taş ve briket malzemeden yapılmış, az sayıda iki katlı çoğunluğu tek katlı ve tuvaletlerin çoğunun dışarıda olduğu yapılardır. Çatılı mesken sayısının az olduğu mahallede meskenler genellikle çatısızdır.

Mahalle sakinleri en önemli sorunların başında kanalizasyon alt yapısının olmamasını dile getirmektedir. İçme suyu, mahalleye yakın kaynaktan sağlanmaktadır. Tarımsal sulama ise mahallenin yakınından geçmekte olan dereden toprak kanallar ile temin edilmektedir. Buğday, arpa, yonca ve korunga yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir.

Ekonomik hayatın hayvancılığa dayandığı Yurtbaşı Mahallesinde, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre; büyükbaş hayvan olarak 418 sığır, küçükbaş hayvan olarak ise 5634 koyun ve 415 keçi olmak üzere toplam 6.467 hayvan bulunmaktadır.

Eğitim olanakları açısından bakıldığında, 2 derslikli, 4 öğretmenin görev yaptığı ve 54 öğrencinin eğitim gördüğü bir ilkokul vardır. Ortaokul ve lise öğrenimi gören öğrenciler ise Güzelsu Mahallesi ve ilçe merkezindeki çeşitli okullarda eğitim görmektedir.

İlçe merkezine ulaşım asfalt yolla sağlanmakta, ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Mahallede ticari işletme olarak 1 bakkal vardır.

Araştırma sahasında bulunan 77 kırsal mahalle (köy) yerleşmeyi ayrıntılı bir şekilde ele aldık. Bu yerleşmeler ile ilgili genel bir değerlendirme yapmak ise yer şekilleri, yerleşmelerin kurulması, nüfus, eğitim, ekonomik hayat gibi birçok faaliyetin birbiriyle bağlantılı olduğunun anlaşılması açısından önemlidir.

Araştırma sahasında su şebekesi olmayan kırsal yerleşme bulunmamaktadır. İlçenin güneyinde yükseltinin fazla olduğu buna bağlı nüfusun az olduğu yerlerde ise

okul olmadığı dikkat çekmektedir. Norduz Bölgesi diye adlandırdığımız bölgede bulunan Akdoğu, Bükeç, Çepkenli, Dikbıyık, Kalkanlı, Kapçık, Kılıçtutan ve Topyıldız'da okul bulunmamaktadır. Nüfusun en fazla olduğu yerleşmeler Elaçmaz 1.452, Güzelsu/ Hoşap 1.318, Tutmaç 1.223, Öveçli 972, Yatağan 936, Yolaşan 924, Aşağıkaymaz 879, Sevindik 877, Parmakkapı 850, Bozyiğit 834 kırsal mahalleleridir. Bu yerleşmeler yükseltinin daha az olduğu, ulaşımın ve iklim şartlarının uygun olduğu Gürpınar (Havasor) Ovası ve Güzelsu Havzasında yer almaktadır. Nüfusun en az olduğu yerleşmeler Kalkanlı 20, Üçdoğan 21, Kılıçtutan 23, Bükeç 55, Kapçık 64, Taşlıyazı 66 mahalleleridir. Bu yerleşmeler ise yükseltinin fazla olduğu Norduz bölgesinde yer almaktadır. Araştırma sahasının bitki örtüsü ve yer şekilleri hayvancılığa özellikle küçükbaş hayvancılığa uygundur. Hayvancılığın en fazla yapıldığı yerleşmeler Oğuldami (28.377), Dikbıyık (27.600), Çatakdibi (25.755), Örmeli (24.819), Elaçmaz (23.521), Parmakkapı (22.706), Yolaşan (21.985), Yaramış (20.266) kırsal mahalleleridir. Bu 8 mahallede bulunan küçükbaş hayvan miktarı (195.029), ilçedeki toplam küçükbaş hayvanların % 25,4' ünü oluşturmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK ÖZELLİKLER

3.1. Tarım

Gürpınar, iklim şartları, toprak şartları ve yer şekilleri gibi özelliklerine bağlı olarak tarım ve hayvancılığın özelliklerde hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı bir ilçedir. Nitekim ilçe nüfusunun çoğunluğu geçimini tarım ve hayvancılık sektörlerinden sağlamaktadır.

İlçede ekilen alan 382.232dekar, nadasa bırakılan alan ise 100.300 dekadır. Sebze bahçeleri alanı 110 dekar, meyveler, içecek ve baharat bitkilerin alanı 1.913 dekadır. Sulanan tarım arazisi 36.730 dekar, sulanmayan tarım arazisi ise 135.410 dekadır.

İlçede tahıl, bitkisel ürünler, sebze ve meyve üretimi yapılmakla birlikte en fazla üretimi yapılan tarım türü ise yem bitkileridir. Yem bitkilerinden sonra en fazla tahıl üretimi yapılmaktadır.

Tablo 3. 1. Seçili Tarım Ürünlerinde Yıllık Üretim Miktarları (2020)

Ürün Adı	Üretim (Ton)	Ürün Adı	Üretim (Ton)	Ürün Adı	Üretim (Ton)
Yonca	140.400	Domates	332	Elma (Diğer)	209
Buğday	7.524	Salatalık	205	Kayısı	58
Korunga	80.000	Sivri Biber	21	Armut	20
Arpa	4.557	Dolmalık Biber	17	Ceviz	4
Şeker Pancarı	4.366	Çarliston Biber	4	Erik	3

Kaynak: TÜİK-2020

Karasal iklimin hâkim olduğu araştırma sahasında üretimi en fazla yapılan ürün yoncadır. 2020 verilerine göre 188.000 dekar alanda 140.400 ton yonca üretimi gerçekleştirilmiştir. 96.500 dekar alanda 7.524 ton buğday (durum buğdayı hariç), 60.000 dekar alanda 80.000 ton korunga, 8.775 dekar alanda 4.557 ton arpa, 208 dekar alanda 4.366 ton şeker pancarı üretimi yapılmıştır (Tablo 3.1.). Yonca ve korunga daha çok hayvanların kışlık yem ihtiyacını karşılamak için kullanılmaktadır.

Araştırma sahasında üretimi yapılan sebzeler; biber (dolmalık, sivri, çarliston), salatalık ve domates. Üretimi en fazla yapılan sebze ise domatestir.

Sırasıyla salatalık, sivri biber, dolmalık biber ve çarliston biber gelmektedir. 55 dekar alanda 332ton domates, 33 dekar alanda 205 ton salatalık, 11 dekar alanda 21 ton sivri biber, 10 dekar alanda 17 ton dolmalık biber ve 1 dekar alanda ise 4 ton çarliston biber üretilmektedir. Elma (diğer), armut, kayısı, erik ve ceviz üretimi yapılan meyvelerdir. İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün 2020 verilerine göre 209 ton ile üretimi en fazla yapılan meyve elma (diğer) dır (Fotoğraf 3.1.). Kayısı 58, armut 20, ceviz 4 ve erik 3 ton üretilmiştir.

Fotoğraf 3. 1. Aşağıkaymaz Mahallesinde elma bahçesinden görünüm

3.2. Hayvancılık

Gürpınar'da hayvancılık faaliyetleri ekonomik anlamda önemli gelir kaynağıdır. Bitki örtüsü ve yeryüzü şekilleri hayvancılığa özellikle de küçükbaş hayvancılığa uygundur. İlçenin geçim kaynağı ağırlıklı olarak hayvancılığa dayanmaktadır. İlçenin hayvan varlığı incelendiğinde önemli bir potansiyele sahip olduğu ve en fazla üretimi yapılan türün küçükbaş hayvan yetiştiriciliği olduğunu söyleyebiliriz (Fotoğraf 3.2.). 316.648 hektar mera alanına sahip araştırma sahasında İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün 2020 verilerine göre 713.813 koyun ve 53.697 keçi olmak üzere toplam 767.510 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Van'ın ilçeleri arasında en fazla küçükbaş hayvan sayısına sahip ilçe olan Gürpınar (Tablo 3. 3.), Türkiye genelinde ise en fazla küçükbaş hayvana sahip 3. ilçedir (Tablo 3. 5.). Bu veriler ilçenin sahip olduğu küçükbaş hayvan potansiyelinin ne kadar fazla

olduğunu açıkça göstermektedir. Büyükbaş hayvancılık üretiminin daha az yapıldığı ilçede 10.302 sığır ve 9 manda olmak üzere toplam 10.311 adet büyükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Fotoğraf 3. 2. Küçükbaş Hayvan Otlatan Vatandaşlar

Tablo 3. 2. Gürpınar İlçesi'nin Hayvan Varlığı (2020)

Büyükbaş (Sığır)	10.302
Büyükbaş (Manda)	9
Küçükbaş (Koyun)	713.813
Küçükbaş (Keçi)	53.697

Kaynak: TÜİK 2021

Tablo 3. 3. Van İlçeleri Hayvan Varlığı (2020)

İLÇELER	HAYVAN SAYISI (KOYUN)
GÜRPINAR	713.813
BAŞKALE	409.501
ERÇİŞ	338.100
ÖZALP	295.660
ÇALDIRAN	230.219
MURADIYE	207.393
SARAY	190.100
İPEKYOLU	164.225
ÇATAK	114.488
TUŞBA	94.450
GEVAŞ	76.580
EDREMİT	60.041
BAHÇESARAY	41.058

Kaynak: TÜİK 2021

Tablo 3. 4. Küçükbaş Hayvan Sayısının En fazla Olduğu 10 İl (2020)

İL	HAYVAN SAYISI (KOYUN)
VAN	2.911.815
KONYA	2.556.610
ŞANLIURFA	2.318.787
ANKARA	1.717.812
DIYARBAKIR	1.673.581
AĞRI	1.317.541
BALIKESİR	1.299.936
İĞDIR	1.224.683
AFYONKARAHİSAR	1.124.236
ESKİŞEHİR	1.071.097

Kaynak: TÜİK 2021**Tablo 3. 5.** Küçükbaş Hayvan Sayısının En fazla Olduğu 10 İlçe

İLÇE	HAYVAN SAYISI (KOYUN)
SİVEREK	1.025.465
İĞDIR/MERKEZ	715.474
GÜRPINAR	713.813
DOĞUBAYAZIT	546.217
ÇERMİK	476.883
BAŞKALE	409.501
VİRANŞEHİR	381.538
KARAPINAR	353.162
ERÇİŞ	338.100
ÖZALP	295.660

Kaynak: TÜİK 2021

İlçede büyükbaş hayvan yetiştiriciliği ilçenin genelinde çok yaygın yapılan bir tür değildir. Mevcut verilere bakıldığında Arındı, Bozyiğit, Çavuştepe, Aşağıkaymaz, Otbiçer, Taşdöndüren, Tepegören gibi kırsal mahalle yerleşmelerinde yoğunluk kazandığını söyleyebiliriz.

Dünyada sadece Gürpınar'da yetiştirilen norduz koyunu bu bölgeye has bir hayvan türüdür. Norduz adı verilen bölgede yetiştirilen bu koyunlar, uzun bacaklı ve yüksek yapılı, boynu tamamen yapağı ile kaplı, üç parçalı kuyruklu, siyah beyaz ve kül renkli, erkekleri boynuzlu, dişilerinin ise yaklaşık yarısı boynuzlu olan bir ırk olarak öne çıkıyor. Dikkat çeken başka özelliği ise diğer koyunlarda 12 olan kaburga sayısı Norduz ırkında 13'tür. Yaklaşık 300 yıllık bir geçmişe sahip olan Norduz ırkı, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaması için Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan Evcil Hayvan Genetik Kaynaklarını Koruması Projesi kapsamında, 2007 yılından beri koruma altına alınmıştır (Van İl Tarım ve Orman Müdürlüğü).

Norduz Koyunu, ilçenin güneyinde Norduz olarak adlandırılan bölgede yetiştirilmektedir. 2021 yılı itibariyle sayıları yaklaşık olarak 20.000 civarındadır. Hazırlanan yeni bir proje ile 1000 Norduz koyunu 5 yıl süreyle ayrı tutularak ırkın gen kaynaklarının korunması adına koruma altına alınacaktır. Dağseven, Bükeç, Geçerli, Oğuldami ve Yalınca Norduz koyununun yoğun olarak yetiştirildikleri kırsal yerleşmelerdir.

3.2.1. Yaylacılık

Yayla terimi, eski Türkçe lehçelerinde kullanılan yay (yaz) kökü ile hayvanları açıkta ve dağınık olarak otlatmak anlamını taşıyan yaymak/yaylamak ifadeleriyle ilgilidir. Yaylacılık ise, her yıl tekrarlanan, önceden belirlenmiş rotalar boyunca sürülerin mevsimlik transferini içeren pastoral bir hayvancılık yöntemidir (Ertaş, 2020: 185). Geleneksel yaylacılıkta temel ekonomik etkinlik hayvancılıktır. Klasik anlamda, geçici yerleşmeler olan yaylalarda, ekip-dikmeye yer yer rastlansa bile, bu etkinlik, çok önemli bir üretim faaliyeti değildir. Aileler, hayvan beslerler ve onlardan tereyağı ve peynir gibi süt ürünleri ile yapağı, deri ve et üretimi yaparlar. Dolayısıyla da bu bağlamda yaylacı-çiftçiler mali kazançlarını, ekip-dikme ya da ekip biçmeden değil, hayvansal ürünleri pazarlayarak sağlamaktadırlar (Doğanay ve Çoşkun, 2014: 23).

İlçenin güney kesimi özellikle Norduz diye adlandırılan bölge yaylacılık faaliyetleri açısından oldukça elverişlidir. Yalınca, Kırkgeçit, Sıcaksu, Topyıldız, Geziyurt, Dağseven, Bükeç, Taşlıyazı ve Çepkenli kırsal yerleşmelerinde yaylacılık faaliyetleri oldukça fazladır. Bu yaylalar bölge hayvancılığı açısından son derece önemlidir. Yöre halkı yazın yaylalara çıkarak hayvanlarını otlatır ve aynı zamanda hayvansal üretimlerini gerçekleştirirler. Haziran ayı gibi başlayan yayla sezonu, Eylül ayı sonu ekim ayı başı gibi son bulmaktadır. En fazla küçükbaş hayvana sahip ilçe bakımından Van' da 1. , Türkiye'de ise 3. sırada yer alan Gürpınar' da ki hayvan potansiyeli düşünüldüğünde yaylaların, hayvancılığa dolayısıyla ekonomiye etkisi fazladır. Yaylalardan daha verimli bir şekilde yararlanmak için yolların yapılması, mandıra vb. tesislerin kurulması, meskenlerin ihtiyaçları karşılayacak şekilde yapılması gerekmektedir.

3.3. Turizm

Turizmin ilk tanımı, 1905 yılında Guyer-Feuler tarafından ortaya atılmıştır. Bu tanıma göre turizm;“gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak ulusların ve toplulukların biri birlerine daha çok yaklaşmasına olanak veren “modern çağa” özgü bir olay” şeklindedir (Denk, 2018: 4). Diğer bir tanım da Turizm; insanların dinlenmesini sağlayan, yeni yerleşimler görmek ve tanımak düşüncesiyle kültürel anlamda geliştirici faaliyetler olmasının yanında yeni işgücü olanakları oluşturan, özellikle yöresel anlamda ekonomik kalkınmaya katkı sunan ve bu yolla yöresel büyümeye hız kazandıran faaliyetler olarak ifade edilmiştir (Yılmaz ve Karaağaç, 2019).

Turizmin ekonomik boyutu düşünüldüğünde hem iş olanakları hem de sıcak para girdisi bakımından ekonomiye katkısının ne kadar önemli olduğu yadsınamaz. Günümüzde gelişmiş ülkeler doğal ya da beşeri ne kadar çekiciliğe sahipse bunu ekonomiye kazandırmaktadır. Gerek araştırma sahası gerekse bulunduğu il turizm potansiyeli açısından önemli bir yere sahiptir.

Gittikçe büyüyen Türkiye turizm pazarından istifade edebilecek birçok çekiciliğe sahip olan Van, tarihi uygarlıkların muhteşem kalıntıları, muazzam sayılacak doğal çekicilikleri sıcak ve samimi insanlardan oluşan değerleri ile bütün dünya ziyaretçileri için bir çekim ve yöneliş alanı olabilir. Zira Türkiye’nin Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan Van ili, ülkemizin İran üzerinden Asya’ya açılan önemli bir sınır kapısı durumundadır (Alaeddinoğlu, 2007: 2).

3.3.1. Konaklama: Araştırma sahası olan Gürpınar İlçesi’nde konaklama olanakları yetersizdir. İlçede 22 oda ve 62 yatak kapasiteli Öğretmenevi dışında konaklama tesisinin bulunmaması önemli bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

3.3.2. Ulaşım: Araştırma sahası ulaşım olanakları açısından elverişlidir. Van’a 21 km uzaklıkta bulunan ilçeden il merkezine minibüs ve belediye otobüsleri ile her gün çok sayıda sefer düzenlenmektedir. İl merkezine yakın olmasının diğer bir

avantajı ise Van'da bulunan havalimanına ulaşımın kolay olmasıdır. Hakkâri Karayolu (D950) da Gürpınar sınırlarından geçmekte olup İran'a sefer yapan otobüslerin çoğu da Gürpınar ilçesinin sınırlarından geçmektedir.

3.3.3. Doğal ve Beşeri Turistik Çekicilikler

Çavuştepe Kalesi: Çavuştepe Kalesi, Çavuştepe Mahallesi'nin doğusunda yer alan Bol Dağının (2024 m) batı kısmında iki tepe üzerine kurulmuş (Fotoğraf 3.3.), Yukarı Kale ve Aşağı Kale olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Kale, II. Sarduri tarafından M.Ö. 765-734 tarihleri arasında yaptırılmıştır. Çavuştepe Kalesi, Urartular dönemine ait surları tamamen ortaya çıkmış kale olma özelliğini taşımaktadır. Bu bakımdan Urartu arkeolojisi ve turizm açısından önemli destinasyon alanıdır. Çavuştepe Kalesinde 1961-1986 yılları arasında Erzen Başkanlığında 25 yıl kesintisiz kazı çalışmaları yapılmış, 2014 yılından itibaren Çavuşoğlu Başkanlığında çalışmalar devam etmektedir.

Fotoğraf 3. 3. Çavuştepe Kalesi

Hoşap Kalesi: Güzelsu (Hoşap) Mahallesi'nde, İlçe merkezine 40 uzaklıkta bulunan kale geçmişi itibariyle Urartu Devletine kadar uzanmakta ve Osmanlı Devleti'ne tabi Mahmudi Beyleri'nin yaptırdığı şekliyle günümüze ulaşmıştır. Bölgenin dikkat çeken sembol yapılarından biridir (Fotoğraf 3.4.).

Fotoğraf 3. 4. Hoşap Kalesi

Zernek Kalesi: İlçe merkezine 25 km uzaklıkta bulunan Hamurkesen Mahallesi'nde yer almaktadır (Fotoğraf 3.5.). Giriş kapısı üzerinde bulunan kitabeye göre, Seyyid Muhammed tarafından 1122 (1710) tarihinde yaptırılmıştır.

Fotoğraf 3. 5. Hamurkesen Mahallesi'nde bulunan Zernek Kalesi

Meryem Ana (Hogeacvank) Manastırı: İlçenin 31 km. güneydoğusunda yer alan Kırkgeçit (Kasrik) Köyü'nün batısındaki Kuş Dağları'nın kuzeydoğu bitiminde bulunmaktadır. Kırkgeçit (Kasrik) Deresi'nin Çataksuyu Çayı'na (Norduz Çayı) karıştığı yerdeki bir tabya üzerinde kurulmuş olan manastırın yapılış tarihi kesin olarak bilinmemektedir.

Saint Marinos (Bakireler) Manastırı: İlçe merkezine 1 km uzaklıkta bulunan Aşağıkaymaz Mahallesi'nin Arkboyu mezrasında yer alan manastırın yaklaşık olarak 250 yıllık bir geçmişe sahip olduğu tahmin edilmektedir. Etrafı duvarlarla çevrili ve 12 odadan oluşan manastırda 19. yy da 300 rahibenin barındığı önemli bir merkez olduğu belirtilmektedir.

Yedisalkım Mağaraları: İlçe merkezine 41 km uzaklıkta bulunan Yedisalkım Mahallesi'nin batısında kayalık vadi içerisinde yer almaktadır. Yaklaşık 10 Bin yıllık olduğu tahmin edilen bu mağaralarda belirgin resimlerde insan ve hayvan figürü, avda uygulanan tuzak figürleri ile tanrıça figürleri bulunmaktadır (Fotoğraf 3.6.).

Fotoğraf 3. 6. Yedisalkım Mağaralarındaki Araştırma Çalışmasından bir görünüm (Foto: R. Çavuşoğlu)

Norduz Yaylaları: İlçenin güneyinde Norduz olarak adlandırılan bölge yükseltinin ve dağlık alanların fazla olduğu bir yerdir. Hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı Norduz bölgesinde yöre halkı yazın meralardan daha fazla faydalanmak, hayvansal ürünlerin üretimini daha rahat yapmak için yaylalara çıkmaktadır. Yaylaların bulunduğu bölge özellikle Yalınca Yayları doğal çekicilik açısından son derece önemlidir.

Kırk Değirmenler: İlçe merkezine 1 km uzaklıkta bulunan Değirmendüzü Mahallesi'nde yer alan Kırk Değirmenler, Urartu Kralı Menua tarafından Şamran Kanalları ile birlikte inşa edildiği tahmin edilmektedir. Değirmenleri çalıştırmak için

Başbulak mevkiinden 3 km uzunluğunda kanallar yaparak su getirmişlerdir. Verimli Gürpınar ovasında su sorununu ortadan kaldıran Urartular, bu ovidan elde edilen ürünleri öğütmek için kırk değirmen inşa etmişlerdir. Değirmendüzü mahallesinde kalıntıları bulunan bu değirmenler Urartular dönemine ait önemli eserler arasında yer almaktadır. 1986 yılına kadar çeşitli dönemlerde kullanılan Değirmenler, Başbulak suyunun Van'a içme suyu olarak verilmesinden sonra su yetersizliğinden dolayı faaliyetleri son bularak kaderine terk edilmişlerdir (Fotoğraf 3.7.).

Fotoğraf 3. 7. Değirmendüzü Mahallesi'nde yer alan Kırk Değirmenler Kalıntılarından Bir Görünüş

Çavuştepe Nekropol Alanı: İlçe Merkezine 5 km uzaklıkta bulunan Çavuştepe Mahallesiinde yer alan Çavuştepe Kalesinin yaklaşık 1 km kuzeyinde tepelik üzerinde bulunmaktadır. Nekropol (Mezarlık) kazıları 2017 yılından itibaren devam etmektedir. Kazı alanında Urartu dönemine ait ceset gömü, yakarak gömü gelenekleri ortaya çıkarılmaktadır. Nekropol (Mezarlık) Alanı, Urartular dönemine ait mezarlıkların ilk defa bu kadar detaylı bir şekilde bilimsel metodlara dayanarak kazılması özelliğini taşımaktadır.

Fotoğraf 3. 8. Çavuştepe Kazı Alanından bir görünüm

Urartular Dönemine ait ölü gömme geleneklerinde her geçen gün yeni veriler ortaya çıkmaktadır. Çavuştepe Nekropol (Mezarlık) alanında yapılan kazılarda üzerinde birçok takı ve pazu kısmında ejder başlı bilezik olan 3 yaşlarında çocuk iskeleti bulundu. Kazı çalışmaları esnasında kazı ekibi başkanı Çavuşoğlu ile Nekropol (Mezarlık) Alanında yapılan görüşmede; Nekropol alanının gizemini hala koruduğunu ve bu gizemi ortaya çıkarmak için çalışmalarının sürdüğünü belirterek, 3 yaşlarında çocuğa ait gömünün Urartu arkeolojisi açısından son derece önemli bir bulgu olduğunu ve bunun bir ilk olduğunu açıkladı.

Fotoğraf 3. 9. Çavuştepe Mahallesi'nde yer alan Nekropol (Mezarlık) Alanı (Foto: R.Çavuşoğlu)

Fotoğraf 3.10. Çavuştepe Nekropol (Mezarlık) Alanında Çıkarılan Çocuk İskeleti (Foto: R. Çavuşoğlu)

Şamran (Menua) Kanalı: Urartular dönemine ait başka bir eser su mühendisliği harikası olan Şamran (Menua) Kanalıdır. Yukarı Kaymaz Mahallesinde kalker kayalık dibinden çıkan ve Van'a kadar uzanan yaklaşık olarak 42 km uzunluğunda olan kanal, işlevini kesintisiz olarak 2800 yıl sürdüren tek su kanalıdır.

Fotoğraf 3.11. Halen kullanılan Şamran (Menua) Kanalı'ndan görünüm

Fotoğraf 3. 12. Şamran (Menua) Kanalı'nın çıkış kaynağı- Yukarıkaymaz Mahallesi

Araştırma sahasının turizm potansiyeli incelediğinde birçok doğal ve beşeri çekiciliğe sahip olduğunu görmekteyiz. Doğal çekicilikler; Başet Dağı, Yedisalkım Mağaraları, Norduz ve Yalınca Yaylaları. Beşeri çekicilikler; Çavuştepe, Hoşap ve Zerne Kaleleri, Meryem Ana ve Saint Marinos Manastırları, Kırk Değirmenler, Çavuştepe Nekropol Alanı, Şamran Kanalı.

Bir köyde, bir çiftlik ya da dağ evi gibi yerlerde konaklayarak kırsal kültürle tanışarak ve kaynaşarak bir tatil geçirme faaliyeti olarak tanımlanan turizm faaliyetlerine Kırsal Turizm denir (Kaya, 2014: 82). Kırsal turizm açısından baktığımızda, 77 kırsal yerleşmesi (köy) bulunan ilçede, tarım ve hayvancılık faaliyetleri yoğun olarak yapılmaktadır. Kırsal turizm ve onun bünyesinde yapılan tarım ve çiftlik turizminin geliştirilmesi için çeşitli çalışmalar yapılabilir. Özellikle kirlenmemiş toprakları, iklimi vb. özellikleri ile Havasor Ovası organik tarım turizmine (Agroturizm), Norduz bölgesi yayla turizmine, çadır ve karavan turizmine yönelik potansiyele sahiptir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Gürpınar, kültür turizmi açısından da oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Kaleler, manastırlar, mağaralar, değirmenler, su kanalları, Nekropol alanları kültür turizmi açısından oldukça önemlidir. Ancak şu bir gerçektir ki; araştırma sahasının sahip olduğu turizm potansiyeli yeterli şekilde değerlendirilememektedir. Çavuştepe, Güzelsu (Hoşap), Değirmendüzü, Hamurkesen, Aşağıkaymaz ve Yedisalkım kırsal yerleşmeleri (köy) kültürel turizm açısından elverişli yerleşmelerdir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye jeoloji haritası (1/500 000 ölçekli) incelendiğinde araştırma sahasının alüvyon, çakıltaşı, kumtaşı, volkanik çökeller, kireçtaşı, metamelanj, şist ve mermer gibi farklı yaşta ve çeşitli türde malzemedan oluştığı dikkat çekmektedir.

Araştırma sahasının jeomorfolojisi, topografyanın GB-KD doğrultusunda uzanan yaklaşık 120 km² lik alana sahip olan ilçe merkezinin de içinde bulunduğı Gürpınar (Havasor) Ovası, Güzelsu (Hoşap) Çayı havzası, alçak ve yüksek plato yüzeyleri ile dağlık alanlardan oluşmaktadır.

Karasal iklimin egemen olduğu ilçede kışlar soğuk, yazlar ise sıcak ve kurak geçmektedir. Yaz ve kış aylarında farklı hava kütlelerine maruz kalan Gürpınar, yazın tropikal hava kütlelerinden dolayı sıcak, kışın ise polar hava kütlelerinden dolayı soğuk havanın etkisi altına girmektedir.

Gürpınar'da ortalama yıllık sıcaklık (2013-2020)9,5 °C' dir. Aylık en düşük sıcaklık ortalamasına -7.4 °C ile 2013 yılının Aralık ayında, aylık en yüksek sıcaklık ortalamasına ise 23.7 °C ile 2018 yılının Temmuz ayında rastlanmaktadır. Bölgede aylık en yüksek sıcaklık ortalaması ile aylık en düşük sıcaklık ortalaması arasındaki fark 31.1°C dir. Aradaki sıcaklık farkının fazla olması da karasallığın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Gürpınar ve çevresi yıllık ortalama (2013-2020) 276,4 mm yağış almaktadır. Bu yağışın büyük bir kısmı ilkbahar mevsiminde düşer. Gürpınar İlçesi'nde yağışın en fazla düştüğü mevsim % 43 oranla ilkbahardır. İlkbahardan sonra % 28 ile kış mevsimi gelir. Daha sonra sonbahar (% 19) ve en az yağışı ise yaz mevsiminde almaktadır Yerleşme olanaklarının son derece elverişli olduğu araştırma sahası, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliğı yapmış kadim bir coğrafyadır.

Topoğrafik, jeolojik ve iklimik unsurların hidrografik özelliklerin oluşmasında etkili olduğu Gürpınar İlçesi, hidrografik açıdan zengin bir yöredir. Araştırma sahasının en önemli hidrolojik unsurlarını kaynağını ispiriz Dağlarından alıp batıya doğru akarak Van Gölü'ne ulaşan Güzelsu (Hoşap) Çayı ve Başbulak Kaynağı (Şamran) oluşturmaktadır. Araştırma sahasının hidrografya haritası incelendiğinde, kırsal yerleşmelerin kuruluş yerlerinin genellikle su kaynaklarının

etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca Gürpınar İlçesi'nin etki alanı içinde Hoşap Çayı üzerinde kurulan Zernek Barajı 105 milyon m³ su hacmi ile Gürpınar' da sulamalı tarıma geçişi başlatarak ürün artışı sağlamasına neden olmuştur.

Gürpınar İlçesi'nde en yaygın bulunan toprak tipi kestanerengi topraklardır. Ayrıca araştırma sahasında kahverengi toprak, alüvyal toprak, kolüvyal ve hidromorfik topraklar olmak üzere beş farklı toprak türü görülmektedir. Kırsal yerleşmelerde en önemli ekonomik faaliyetler tarım ve hayvancılıktır. Gürpınar, tarım ve hayvancılığın ön planda olduğu bir ilçedir. Araştırma sahasında tarıma en elverişli topraklar Gürpınar (Havasor) Ovası'nda bulunan alüvyal topraklardır. Aşağıkaymaz, Değirmendüzü, Parmakkapı, Çavuştepe, Otbiçer ve Çakınlı gibi kırsal mahalleler, tarımsal açıdan verimli olan alüvyal topraklar kenarında ya da üzerinde kurulmuş kırsal yerleşmelerdir.

Araştırma sahasının nüfus özellikleri incelenirken ilgili bilgiler, genel nüfus sayımı ve adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarından alınmıştır. 1927 ve 1935 yıllarında gerçekleştirilen nüfus sayımlarında kırsal-kentsel nüfus bilgileri yer almamaktadır. Buna göre 1940 yılında yapılan genel nüfus sayımında merkez ve kırsal mahalle olmak üzere toplam nüfus 10.632 'dir. 1940-2020 yılları arasında Gürpınar'ın nüfusu 10.632 kişiden 34.956 kişiye çıkmıştır. Sayım yıllarına göre Gürpınar'ın nüfus değişimi grafiğine bakıldığında nüfusun, 1940 yılından 1990 yılına kadar sürekli arttığını, 2000 yılından 2010 yılına kadar dalgalı bir seyir izlediğini, 2011 yılından sonra (2018- 2020 yılları hariç) ise sürekli azaldığını görmekteyiz. 2010 da 41.167 kişi olan nüfus, 2020 yılında 34.956 kişiye gerilemiştir.

Uygun iklim ve toprak şartları özellikle yükseltisi az kırsal yerleşmelerde tarım faaliyetlerini halkın en önemli geçim kaynağı haline getirmiştir. Tarıma elverişli, verimli alüvyal toprakların olduğu Gürpınar (Havasor) Ovasında tarımsal faaliyet yoğun olarak yapılmaktadır. Yükseltisi fazla olan kırsal yerleşmelerde ise özellikle küçükbaş hayvancılık faaliyetleri ön plana çıkmaktadır. Yörenin küçükbaş hayvan potansiyeli oldukça yüksektir. Dünyada sadece Gürpınar'da yetiştirilen norduz koyunu bölgeye has bir ırktır.

M.Ö. 9. yüzyılda Urartular döneminden bu yana yerleşim olduğu bilinmektedir. Yedisalkım köyündeki mağara resimleri bunun en belirgin kanıtlarındandır. Urartulardan sonra sıra ile Medler, Persler, Makedonyahılar, Partlar, Sasaniler, Müslüman Araplar egemen olmuş, egemenlik daha sonra Bizanslılara geçmiştir. II. Yüzyıl da Malazgirt savaşı ile bölge Selçukluların egemenliğine girip Türkleşmeye başlamıştır. Selçuklulardan sonra da sırasıyla İlhanlılar, Celayir Oğulları, Akkoyunlular ve Safeviler egemenliklerini sürdürmüştür.

Araştırma sahasındaki tek kasaba yerleşim merkezi Gürpınar ilçe merkezidir. 1940 yılında yapılan nüfus sayımında ilçe merkezinin nüfusu 297'dir. 1960 yılında 466, 1980 yılında 2.866, 2000 yılında 6.211 olan nüfus bu zaman aralığında sürekli artmıştır. 2000 yılına göre 2010 yılında azalış gösteren nüfus 5.446 kişiye düşmüştür. Daha sonra 2019 yılında 1.636, 2020 yılında ise 1.704 kişi olarak kayıtlara geçmiştir.

Türkiye’de yerleşmelerin kentsel ve kırsal olarak sınıflandırılmasında çeşitli ihtilaflar olduğu kaçınılmazdır. Bu sınıflandırma yapılırken nüfus büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, ekonomik sosyal fonksiyonlar, idari yapı gibi kriterler ele alınmaktadır. Devlet ve TÜİK nüfusa bakmaksızın ilçe merkezlerini ve belediye kurulan her yeri şehir olarak kabul etmektedir. Ayrıca içerisinde kaymakamlık teşkilatının ve ilgili resmi kurumların yer aldığı ilçe merkezleri kentsel yerleşme olarak kabul edilmektedir.

Yerleşme coğrafyası açısından nüfus kriteri temel alındığında kasaba, idari açıdan kent olarak ifade etmek daha doğru olabilir. Araştırma sahasında yerleşmeler, kırsal yerleşmeler ve kent yerleşmeleri olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. 2020 yılı itibariyle 1 kasaba, 77 kırsal mahalle yerleşmesi bulunmaktadır. Kırsal yerleşmelerin ortaya çıkmasını ve de dağılışını etkileyen en önemli faktörler; yüzey şekilleri, iklim, tarım arazilerinin dağılışı, ulaşım, su kaynakları ile insanların ekonomik etkinlikleridir.

Gürpınar İlçesi’nde nüfusun dağılışına baktığımızda dengesiz bir dağılım göze çarpmaktadır. Nüfusu 20 kişi olan Kalkanlı Mahallesi gibi kırsal yerleşmeler olduğu gibi; nüfusu 1.452 kişi olan Elaçmaz Mahallesi gibi kırsal yerleşmelerde bulunmaktadır.

İlçe genelinde ulaşımı kolay, tarım arazileri geniş, yükseltisi az, su imkânı fazla olan kırsal mahalle yerleşmeleri daha çok nüfuslanmıştır. Yer şekillerinin engebeli, tarım arazilerinin ve sulama imkânlarının az olduğu ve ulaşımın zor olduğu kırsal mahalleler de ise nüfus azdır. Bükeç, Dikbıyık, Geziyurt, Kalkanlı, Kapçık, Kılıçtutan, Sıcaksu, Taşlıyazı, Üçdoğan kırsal mahalleleri nüfusu 100 kişiden az olan kırsal mahallelerdir.

Kırsal mahallerde yer alan meskenler, yerleşmenin bulunduğu coğrafi şartlara bağlı olarak değişmekle birlikte genellikle briket, kerpiç, taş yapılar ile betonarme yapılardan oluşmaktadır. İlçe merkezinde çok katlı ve betonarme binalar bulunurken, ilçe merkezine uzak ve yükseltinin fazla olduğu kırsal mahallelerde genellikle tek katlı, briket ve kerpiç yapılı, örtü gereci olarak bölge iklimine uygun sac malzemenin kullanıldığı meskenler dikkat çekmektedir.

Kırsal mahalleleri yerleşme dokularına göre incelediğimizde, araştırma sahasının tamamına yakınında toplu dokulu yerleşmelere rastlanmaktadır. Meskenlerin birbirlerine uzak olduğu dağınık dokulu yerleşmelerin görülmediği araştırma sahasında gevşek dokulu yerleşmelere yer yer rastlamak mümkündür. Yerleşmelerin toplu dokulu özellik göstermesinde yerleşim biriminin morfolojik şartları ile su kaynakları önemli yer tutmaktadır.

Kırsal yerleşmelerin seçiminde fiziki çevre ve ekonomik faaliyetler etkili olan etmenlerdir. Tarımsal faaliyetlerin yapıldığı kırsal yerleşmeler genellikle ovalarda ve vadi tabanlarında kurulmuştur. Hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı kırsal yerleşmeler ise dağlık alanlarda kurulmuştur. Araştırma sahasındaki kırsal mahalleler morfolojik özellikleri dikkate alındığında plato yüzeyi, çentik vadi tabanı, alüvyal vadi tabanı, tepelik alan, dağ yamacı, sırt, düzlük, dağ eteği, dağlık ve ovalık alanlarda kurulmuş olarak ayırmak mümkündür. Araştırma sahasındaki kırsal yerleşmeler kuruluş yerleri dikkate alındığında %35.06 oranla en fazla çentik vadide kurulmuştur.

Araştırma sahasının yükselti basamaklarına göre kırsal nüfusun dağılışına baktığımızda kırsal nüfusun % 22,09'u 1700-1800 m, % 18,70' i 1800-2000 m, % 55,91'i 2000-2500 m ve % 3,30'u ise 2500+ m yükseklikte yaşamaktadır.

Araştırma sahasındaki tek kasaba yerleşmesi Gürpınar ilçe merkezidir. Gürpınar ilçe merkezi 2 mahalleden (Cumhuriyet ve Akpınar Mahalleleri) oluşmakta olup; 2020 yılı TÜİK verilerine göre toplam 1.704kişi bulunmaktadır. Nüfusu en fazla olan merkez mahallesi 946 kişi ile Cumhuriyet Mahallesi'dir. İlçe merkezinde meskenler genellikle çok katlı binalar şeklindedir. Gürpınar ilçe merkezinin yönetim, ekonomik, kültürel ve sağlık fonksiyonları bulunmaktadır.

Gürpınar, iklim şartları, toprak şartları ve yer şekilleri gibi özelliklerine bağlı olarak tarım ve hayvancılığın özellikle de hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı bir ilçedir. Nitekim ilçe nüfusunun çoğunluğu geçimini tarım ve hayvancılık sektörlerinden sağlamaktadır. İlçede tahıl, bitkisel ürünler, sebze ve meyve üretimi yapılmakla birlikte en fazla üretimi yapılan tarım türü ise tahıllardır. Karasal iklimin hâkim olduğu araştırma sahasında tarımı en fazla yapılan tahıl ürünü ise yoncadır. 2020 verilerine göre 188.000 dekar alanda 140.400 ton yonca üretimi gerçekleştirilmiştir. İstihdam sorunun bulunduğu, sanayi sektörünün gelişmediği ilçede tekstil üretimi yapılacak tesisin yapımı kısa sürede tamamlanarak faaliyete geçmiştir.

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Gürpınar gerek tarihi gerekse doğal güzellikler bakımından oldukça zengindir. Araştırma sahasında Çavuştepe Kalesi, Hoşap Kalesi, Zerne Kalesi, Meryem Ana Manastırı, Saint Marinos Manastırı, Yedisalkım Mağaraları, Kırkdeğirmenler, Çavuştepe Nekropol Alanı ve Şamran (Menua) Kanalı, Norduz Yaylaları gibi doğal ve beşeri güzellikler mevcuttur. Ancak İlçenin sahip olduğu bu turizm potansiyelinden gerekli verimi alamadığı görülmektedir.

Su olanakları açısından zengin bir potansiyele sahip olan ilçede, beton sulama kanallarının yetersizliğinden dolayı birçok kırsal yerleşme özellikle tarımsal faaliyetlerde su sorunu yaşamaktadır.

Beton sulama kanalı bulunmayan kırsal yerleşmelerde toprak kanallar vasıtasıyla getirilen su, toprağın suyu emmesinden dolayı yeterli seviyede kullanılamamaktadır.

Bölgenin diğer bir ekonomik kaynağı olan hayvancılıkta da bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlardan biri canlı hayvan satışı yapacakları uygun bir yerin bulunmamasıdır.

Araştırma sahasında yaptığımız incelemede özellikle hayvancılık yapan kırsal mahalle sakinlerinin dile getirdiği diğer bir sorun ise hayvansal ürünlerin pazarlama problemleridir.

Araştırma sahasında gözlemlediğimiz sorunlardan biri de kanalizasyon alt yapısının eksikliğidir. İlçe merkezine yakın olan kırsal yerleşmelerin kanalizasyon alt yapısı bulunurken, ilçe merkezine uzak olan kırsal yerleşmelerde alt yapı yoktur. Bu kırsal mahallelerde yaşayan mahalle sakinleri sorunu kendi imkânları ile ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar. Mahalle sakinlerinin sağlığı ve çevre kirliliği açısından araştırma sahasının önemli sorunları arasında yer almaktadır.

Norduz bölgesi olarak tanımlanan ilçenin güney kesiminde bulunan bazı yerleşmelerin terör olaylarından dolayı terk edilmesi de bölge halkının sorunları arasındadır.

Genç nüfusun fazla olduğu bölgede istihdam sorunu en önemli sorunlar arasındadır. Sanayinin gelişmediği, işsizliğin yoğun olduğu ilçede göçün önlenmesi adına istihdamın artırılması kaçınılmazdır.

İlçe merkezinin gelişmemesi de başlı başına bir sorundur. Her ne kadar resmîyette ilçe merkezi kent olarak kabul edilse de yerleşme coğrafyasında kasaba olarak değerlendirilmektedir.

Araştırma sahasında tespit ettiğimiz sorunları yukarıda ele aldık. Coğrafi bakış açısıyla yapmış olduğumuz analiz ve sentezlere dayanarak Gürpınar İlçesinde yer alan kırsal yerleşmelerin sahip olduğu potansiyelin ortaya çıkarılması, değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik rasyonel önerileri şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Gürpınar'ın sahip olduğu turizm potansiyelinden en üst seviyede yararlanmak ve turizmi ekonomik kaynağa dönüştürmek için yazılı ve görsel medyada gerekli tanıtımlar yapılmalıdır.

2. İl merkezine yakın olmasının avantajından yararlanılmalıdır.
3. Yerli ve yabancı turistler için paket turlar, festival vb. organizasyonlar düzenlenmelidir.
4. Kırsal turizm ve onun bünyesinde yapılan tarım ve çiftlik turizminin geliştirilmesi için uzun vadeli planlamalar yapılmalıdır.
5. Kaymakamlık, Belediye ve Üniversite işbirliği ile yayla, çadır ve karavan turizmine yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenmelidir.
6. Tarımsal faaliyetlerde çeşitliliği arttırmak için ilçenin sahip olduğu su potansiyelinden en üst seviyede yararlanılmalıdır. Beton su kanallarının çoğaltılması bu açıdan son derece önemlidir.
7. İl merkezine yakın olmasından dolayı canlı hayvan satışının yapıldığı modern bir tesis ilçeye kazandırılarak bu alanda alternatif oluşturulmalıdır.
8. Hayvansal ürünlerin pazarlanması için kooperatifleşmeye gidilmelidir.
9. Yaylalardan daha verimli bir şekilde yararlanmak için yolların yapılması, mandıra vb. tesislerin kurulması, meskenlerin ihtiyaçları karşılayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.
10. Kaymakamlık ve Belediye işbirliği ile kanalizasyon alt yapı çalışmalarının hızlandırılarak eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.
11. İlçenin güneyinde geniş bir alanı kapsayan Norduz bölgesinde çeşitli sebeplerle boşaltılan yerleşmelerin tekrar kazandırılması ve göç eden kırsal yerleşme sakinlerinin dönüşünü sağlamak için köye dönüş projelerinin desteklenerek gerekli teşvikler verilmelidir.
12. Bölgedeki istihdam sorunu, tekstil fabrikasının açılmasıyla önemli ölçüde giderilmiş ancak yetersiz kalmıştır. Genç nüfusun yoğun olduğu araştırma sahasında işsizliğin giderilmesi için yatırım teşvikleri ile fabrikaların sayısı arttırılmalıdır.
13. Gürpınar mevcut turizm potansiyelinden istenilen verimi alırsa yöre halkının geçiminde tarım ve hayvancılığın yanında turizm üçüncü önemli bir sektör haline gelebilir.
14. Tarım ve hayvancılığın önemli bir yere sahip olduğu ilçede, kooperatiflerin kurulması bu sektörlerde karşılaşılan sorunların daha hızlı çözülmesi açısından önem arz etmektedir.

15. İlçe merkezinin Güzelsu'da (Hoşap) kurulması, ilçenin gelişimi açısından daha uygun olabilirdi.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, A. (1992). *Van Kütüğü*. Ankara: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınevi.
- Alaeddinoğlu, F. (2007). Van Halkının Turisti ve Turizmi Algılama Şekli. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5 (1), 1-16.
- Atalay, İ. (1991). *Genel Beşeri ve İktisadi Coğrafya*. Ankara: Yeniçağ Basımevi.
- Atalay, İ. (1994). *Türkiye Coğrafyası*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Aydın, S., Şimşek, M., Çetinkaya, G., Öztürk, Z., M. (2019). *1. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Belli, O. (1979). Van Bölgesinde Boyalı Mağara Resimleri “Kızların Mağarası”. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 1-2, 19-27.
- Bozkoyun, M., Elmastaş, N. (2019). Hoşap Çayı’nın Su Potansiyeli ve Bu potansiyelin Değerlendirilmesine Yönelik Öneriler. *Turkish Studies*, 14-3, 1225-1252.
- Dayan, A. Y., Bingöl, M. (2008). Norduz Koyunu Yetiştiriciliği Yapılan Kimi işletmelerin Yapısal Özellikleri, *Van Y.Y. Ü Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1, 31-34.
- Demir, Y., Demir, D. A., Meral, R., Yüksel A. (2015). Bingöl Ovası İklim Tipinin Thornthwaite ve Erinc İndisine Göre Belirlenmesi, *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 2(4), 332-337.
- Denk, E. (2018). *Genel Turizm*. Turizm ve Otel İşlet. Prog., Erzurum: Atatürk Üniversitesi Erzurum Meslek Yüksek Okulu.
- Doğanay, H. (1994). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Doğanay, H., Çoşkun, O. (2014). Türkiye Yaylacılığındaki Değişme Eğilimleri ve Başlıca Sonuçları, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18 (30), 1-28.
- Doğantürk, H. İ. (2015). *Suruç (ŞANLIURFA) İlçesi Tarım Coğrafyası*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Anabilim Dalı, Coğrafya Yüksek Lisans Tezi.
- Ertaş, N. (2020). Yayla ve Mera Yasaklarının Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri Üzerindeki Etkisi: Van Örneği¹, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25 (44), 183-200.

Erzen, A. (1984). *Doğu Anadolu ve Urartular*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Güngör, T. (2019). *Belirli İklim Sınıflandırmalarının Türkiye İçin Karşılaştırmalı Analizi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Güleşce, Nizamettin. (2006). *Gülpınar Kasabası'nın Coğrafi Etüdü*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Gürbüz, O.(1994). *Van Gölü Çevresinin Coğrafyası (Beşeri ve İktisadi Coğrafya Açısından)*. İstanbul:İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Hayli, S., Canpolat, A. F. (2018). Türkiye’de Kırsal Yerleşmelerin Kuruluş ve Gelişmesinde Etkili Olan Faktörlere Teorik Bir Yaklaşım. *ZfWT*, 10 (2), 183-206.

Kaya, F. (2013). Ağrı İlinin 1927-2012 Sayım Dönemleri Kır- Kent Nüfus Hareketleri, *TheJournal of AcademicSocialScienceStudies*, 6(4), 535-559.

Kayaçelebi, K.(1990). *Doğunun Yıldızı Van (Bütün Yönleriyle)*. İstanbul: Zafer Matbaası.

Özçağlar, A. (2003). Türkiye’de Yapılan Bölge Ayrımları ve Bölge Planlama Üzerindeki Etkileri, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1, 3-18.

Özçağlar, A.(2005). Türkiye’de Mülki İdare Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3 (1), 1-25.

Özgüç, N. (1994). *Beşeri Coğrafya’da Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basımevi.

Özler, H.M. 2005, Gevaş-Gülpınar-Güzelsu (Van) Havzasındaki Karst Kaynaklarının Hidrojeolojik İncelemesi, *İstanbul Üniversitesi Müh. Fak. Yerbilimleri Dergisi*, 18 (1), 63-79.

Sındır, R. (1996). *Van Ovası ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi*, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Şen, Y., Tekin, R. (2020). Osmanlı Devrinde Mahmudî (Hoşab) Beyliği, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 50, 141-162.

Tatoyan, R. (2018). *HayotsTzor (Gürpınar) Nahiyesi Kilise ve Manastırları*. (Çev. Sevan Değirmenciyan)

T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü. (1937), *20 İlk Teşrin 1935 Genel Nüfus Sayımı: Köyler Nüfusu*. İstanbul: Hüsnü Tabiat Basımevi.

T.C. Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü. (1944).*20 İlk Teşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı: Vilâyetler, kazalar. Nahiyeler ve Köyler İtibariyle Nüfus ve Yüzey Ölçü*. Ankara: Ankara Yeni Cezaevi.

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2016).*Eriç İklim Sınıflandırmasına Göre Türkiye İklimi*.Ankara.

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2016).*Köppen İklim Sınıflandırmasına Göre Türkiye İklimi*.Ankara.

T.C. Başbakanlık DİE (1963). *23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus*. Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.

Top, M. (1998). *Hoşap'taki Mahmudi Beylerine Ait Tarihi Eserler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Tümertekin, E., Özgüç, N.(1998).*Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekân*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Tümertekin, E. (1994). *Ekonomik Coğrafya*.İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Türkeş M. (2008), *Küresel iklim değişikliği nedir? Temel kavramlar, nedenleri, gözlenen ve öngörülen değişiklikler, İklim Değişikliği ve Çevre*. Araştırma Makalesi,26-37.

Van Valiliği. (2007). *Dünyada Van Dergisi*, 25.

Van Tarım İl Müdürlüğü (2003). *Van İli Tarım Master Planı*. Van.

Van Valiliği. (2006). Van 2006 Kültür ve Turizm Envanteri 1. (Ed. Sinan KILIÇ).*Tarihsel Değerler*. (292-308). Ankara: Van Valiliği.

Yalkapberdi M., KÜÇÜKÖDÜK, M.,BİNGÖLÜ., GÜNEYK., GEVE F. (2000). İran-Turan Floristik Bölgesi. *S.Ü.Fen-Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, Derleme Cilt 1, 119-124.

Yılmaz, C. (2019). Türkiye Kırsal Yerleşme Coğrafyası Literatürü.*Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 17 (34), 519-560.

Yılmaz, M. (2012).50 Yılda (1960-2020) Van İlinde Kır-Şehir Nüfus Değişimi.*Doğu Coğrafya Dergisi*, 28, 33-56.

Yılmaz, V., Karaağaç, M. (2019).Turizmin Yerel Kalkınmadaki Öneminin Değerlendirilmesi: Van Kenti Örneği.*Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 2044-2067.

Coğrafi Bilgi Sistemleri Arcmap 10.8

Gürpınar Belediyesi

Gürpınar İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü

Meteoroloji 14. Bölge Müdürlüğü

<https://van.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=24>

<https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr>

<https://www.tuik.gov.tr>

<https://www.resmigazete.gov.tr>